

SZAKDOLGOZAT

Sápi Henrietta

2025

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti
Intézet
Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak**

**SZÁLASANYAG-STRUKTÚRÁK TÁJÉPÍTÉSZETI
SZEREPE EGYKOR ÉS NAPJAINKBAN**

Belső konzulens: Dr. Sárospataki Máté
egyetemi docens, tanszékvezető

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Tájépítészeti,
Településtervezési és Díszkertészeti Intézet/
Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék

Készítette: Sági Henrietta

**Budapest
2025**

Tartalomjegyzék

1, Bevezetés és fogalom meghatározás.....	4
2, A téma bemutatása, kerete.....	5
3, Célkitűzés.....	6
4, Irodalmi áttekintés	
4.1, A szálanyag-struktúrák alkalmazásának kezdetei.....	7
4.2, Alkalmazott anyagok.....	8
4.2.1, Fa és vessző.....	8
4.2.2, Vályog és vályogtéglá.....	9
4.2.3, Nád, gyékény és zsúp.....	10
4.3, Lakóház és egyéb épületek.....	12
4.3.1, Szakrális épületek.....	13
4.4., Ház körüli udvarok, kertek gazdasági építményei.....	14
4.4.1, Növénytermesztés tároló és feldolgozó épületei.....	14
4.4.1.1, Gabonátároló és feldolgozó épületek.....	14
4.4.1.2, Egyéb élelmiszer tároló épület.....	15
4.4.1.3, Fonott tárolók.....	16
4.4.1.4, Szénátárolók.....	17
4.4.2, Állattartás épületei.....	18
4.4.2.1, Szarvasmarha és ló tartás.....	18
4.4.2.2, Disznó tartás.....	18
4.4.2.3, Szárnyasok épületei.....	19
4.4.2.4, Méhesek.....	19
4.5, A háztól távoli állattartás és a pásztorok építményei.....	20
4.5.1, Állattartó építmények.....	20
4.5.2, Lakó építmények.....	21
4.6, Halászó eszközök és szerszámok.....	23
4.7, Védelmi és határoló célú építmények, kerítések.....	25
4.7.1, Nádkerítés.....	25
4.7.2, Vesszőfonatos kerítés.....	26
4.7.3, Bökdösött kerítés.....	27
4.7.4, Dorongfa kerítés.....	28
4.7.5, Hasován kerítés.....	28

4.7.6, Kapuk.....	29
4.8, Kerti berendezési és használati tárgyak.....	30
4.8.1, Kemence és tartozékai.....	30
4.8.2, Kosarak, tárolók, egyéb használati tárgyak.....	32
5, Elemzések	
5.1, Kortárs alkalmazási lehetőségek megvizsgálása hazai és külföldi példákkal.....	34
5.1.1, Kerti, főként magánkerti alkalmazás módjai.....	34
5.1.1.1, Fonott vessző kerítések magukban és más anyagokkal vegyítve.....	34
5.1.1.2, Kézzel fonott kerítések, térelválasztók formagazdagsága, mintázási lehetőségek.....	36
5.1.1.3, Előregyártott és kézzel készült fonott táblák ágyás szegélyként.....	39
5.1.1.4, Előregyártott nádszövet.....	41
5.1.1.5, Bútorok, kosarak, egyéb berendezési és dekorációs tárgyak, komposztálók.....	41
5.1.2, Közterületi, közhasználatra szánt területeken való előfordulása.....	45
5.1.2.1, Fonott lamellás deszkakerítések gyakran állnak utak mentén.....	45
5.1.2.2, Víz és strand közeli, tóparti alkalmazás.....	45
5.1.2.3, Műemlék-helyreállítás, műemléki környezete, skanzenek, szabadtéri múzeumok, tájházak, kastélyparkok, templomkertek.....	48
5.1.2.4, Egyéb, külterületi előfordulás.....	49
5.1.3, Rézsű-, talaj- és partmegkötés, támfalként alkalmazás, mint speciális funkciók...	49
5.1.4, Fűzépítészet, előanyag lehetőségeit kihasználó speciális alkalmazás.....	51
5.1.4.1, A fűz tulajdonságai.....	51
5.1.4.2, Az építés menete.....	51
5.1.4.3, Példák alkalmazásra.....	51
5.1.5, Játzószerek, búvóhelyek, élő- és holt anyagból, fűzépítészet gyerekek számára.....	52
6, A kérdőív eredményeinek értékelése.....	56
7, A jövőbeli alkalmazási javaslatok a kérdőív eredményei alapján.....	58
8, Összefoglalás, előnyök és hátrányok értékelése.....	63
9, Irodalomjegyzék.....	65
10, Mellékletek.....	71

Bevezetés és fogalommeghatározás

Szálasanyag:., *A szálasanyagok a textilipar nyersanyagainak összefoglaló neve. Ez a kifejezés a nyersanyagok külső megjelenési formájára utal, mivel hosszuk sok nagyságrenddel nagyobb, mint az átmérőjük (Mátyusné Szűcs 2008, 1.old.).*”

Szálas anyagnak tekintek minden olyan (akár szabad kézzel is hajlítható, alakítható) természetes vagy mesterséges anyagot, aminek hosszanti kiterjedése jelentősen nagyobb, (akár több százszorosa is lehet), mint a keresztirányú és a textiliparban gyakran előforduló struktúrájú felületet tud képezni többedmagával. A jelen definíció nem zárja ki a textiliparban nem használt alapanyagokat, sőt szakdolgozatom kifejezetten a tájépítészeti gyakorlatban használt anyagok szerkezeti mintázataiban látja meg a nagyobb léptékben, illetve téri alkalmazásban és szabad térben megjelenő textilipar jellemző felületképzési módszereit.

Ezeknek a szerkezeteknek legfőbb kertépítészeti alapanyaga a növények szárai, ritkább esetben levelei és a különféle vesszők, gallyak, rőzsék.

Szár: növény korlátlan növekedésű tengelye, mely lehet fás vagy lág, szerepe támasztás, szállítás

Levél: növény korlátolt növekedésű szerve, melynek szerepe a fotoszintézis, párologtatás, gázcsere

Hajtás: levéllel rendelkező szár

Vessző: egy vegetációs időszakot megélt, tehát egy éves hajtásból kialakult nem elágazó elfásodott szára a cserjéknek, fáknek

Gally: két vegetációs időszakot megélt, fásodó leveles szár (Erős-Honti 2018, 12., 15., 20. old.)

Rőzse: a fákról lehullott, letört rövid, vékony és száraz gallyak

Struktúra: összefüggéseket mutató szerkezeti rendszer

Szálasanyag struktúrát mutat minden olyan (legtöbb esetben szálasanyag, de lehet ezen definíción kívül eső, a feltételeket csak részben teljesítő) alapanyag, aminek összefogásából, meghatározott, ismétlődő kötésrendjéből kialakul egy stabil, összefüggő felület, aminek mintázata, struktúrája ismerős a textiliparból.

Nem minden tárgy esetében “szövés” vagy “fonás” az a bizonyos kötésmód, amely a megjelenést adja, azonban az elkészült felületekre gyűjtőnévként a “szövet” vagy “fonat”, illetve “fonott” kifejezést alkalmaztam.

A téma bemutatása, kerete

Szakedolgozatomban tárgyalt kertépítészeti elemek, berendezési tárgyak körét tovább szűkítettem azzal a kritériummal, hogy a természetes (pl. rózse, nád, vessző) vagy természetes eredetű (pl. impregnált, gyalult deszkák) alapanyagokból készült tárgyakra koncentráltam. Így kimaradtak az olyan modern mesterséges, szintetikus szálból előállított szövetek, mint a különféle árnyékolók, napvitorlák, kerti bútorhuzatok, illetve a kertépítésben használt műszaki textilek is (pl. poliészter geotextília). Ezek a termékek, elemek azért sem kerültek bemutatásra, mert az esetek többségében a struktúra szabad szemmel csak közelről megfigyelhető, kisebb léptékű, mint a dolgozatban tárgyalt szerkezetek mintázata.

Második korlátozó szempont volt, hogy a szálanyag struktúrát olyan módon alkalmazzák kert- és tájépítészeti szabadterben, ami kívül esik a textilipari felhasználáson. Tehát a szakedolgozatnak nem célja a kertépítésben használt textiliák bemutatása, hanem a jellemző textilipari mintázatok, struktúrák felfedezése tájépítészeti elemeken. Ezek rendszerint nagyobb, messzebről is értelmezhető mintát alkotnak, mint a csak pár centiméter közelről megfigyelhető könnyűipari termékek kötésmódjai. Ennek megfelelően a legtöbb textiliát kizártam, legyen az mesterséges vagy természetes, esztétikai, funkcionális vagy műszaki célú anyag.

Harmadik, egyben utolsó kritérium a magyar alkalmazás, a magyar eredet. Kezdetben minden kultúra csak azt az anyagot használta, ami elérhető közelségben volt, így ugyanarra a célra földrészenként, éghajlatonként más-más növényi vagy állati anyag adta a megoldást. Az őshonos fajok felhasználásának előnye, hogy egyrészt hagyománya van, tehát elérhető a tudásanyag az alkalmazására, másrészt a hazai természeti viszonyokkal szemben ellenállóbb vagy ha rövid élettartamú akkor is gyorsan pótolható, újra alkotható. Így nem cél a külföldi hagyományú szálanyag-struktúrát felvevő kertépítészeti anyagok, úgy, mint Ázsia trópusi vidékein előforduló rattan vagy bambusz bemutatása.

Mivel az épület külső megjelenése elválaszthatatlan a kerti látványtól és dominánsan jelenik meg benne, sok teret tölt ki, így megkerülhetetlen a falak és tetők számbavétele is egy bizonyos fokig. Az épületek nem csak a kerti látvány befolyásolják erősen, hanem csoportjuk a település- és táj karaktert is meghatározzák, így a szakedolgozat rájuk is kitér. Ebbe nemcsak a lakóházak tartoznak bele, hanem a paraszti udvaron használt gazdasági épületek, építmények is vagy a település fontos szakrális elemei, templomok, haranglábak. Táji léptékben pedig a pásztorok, pákászok ideiglenes szálanyag építményei is meghatározóak.

Célkitűzés

A néprajzi, paraszti alkalmazás tárgyalása azért fontos, hogy képet kapjunk a hagyományos magyar felhasználási módokról, anyagokról, szerkezetekről, azzal együtt azok előnyeiről-hátrányairól. Ezen tudásanyag ismeretében képesek lehetünk további, a modern korunk igényeinek, problémáinak, esztétikai, funkcionális és műszaki követelményeinek megfelelő megoldásokat létrehozni. Lehetőségünk lesz akár a múltat megidézni falusias, hagyományőrző vagy műemléki környezetben, akár a jövőt figyelembe venni környezetkímélő, helyi anyagokat és közösségépítő, természettel való kapcsolatunkat elmélyítő koncepciókat alkalmazni. A dolgozatban ezekre keresek és elemzek már elkészült jó példákat, illetve további javaslatokat fogalmazok meg, amit az általam készített kérdőív eredményeivel támasztok alá.

A szálasanyag-struktúrák alkalmazásának kezdetei

Az őskori ember, a vándorló nomád népek kezdetben a természettől kölcsönöztek enyhelyeket, behúzódtak barlangokba, víz által vájt sziklaereszekbe, faodvakba és löszös hegy oldalába. Ez utóbbiból fejlődött tovább a veremház. Már ezekben a korai időkben is előfordultak nádból, vesszőből, deszkából előállított szélirányba fordított ember által készített falak (Kós 1985, 54-56. old.).

A nádból kör alakban felállított hajlék teteje egy csúcsban ér össze, ezt hívják kontyos tetőnek, míg, ha szögletes táblákat, pl. fonadékokat támasztunk ki nyergestető jön létre. Ezek az ősi formák a világ minden táján megfigyelhetők. Ha a kör változatot tovább fejlesztjük és karóvázat készítünk, amit körbe fonunk, majd azt betapasztjuk, nagyobb építmény is kialakulhat. Ugyanezt a szerkezetet figyelhetjük meg a méhkasok esetében (Kós 1985, 58-59. old.).

A putri házak vagy más néven földházak több évezredes múltra vezetnek vissza és egészen a 13. századig meghatározóak voltak Európában. Készülhetett teljesen a földbe ásva vagy csak egy részében. Az utóbbi esetben fél-, egy méteres falak tetején nyerges nádtető fedte a teret, melyet belülről akár be is tapaszthattak (Bárth 1982., 50. old.).

Alkalmazott anyagok

Az anyag kiválasztást a hely természeti adottságai mellett nagymértékben befolyásolja a könnyű hozzáférhetőség. A középkori Magyarországon a faépítkezés volt általános a nagy erdőségek miatt, amik az újkorban némiképp megfogyatkoztak, ez által a földalapú építőanyagok felváltották őket. A gabonatermesztéssel együtt terjedt el a szalma- és zsúpfedés¹. A mocsaras vidékek sok alapanyagot nyújtottak egészen a nagy folyószabályozások, lecsapolások idejéig (Istvánfi 1997, 139. old.). Fában, nádban és gyékényben szegény vidékeken a föld- és kőépítkezés volt általános, hazánkban ilyen terület a Mezőség (Kós 1985, 61. old.).

Fa és vessző

A különféle fák minden részét igyekeztek felhasználni. Tölgyből (*Quercus spp.*) a szerkezeti gerendákat, oszlopokat alakították ki, míg a fenyőféléket boronafalakhhoz*, tetődeszkákhoz és zsindelekhez*, a szilfákat szarufához* alkalmazták. A mogyoró- (*Corylus avellana*), gyertyán- (*Carpinus spp.*) és fűzvessző (*Salix spp.*) pedig a sövényfonatok* (lásd 1. kép) állandó alapanyaga volt (lásd 2. kép) (lásd 1. melléklet táblázat) (Istvánfi 1997, 139. old.).

A sövényfonatok kétféle vastagságú, szerepű és irányú gallyak merőleges keresztezéséből állnak össze. Textilipari nyelvezettel élve a “láncfonalak” állandóak, biztosítják a keretet, támasztékot, a nyílást a vesszőknek, illetve a “vetülékfonalak”, azaz a vesszők a “láncfonalak” alatt vagy felett meghatározott mintázatban haladnak tovább, azokat veszik körül a vesszőfonadékok. Ha a vesszőfonadék vízszintes fekvő struktúra alakul ki (lásd 1. kép), de előfordulnak olyan esetek, amikor a vesszők függőleges irányba állnak, akkor álló vesszőfonatról beszélünk (lásd 1. melléklet kép).

1-2. kép, Vízszintes sövényfonatból készült fal gazdasági épületen; Különböző növényi szár és vessző alapanyag
Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen; saját kép 2025. május 10. bécsi Schlosshof-i kert

¹ A csillaggal jelölt kifejezések jelentését, magyarázatát lásd a Mellékletek között a Néprajzi szavak, építészeti fogalmak gyűjteménye című fejezetben

Vályog és vályogtégla

A török hódoltság után megfogyatkozó faállományt és a betelepítések okozta hiányt a vályog terjesztésével mérsékeltek. A vályog keveréke az agyagos földnek, a szalmatöredéknek (szecska) és a pelyvának (törek). Időnként állati ürülék is bele került, illetve egyéb adalékanyag volt a só, a kőpor vagy az ökörvér. Az erre a célra használt föld nem tartalmazhatott kavicsokat, gyökereket, ezért átrostálták fűzfonadékon vagy kapálás segítségével kézzel távolították el azokat. Jellemzően a falu szélén állt a gödör, amiből a földet nyerték. Az összetevők keverése kapával végrehajtott forgatással, víz hozzáadásával, majd taposással ment végbe (Istvánfi 1997, 140-141. old.; INT-01).

A vályog és a vályogfal elsöre nem tűnhet szálás struktúra képzőnek, azonban a gyakori együtt alkalmazása a sövényfalakkal, a növényi, azaz szálás-rostos összetevő (szecska) jelenléte, illetve elkészítésének hasonlatossága a nemezeléshez egyértelműen bizonyítja ide tartozását. A nemez a gyapjú lúgos állati zsiradékkal vegyítve szintén víz hozzáadásával áll össze egybefüggő szilárd anyaggá, amit a vályoghoz hasonlóan emberi és akár állati erőt bevetve tömörítenek végleges formájára.

A vályogot 3 féle módon alkalmazhatták. Ezek a vesszőfonatú paticsfalként betapasztott, a rakott- vagy fecske fal, ami esetén körkörösén fokozatosan emelik a falat, a vályogfal pedig napon szárított vályogtégla egymásra helyezve (lásd 3. kép) (Kós 1985, 61. old.).

A vályogtégla előállításának három lépése közül az első az előbb említett sár csinálás, majd azt követi a vályogvetés, végül a szárítás (lásd 4. kép). Vályogvetéshez vetőfát, azaz fából készült mintát használtak, amit vályoggal töltöttek meg. Néhány napi száradás után élére állítva szárították tovább, majd légréseket hagyva tárolták. Fokozatosan vette át a helyét az égetett tégla, miközben a 18. századtól a mész is általánossá vált (Istvánfi 1997, 141-142. old.).

3-4. kép, Vályogtégla és rakott vályogfal; Vályogtégla készítés közben
Forrás: INT-01 9.old. 2025. szeptember 27.; INT-01 10. old. 2025. szeptember 27.

Nád, gyékény és zsúp

A vízzel borított területek különösen sok szálas nyersanyagot rejtenek magukban (lásd 1. melléklet táblázat). Nád (*Phragmites australis*) az egész ártérben előfordult, általánosan elterjedt volt, míg ezzel szemben a gyékény (*Typha spp.*) és a sás (*Carex spp.*) kisebb területekre korlátozódtak. A 17. századra jelentősen megnőtt a nádas területek száma. Nádlási jognak nevezték a hozzá kapcsolódó jogot. Előfordult, hogy engedélykötelessé tették a nád- és vessző szedést uradalmi területeken, de ez csak olyan nádasokban lehetett szabályozni, ahol összefüggő nagyobb területen hosszú szárú szépen kifejlődött egyedek nőttek, a legelőkön és réteken előtűnő ritkás foltokat lehetetlenség volt ellenőrizni, azt szabadon felhasználhatták (Andrásfalvy 2014, 212-213. old.).

Vágásokat télen végezték a befagyott jégen. Jégpatkókat kötöttek lábukra a csúszás ellen, apró kaszával vágták el a nádat, amiket aztán gyékénnyel kávába kötöttek és szánkón húzták ki a jégről (Andrásfalvy 2014, 214. old.).

A nádat leginkább héjazatra és födémborításra használták, de alkalmas volt vázkitöltőnek, szárnyéknak* és kerítésnek is. A leveletlen és bugájától megfosztott nádnak a felhasználáshoz töretlennek és korhadásmentesnek kellett lennie (Istvánfi 1997, 141-142. old.). A nádtetőt különösen vizek közelében létesítettek, pl. a Duna mentén és Sárköz környékén. Ahol nád nem állt olyan nagy mértékben rendelkezésre zsúpfedés vált jellemzővé. Ezenkívül ideiglenes szárnyékok, kunyhók készültek még, illetve halfogó szerszámok (lásd 1. melléklet táblázat) (Andrásfalvy 2014, 214. old.).

A holtágak és a mocsarak pedig gyékényt (*Typha spp.*) biztosítottak, amiből elsősorban használati tárgyakat készítettek. Ezekre kiváló példák azok a tárolók, amik egy meghatározott terményre készültek, mint a kenyérsütéshez használt szakajtó vagy a tojás számára létrejött kupujka* (Bihari és Pócs 1985, 56. old.). A gyékénynek rendkívül sokféle felhasználási módja közé tartozott a halászó eszközök, méhkasok, kosarak és a gyékény ágyokon kívül a kötözés is (lásd 2. melléklet kép), pl. nádat kötötték át vele vagy szőlősökben vették hasznát, illetve főleg a német nemzetiségűek fabútorok befonására is igénybe vették (lásd 1. melléklet táblázat) (Andrásfalvy 2014, 214. old.).

Sárköz környékén tetőfedésre is használták a gyékényt, annak a keskenylevelű fajtát (*Typha angustifolia*), melyet tetőgyékénynek vagy feketegyékénynek is hívtak. Ezt kötözésre is használták. Ritkábban fordul elő a széleslevelű gyékény (*Typha latifolia*), amit kasok, székek, ágyak fonására alkalmazták. A fekete sást (*Carex acutiformis*) főleg szőlőkötözésnél vették igénybe. Kákából (*Schoenoplectus lacustris*) kévét kötöttek és ezeken a deszkákon tanultak meg a gyerekek úszni (lásd 1. melléklet táblázat) (Andrásfalvy 2014, 215. old.).

A 19. századi lecsapolások után a nád szerepét teljesen a zsúpfedés vette át (lásd 5-6. kép). Elsősorban rozsszalmát használtak, a búzaszalma nem annyira alkalmas. Cséphadaróval* való szedésekor szintén fontos volt, hogy ne törjön meg. Héjazathoz egyéb szálanyagot is rendszeresen felhasználtak, mint például gyékényt és napraforgó (*Helianthus annuus*) szárát (lásd 1. melléklet táblázat) (Istvánfi 1997, 141-142. old.).

5-6. kép, Hagyományos lépcsőzetes zsúpfedés; Zsúpfedés épület belső szerkezete, lécezése
Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen; Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen

Lakóház és egyéb épületek

A könnyű fa és vázas szerkezetekhez elegendő volt a humusz eltávolítása és némi alátámasztás alapozásként, hisz alig pár évtizedre épültek. Földfalú házak esetén náddal terítették a talajt szigetelés és talp támasztás céljából. A vázas szerkezetek készülhettek cölöp- vagy keretvázas megoldással. A gömbölyeges sárfal kézzel, míg a rakott vályogfal esetében szerszámmal helyezték egymásra a vályog rétegeket kb. 60 cm-enként. A sövény közé tömött földfal fonott vessző falak közé, míg a vert fal deszkázat, zsaluzat közé szorította a csömösölt vagy taposott vályogot. A mereglyés fal vagy a rejtett cölöp támaszos fal cölöpvázas szerkezettel látta el a rakott vályogfalat. A föld anyagú falak között a vályogtégla fal a legfejlettebb szerkezet. Az agyaghabarcsba rakott kőfal a hegyvidékek sajátossága volt (Istvánfi 1987, 142-146. old.).

A fafalak között a legrégebb óta ismert a boronafal, melyben a vízszintesen egymásra rakott gerendákat, pallókat a sarkokon rovással rögzítik egymáshoz. Ezekhez a nyílásoknál függőleges sasfákra volt szükség. A fa keretvázas fal több irányban merevített vázszerkezettel volt ellátva, ezeknél csapolást és könyökfa merevítést alkalmaztak. Zsilipelt pallókat függőleges oszlopokba vésett hornyokba tolták, míg a deszkafalakat a külső oldalon szögezték fel a vázra. Vesszőből, gallyakból készített vázkitöltő sövényfal két csoportra osztható, fekvő- vagy álló sövényre. A nádat is csak önhordó vázkitöltő szerkezetként tudjuk hasznosítani, a cölöp szerkezethez fűzfavesszővel rögzítették a nádkorcokat. A cölöpágasos vázas fal kitöltése készülhetett vesszővel és náddal is. Állósövényt a cölöpvázas fal legfejlettebb változatánál alkalmazták, illetve ezeket a vázkitöltőket keretvázas szerkezet esetében is felhasználták (Istvánfi 1987, 146-150. old.).

A födémszerkezetek alapja gerendás födém az összes faszervezet esetében. Dorongfödémén kívül alkalmazhattak nádfödémeket, mely készülhetett terítéssel vagy nádpallókkal, a pólyásfödém szalmapólyás elemeket használt fel, a pórfödém deszka vagy palló szerkezete pelyva hőszigeteléssel volt ellátva, ez utóbbi kettőt tapasztással is megtoldották. Hazánkban a magastető terjedt el, a félnyereg-, gúla*- és kúptetők gazdasági épületeknél, aboráknál, templomoknál, tornyoknál használatos, a lakóházak fedése nyeregtetővel* történik, mely készülhet üres- és tele oromzattal*, lehet kontyolt* vagy csonka kontyos*. A héjazatok lehetnek tömkeleg fedés (megrakott kazalszerű fedés, taposott szalma), kéve fedés (nád és a zsúp), pikkelyfedés (zsindely, cserép, természetes pala, dránica). Ebből az első kettő fedésmód mutat szálás struktúrát. Ahhoz, hogy a tetőt lefedhessék lécezéshez volt szükség alátámasztásnak, nád esetén 50-80 cm-enként, zsúphoz szükséges volt a 30-40 cm, (lásd 6. kép), míg taposott

szalmafedéskor 40-50 cm elég volt. Lészás nádfedés esetén nem volt szükség lécezéshez, helyette nádszönyeget terítettek a szarufákra. Előnyös tulajdonsága, hogy jó hőszigetelő, elérhető, könnyen javítható és íves felületek fedésére is megfelelő, hátránya a tűzveszélyessége. A szalmafedés 60°-os tető hajlásszöget és speciális ereszt képzést igényel a lecsúszás megakadályozása végett. Kéményre nem volt szükség, azonban javítani nem lehetett. Zsúpfedés esetén a szalmát kévében összefogva hasznosítjuk, teregető vagy csomozó eljárással készült, a kapott felület lehetett sima vagy lépcsőzetes (lásd 5. kép) (Istvánfi 1987, 150-155.,160-164. old.).

Szagrális épületek

A középkortól kezdve egészen a 18. századig sok falusi templom készült fából, vesszőfonatból, tapasztásból, mivel a kő vagy téglanyagilag elérhetetlen volt számukra. Északkelet-alföldi területeken, Szatmárban maradt fenn pár. A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban látható másolat mándi templom (lásd 3. melléklet kép) és a tákosi templom (lásd 4. melléklet kép) két kiváló példa. Fa harangtornyok készülhettek a templommal egybeépítve, de akár külön is. Többségük Szatmárban, Beregben, illetve Erdélyben maradt fenn (Bárth 1982., 60. old.).

Jó példa a zsúpfedés alkalmazására az 1754-ben emelt szoknyás harangláb Pankasz legmagasabb pontján egy gyümölcsösben. A szoknyát tíz tölgyfa talp tartja, a szoknya rozsszalmával van fedve, a harangot zsindegy védi (lásd 7. kép) (INT-02).

7. kép, Szoknyás harangláb zsúpfedéssel Pankasz legmagasabb pontján

Forrás: Közel és távol.hu <https://kozelestavol.hu/pankaszes-az-orseg-buszkesege-a-szoknyas-haranglab/> 2025. június 14.

Ház körüli udvarok, kertek gazdasági építményei

Az élelem tárolás és a betakarítás feldolgozó épületei a lakóház udvarához tartoztak. A gazdasági udvarban foglaltak helyett az állattartásra szolgáló épületek. Mindeztől távolabb álltak a külső kertek, szőlősök, gyümölcsöskertek, egyéb rakodó épületek. Az erdők, vízpartok, lápok, legelők és rétek is ellátták az embereket fával, vesszővel, szénával, gyógynövényekkel, náddal, stb-vel. Ezeknek a rendszere, gazdasági épületeinek megjelenése nagyban függ attól, hogy sík vagy dombvidéki tájon található. A különböző betelepült népcsoportok magas száma miatt is akadnak sajátosságok egyes vidékeken (Istvánfi 1997, 218. old.).

Növénytermesztés tároló és feldolgozó épületei

Gabonatároló és feldolgozó épületek

Gabona tárolására szolgáló kezdetleges megoldás volt a gabonásverem, mely földalatti üreget öblösen alakították ki vízmentes területen kötött talajban, oldalát szalmával bélelték, tetejét tapasztották. E fölé védőtetőt építettek deszkából, nádból vagy zsúpból, de előfordult, hogy kunyhót is állítottak. Ez az Alföldön terjedt el inkább. Azokon a vidékeken, ahol ez kivitelezhetetlen volt a talaj magas víztartalma miatt felszíni gabonást emeltek, ami vályogtéglából kerek alaprajz szerint készült (Istvánfi 1997, 219. old.).

Magtárak a 19. század végétől jelentek meg az Alföldön is. Fontos volt úgy kialakítani keretvázas szerkezetét, min. 1,8 m-es belmagasságát, alacsony és széles ablakait, hogy megfelelően szellőzzön és tiszta legyen. Elhelyezésénél is szempont volt, hogy istállótól vagy trágyadombtól messze legyen (Istvánfi 1997, 219. old.).

A gabonás mindig az udvar jól látható részén volt elhelyezve, apró rövidebb oldali tornáccal ellátott homlokzatát gazdagon díszítették, a rágcsálók és a nedvesség elleni védelem miatt lábat emeltek neki. Magtárnál kisebb méretű. Díszítettsége utalt tulajdonosa gazdagságára, szimbolikus jelentésű, kiemelt szerepű épület. Téglaoszlopokon lévő fagerendákra zsilipeltek rá a deszkákat. Teteje cserepes, egykoron náddal fedett lehetett ez is (Bárth 1982, 54. old.; Istvánfi 1997, 220. old.).

A fent említett építmények elsősorban az Alföldön, sík területen voltak használatban, míg a Dunántúlon, Erdélyben és a Felvidéken ezektől eltérő épülettípusok alakultak ki ugyanarra a célra (Istvánfi 1997, 220. old.).

A legnagyobb népi mezőgazdasági épület a gabona raktározására és cséplésére használatos

csűr, melyet nyugati területeken pajtának is hívnak, aminek középső része a piac vagy szérú, ahol csépelik a gabonát, míg két oldalt található fiókban a tárolást végezték. Ez az épület típus elsősorban ott terjedt el, ahol a gabona későn érik be, ezért szükséges fedett helyszín a munkához. Ezek a hegyes-dombos vidékeken, tehát leginkább északi területeken, Zala környékén és Erdélyben létesültek. A kert végében helyezték el őket. Egyaránt készülhetett boronafallal, cölöp- vagy keretvázás szerkezettel, ellenben a vázkitöltés az átszellőzés érdekében gyakran tapasztás nélküli sövény. Létezik haránt elrendezésű, azaz a bejárat a hosszabbik oldalán található és hosszanti elrendezésű, amit a rövidebb oldalán lehet megközelíteni. A torkos pajta a haránt pajták egyik változata, amin a bejárat előre nyúlik pajtafőt képezve (lásd 5. melléklet kép). Ezek tetőszerkezetére különös gondot fordítottak, sok ács művészeti remek készült. Jellemző volt a sátortetőkön* megjelenő „létrás kötésű” hullámzó, bizonyos részeken kiemelkedő zsúp fedés. Leppentővel oldották meg a megrakott szekérral való behajtást, vagyis a kapu feletti héjazat felemelhető volt (Bárth 1982, 54. old.; Istvánfi 1997, 221-222. old.).

Egyéb élelmiszer tároló épület

Kamra előfordulhatott a házzal egy fedő alatt vagy különállóként is. Egyaránt tárolhattak benne terményeket, szerszámokat, élelmiszert. Nagyon változatos formában épültek. A legfigyelemreméltóbb változata a kástu, mely az Őrség és Göcsej területek sajátossága. Jellemzően boronafallal, zsúptetővel és egy emelettel készült, alsó szintjében nyitott és zárt résszel vegyesen. Érezhető rajta a szlovén és ausztriai hatás (Bárth 1982, 56. old.).

Pince és a préház a borkészítésre és -tárolásra szolgált. Az udvaron állhatott külön épületként vagy a lakóház alatt, azon kívül a szőlőültetvényben sorban vagy csoportban vagy a falu szélén egy sorban. Utóbbi főleg ott jellemző, ahol a talaj kiválóan alkalmas volt lyuk- és mélypincék kialakításához. Erre alkalmatlan helyen épültek a felszíni préház pincék. Kevésbé módos tulajdonos esetében nádfedés jellemző volt. Kezdetben boronafallal készültek, majd átvette helyüket a cölöpvázás építés tapasztott sövény vagy zsilipelt palló falazattal. Szőlőspajták ideiglenes kint tartózkodásra szolgáltak, a pálinka égető kunyhó is a szőlősök jellemző épülete volt (Bárth 1982, 54. old., Istvánfi 1997, 231-235. old.).

Az aszalóházak kamrával megegyező méretű épületek voltak, amit kemencével fűtöttek. A gyümölcsöt (szilvát, barackot, meggyet, cseresznyét és almát) állványra helyezett vesszőfonadékokon tárolták. Aszaláshoz légmentesen lezárták az aszalót, ez rendszerint tapasztással történt, ezalatt a pár nap alatt fűtötték a helyiséget. A falu szélén sorakozó mészárosok és halászok számára készült jégvermeket náddal fedték be (Istvánfi 1997, 235.

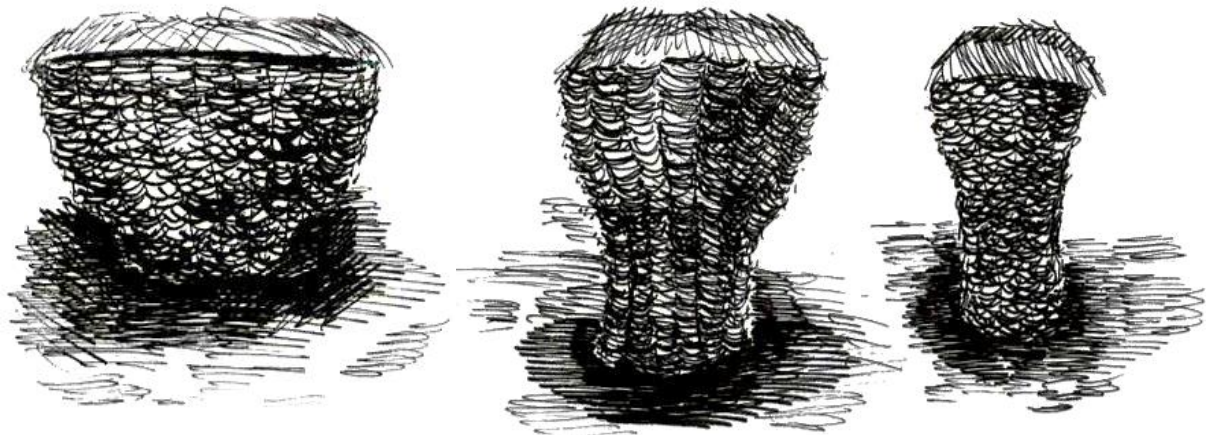
old.).

Malmok esetében nem jellemző a szálanyag struktúra. Száraz és vízi malmoknál egyáltalán nem, szélmalom fala készülhetett téglá mellett akár vályogból is (Bárth 1982, 58. old.).

Fonott tárolók

Nagyon sok esetben szálanyagot kizárólag tetőfedésnél alkalmaztak, esetleg vályog formájában jelent meg, azonban léteznek olyan speciális, jellemzően kisebb méretű, könnyű szerkezetű tároló építmények, amelyeknek kifejezetten fonatból kellett készülniük ahhoz, hogy funkciójukat betöltsék. Az alábbi fejezetekben ezekre térek ki.

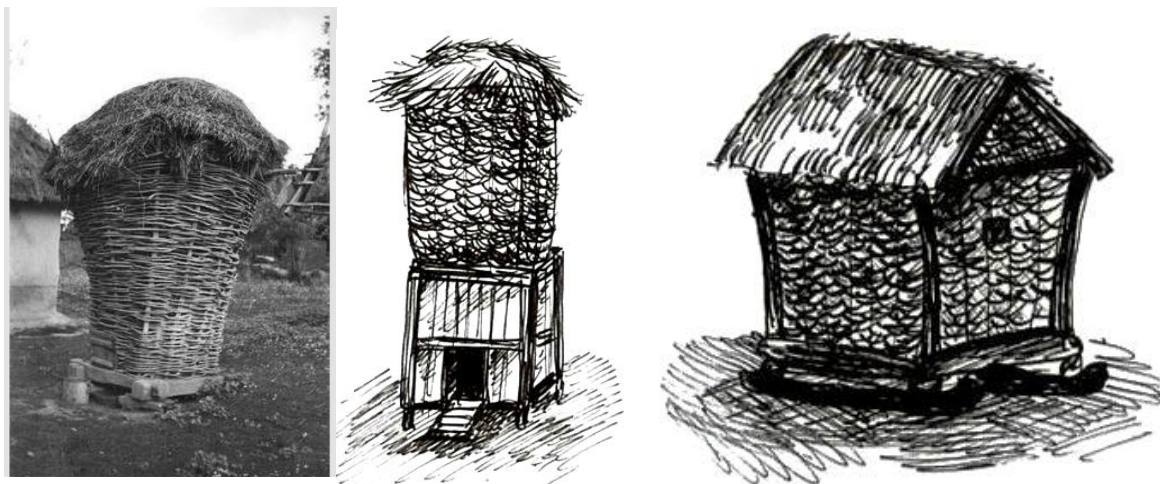
Kukoricagóré vagy kukoricakas, Erdélyben málékas a 18. századtól kezdve az amerikai növényvel (*Zea mays*) együtt terjedt el az országban. Jelentősége azért nagy a szálanyaggal való építészetben, mert nem készülhetett tömör falból. A megfelelő szellőzés érdekében vesszőből fonták.

8. kép, Kukoricagóré forma variációk

Forrás: saját rajz Bárth 1982 57. old. 2. ábra és Hungaricana, Leltári szám 413, Göcseji Múzeum Gyűjteménye kép alapján

Változatos formákban készült (lásd 8. kép), azonban a legegyszerűbb formája egy fatalp négy sarkában álló oszlopok közé fonott vesszőkből áll. Az anyag keskeny, vízszintes tagolódásából (lásd 9. kép) fakadóan az egyenes falak mellett íveseket és felfelé szélesedő alakú góré-t is előszeretettel készítettek (lásd 6. melléklet kép). Előfordult az is, hogy a góré alá tyúk vagy liba ólat helyeztek (lásd 10. kép), hogy a kiesett szemek ne vesszenek kárba és ne vonzzák oda a rágcsálókat (Bárth 1982, 56. old., Istvánfi 1997, 225. old.).

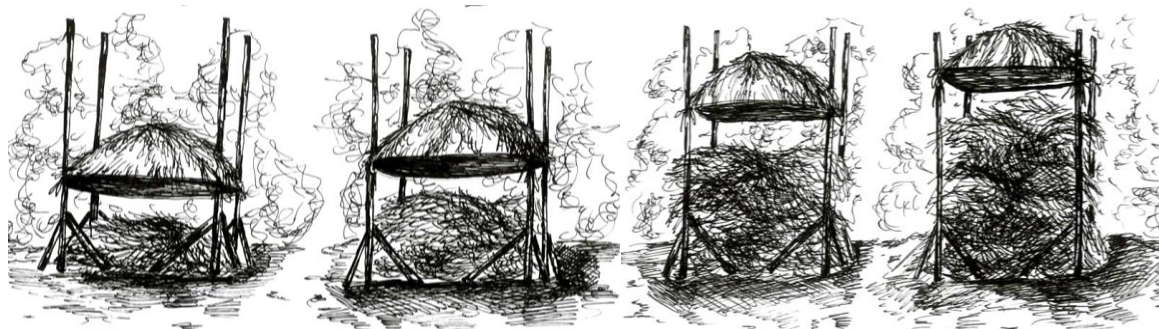

9-10-11. kép, Kukoricagóré (Tófej, Hencse-pusztá, Zala); Kukoricagóré tyúkól felett; Szántalpas hombár
 Forrás: Hungaricana, Leltári szám 413, Göcseji Múzeum Gyűjteménye; saját rajz Istvánfi 1997 225. old. szöveg alapján; saját rajz Báর্থ 1982 57. old. 3. ábra alapján

Szántalpas hombár szemes gabonataroló építmény esetén teljesen más indokból volt célszerű tömör fal helyett fonottat alkalmazni. Ez a szállíthatóság volt, akár eladásra, akár tűzbiztos helyre vontatták át a szántalpai segítségével, könnyűnek kell lennie a falaknak. Ezt el lehetett érni tapasztással, de akár anélkül is állhatott csak a rőzse szövet. (lásd 11. kép) Ennél is a náddal fedett nyeregtető vált általánossá. Egy átlagos család éves gabona igénye elfért benne. Elsősorban Dél-Magyarországon terjedt el, balkáni ihletésű (Báর্থ 1982, 54. old., Istvánfi 1997, 219. old.).

Szénatarolók

A rétről szállított szénát tarthatták szénarakodóban, abora vagy sopok alatt. A szénarakodó három oldalról védett, negyedik oldalon az udvar felől nyitott telekhatár mellett vagy szabadon elhelyezett építmény volt. Kontyolt nyeregtetővel fedték le. Sopok szintén nyeregtetős, de oldalról nyitott, míg az abora (lásd 12. kép) négy összekapcsolt álló rúdból készült, teteje nádból vagy zsúpból fedve, ami akár állítható is lehetett (Istvánfi 1997, 226. old.).

12. kép, Abora, az állítható tetejű szénataroló
 Forrás: saját rajz Istvánfi 1997, 225. old 264. kép, 225-226. old szöveg alapján

Állattartás épületei

A ház körüli haszonállatok istállóinak elhelyezése tájegységenként eltért. Dunántúl esetében a ház meghosszabbítása (lásd 7. melléklet kép), míg Alföldön különálló épületek. Akad, ahol a csűr egy része szolgált erre a célra pl. Erdély (Bárth 1982, 52. old.).

Ez a kettősség jelentkezett a háztól távol eső állattenyésztés építményeiben is. Alföldön a ridegtartás és a tömeges tenyésztés sokáig megmaradt, miközben Dunántúlon, Felvidéken és Erdélyben már belterjes gazdálkodásra tértek át. Alföldön előfordult, hogy a pásztorok állataikkal egész évben kint voltak, viszont voltak olyan területek, ahol a telet ólaskertekben töltötték a falu közelében. A 20. század során a ridegtartás már csak a Hortobágyra volt igazán jellemző (Istvánfi 1997, 226. old.).

Szarvasmarha és ló tartás

Az ól kifejezés inkább a kisebb méretű állatok tartására hivatott épületet jelenti. A szarvasmarha és ló belterjes tartására az istálló vált használatossá. Ólaskertes települések végében állt a tüzelősól, ahol a kényesebb állatok és az azokat őrző fiatal férfiak laktak. Szarufás szerkezetük fala vályogból készült, kontyolt tetejüket nád vagy zsúp héjazat fedte. Az óltanyák épületei kívülről lakóháza emlékeztetőek, azonban bent az istálló foglal a legtöbb helyet és egy kis konyha található a szoba mellett. Veremistállók is készülhettek. Uradalmakban terjedt el először az istálló, amiben deszkafalak választották el egymástól az állatokat, a trágya elvezetésére árkokat, folyókákat alkalmaztak, a kemény padozatot igyekeztek tisztán tartani. A szarvasmarha istállóban tartása nyugatról terjedt el hazánkban. Esetenként egybe építették a fészkerrel is (Istvánfi 1997, 227-229. old.).

Disznó tartás

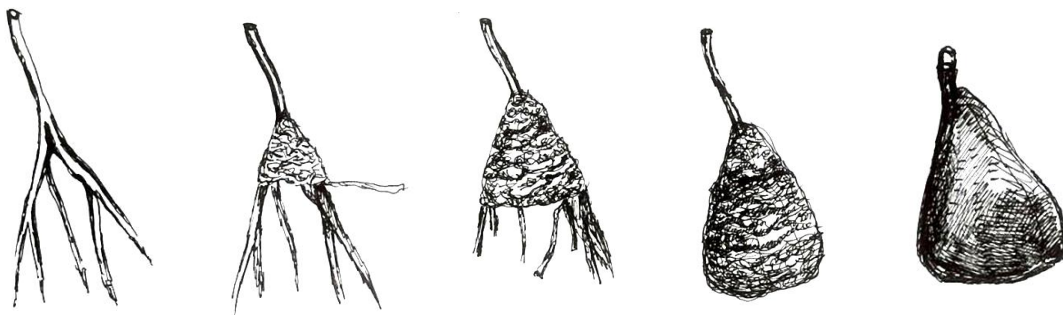
Három típusát különítik el, létezik hidasól, szárnyasól és az egyéb célra szolgáló épülettel egybeépített. Körülkerített kifutó épülhetett hozzá. A legegyszerűbbek kerek alaprajzban cölöpvázás sövény szerkezettel, illetve tapasztással is készülhettek. Kévéfedést alkalmaztak hozzá. Leginkább a Tiszántúlon találkozhatunk ilyenekkel. Szintén e vidékre jellemző, hogy kukoricagóré kerül a disznóól fölé, de tyúkól elhelyezésére is van példa más területeken is (Istvánfi 1997, 229-230. old.).

Szárnyasok épületei

Éjszakai tartásra a tolvajok és vadállatok által védett tapasztott sövény vagy deszka ólakat alkalmaztak libák és kacsák tartására. Tyúkoknak gyakran inkább csak költő helyett emeltek (lásd 8. melléklet kép), mivel képesek rá, hogy veszély esetén felszálljanak a fák alacsonyán fekvő ágaira. Ha mégis fedett ólat emeltek, azokban vízszintes rudakat helyeztek el felkapaszkodás céljára. Ahogy már említve volt korábbi fejezetekben, a tyúkólat más építményekkel együtt is alkalmazták, állhatott kukoricagóré alatt vagy disznóól felett. Galambdúc jellemző építmény, azonban a többi gazdasági épület padlásán is helyett kaphattak drótháló keretben (Istvánfi 1997, 230. old.).

Méhesek

Természetes méhkasok utánzására használtak kivályt fatörzset, de szálanyagból font változatok is léteztek. Ezeket gyékényből, szalmából vagy vékony vesszőkből állították elő (Istvánfi 1997, 231. old.). A méhkas készülhetett egy többfelé ágazó faág gyékénnyel való körbefonásával (lásd 13. kép) (Bihari és Pócs 1985, 54. old.). A méhest cölöpvázra vagy talpakra építették, falát deszkából, pallóból vagy sövényből állították, teteje zsúp, nád vagy zsindele. Kerek alaprajzú méhest tapasztott sövényfallal állították elő. Ezeket gyümölcsös kertekben vagy kifejezetten méheskertekben tárolták. Utóbbi kertet sövénykerítéssel zárták körbe. A kasok elhelyezésére polcokat emeltek, ezek háta fedett, a legalsó szint a földtől 20 cm-re került, az egyes szintek között 30 cm volt (lásd 9-10. melléklet kép) (Istvánfi 1997, 231. old.; Bihari és Pócs 1985, 54. old.).

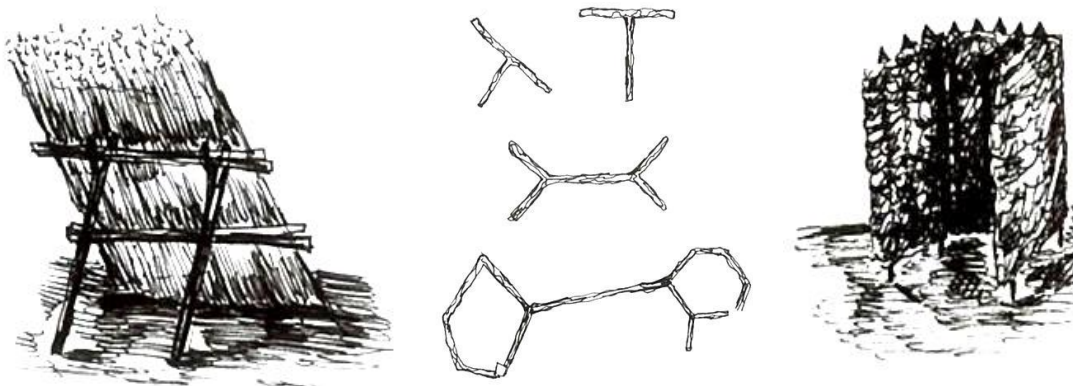
13. kép, Fonott-tapasztott méhkas készítési fázisai

Forrás: saját rajz Istvánfi 1997, 231. old. és Bihari és Pócs 1985, 54. old. szöveg és Bihari és Pócs 1985, 54. old. kép és Kós 1985, 59. old. kép alapján

A háztól távoli állattartás és a pásztorok építményei

Állattartó építmények

A pásztorok igyekeztek kihasználni az olyan természet nyújtotta védelmet, mint a partfalak, gödrök, azonban sík felszínen ilyen nem akadt. Ebben az esetben az általuk használt ideiglenes építmények főleg nádból, sövényből, deszkából készültek, attól függően, mi volt helyben elérhető (lásd 14. kép). Nád az alföldi vidékeken (lásd 11-12. melléklet kép), sövény a dombvidékeken volt használatban. Az állatok számára bekanyarodó szárnyékokat állítottak kereszt, L, Y vagy T alakban (lásd 15. kép). Akár egy egész ménés számára is készíthettek U alakban 40 m átmérőjű, 3-4 m magas nádfalat, amit a fő szélirányok ellenében helyeztek el. A több ág lehetőséget adott a változó irányú szél és napsütés elleni védelemre. A végüket olykor teljesen bekerítették, ezt aztán enyhelynek használhatták, de kutya és baromfi tartásra is szolgálhatott, a neve kankarék (S. Kovács 1983., 18. old.; Istvánfi 1997, 226-227. old.).

14-15-16. kép, Szárnyék pásztor vagy kutyája számára; Szárnyék alaprajzok állatoknak; Vessző táblás kis hordozható cserény

Forrás: saját rajz Bihari és Pócs 1985, 64. old. c kép és Istvánfi 1997, 236. old. 283. ábra alapján; saját rajz Istvánfi 1997, 227. old., 267. ábra alapján; saját rajz S. Kovács 1983, 18. old. szöveg és Istvánfi 1997, 236. old. 283. ábra alapján

A kosár az állatok egyhelyben tartását szolgáló, kerítészerű építmény, amelyet Alföldön szintén nádból, dombvidéken meg szétszedhető és újra összerakható husángból állítottak. Akkor tették arrébb, ha elég trágya gyűlt fel az adott területen. A kosár szót egy falka bekerítésére használták, míg a karám egy egész nyáj egyben tartását jelentette. Esztrenga kifejezés használatos kifejezetten a juhászok karámjára. Ennek kapuja felé olykor még fedelet is építhettek, hogy az időjárási viszonyoktól védve legyen a juhász fejés közben. Bizonyos tájakon az esztrenga kifejezés helyett az akolt használták (S. Kovács 1983., 18. old.; Istvánfi 1997, 226-227. old.).

Az akol változatos formájú és megjelenésű építmény, amikben a közös pont, hogy mind juh és

birkatartásra valók. Egyaránt használatos szó a fedeles építményekre és a földre állított nyeregtetőkre is. A legtöbbször azonban olyan építményt kell érteni alatta, ami husángokból állított körbe futó szerkezet, mely belülről szárnyékszerű, míg kívülről náddal, zsúppal fedett (Istvánfi 1997, 227. old.).

Lakóépítmények

Téli időszakban a pásztorok a kör alakú kontyos kunyhókban szálltak meg. Felül megkötötték a korcok közt fogatott nádat, ebből lett a konty, ami alatt ütötték át a botot, amire a bográcsot akasztották (S. Kovács 1983, 18. old.). A kiálló nádbugákat általában szalmakötéllal rögzítették össze. A kunyhó magassága megegyezett a nádszáléval, tehát 3-4 m lehetett (lásd 17. kép). Belülről sárral tapasztották ki, köré árkot ástak, esetleg korlátot is állítottak a kerület mentén, hogy az állatok ne döntsék fel. Akár több ezer évre visszanyúlóan alkalmazták a magyarok. A kör alaprajzból kúp vagy gúla alakú építményt kaptak, de készülhettek négyzetes elrendezésben favázzal és nyeregtetővel. Kerek kunyhó is létezett. A pákászok is hasonló kunyhókban éltek a vízpartokon. Az erdei munkások fából készített kunyhói erőteljesebb szerkezetűek (Bárh 1982., 48. old.; Istvánfi 1997, 235-236. old.).

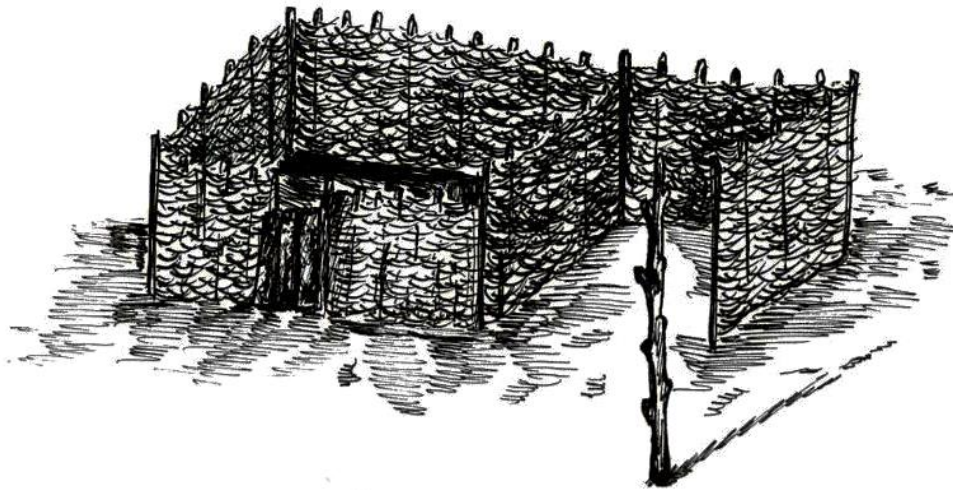

17. kép, Kontyos kunyhó formák nádból

Forrás: saját rajz S. Kovács 1983, 19. old 1. ábra; Kós 1985, 37. old ábra; Istvánfi 1997, 236. old. 283. ábra; Bárh 1982, 49. old. 1. ábra alapján

Alföldön elterjedt jellegzetes építmény a hortobágyi vasaló (lásd 19. kép) és a kiskunsági cserény (lásd 16. kép), mindkettőt főképp főzésre, melegedésre használták, mivel a fedetlen építménnyel a tüzet vették körül (S. Kovács 1983. 18. old). A vasaló egy olyan nádkerítés,

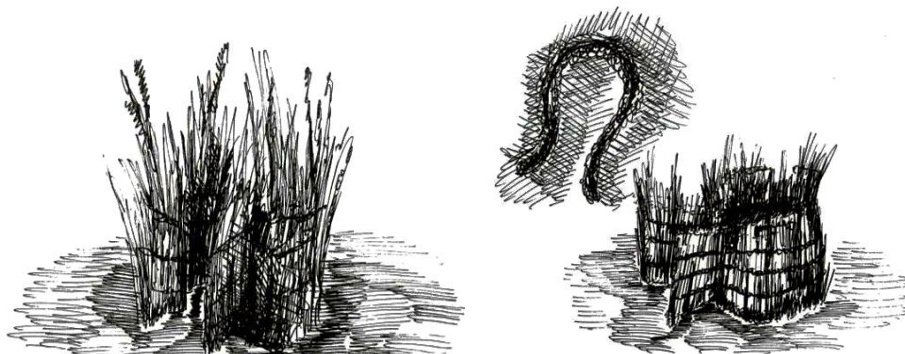
melynek alaprajza körtére hajazz, mivel a bejárati rész felé megnyúlt, elkeskenyedett az egyébként kerek tér (Bárth 1982., 48. old.). Párja a cserény jellemzően öt darab vesszőből font táblából állt, amiből négy a pásztor számára volt pihenésre, tűzrakásra, tárolásra felállítva négyzetet bezáró alakban. Az ötödik az egyik oldal meghosszabbítása, ahol a lovak kaptak védelmet a szél ellen az így kialakult derékszögben. Harmadik oldalt az ételhordó taliga egészítette ki a menedéket, de készülhetett egy hatodik tábla is, a végcserény. Az építmény tartozéka volt az állófa. Ezek jellemzően akkora magasságban készültek, hogy felállva a juhász kilátott az állataira. A barmok számára emelt szárnyékok bekerített végéből álló kankarékról már esett szó (lásd 18. kép) (Bárth 1982., 48. old.; Istvánfi 1997, 236. old.).

18. kép, Fonott vessző cserény ágasfával

Forrás: saját rajz Bihari és Pócs 1985, 64. old. b ábra; S. Kovács 1983, 18. old. szöveg és 19. old. 3. ábra; Bárth 1982, 48. old. szöveg és 49. old. 3. ábra alapján

A juhászok állattartási módjai voltak a legváltozatosabbak, ezért ez igaz az építményeikre is. A szárnyék és a karám kiegészült egy bacsu nevű jellemzően nyeregtetős helyiséggel. Itt zajlott a sajt készítés. A hodály a merinótartásra szolgált, alacsony oldalfalú, szintén nyeregtetős épület. A juhásztanya Erdélyben így festett: fedett esztrenga, tejes házikó és eszténa pásztorkalibával. Zsúp fedés elterjedt ezen építményeknél (S. Kovács 1983., 18. old.).

19. kép. Pásztor vasaló nádból több nézetben

Forrás: saját rajz Bárth 1982, 48. old. szöveg és 49. old. 2. ábra alapján; S. Kovács 1983, 19. old. 2. ábra alapján

Halászó eszközök és szerszámok

A paraszti halászat legkezdetlegesebb eszközei és módszerei voltak a part oldalára fektetett vesszőfonatos táblák, amikben a halak megakadtak, így kézzel is el tudták kapni őket vagy áradást követően mélyedésekben visszamaradt állatokat kézzel vagy borítóval fogták meg, akár a gyerekek is. Ez a módszer elsősorban ott tudott elterjedni, ahol csak másodlagos, kiegészítő foglalkozásként volt jelen a halászat, hiszen használatához a kosár magasságát el nem érő vízmélység kellett. Elrohadt fenekű vagy fenék nélküli vesszőkosár a leginkább elérhető eszköz volt, de külön erre a célra is fontak borítókat, amiket hálóval is bevonhattak. Többféle néven maradt fenn, hívhatták nyomónak, varsának vagy tapogatónak is (lásd 13. melléklet kép). Ezek az egyszerű eszközök a fák és bokrok közötti halfogást is lehetővé tették. Miután már nem vehették hasznukat csirkeborítóként maradtak meg egyes háztartásokban. Szintén nyomónak hívták és sekélyebb vizekben alkalmazták a négy hajlított pálcára rögzített hálót (lásd 14. melléklet kép). A szigonyozást éjszaka is művelték égő nádcsomót használva megláthatták a halakat sötétben is (Andrásfalvy 2014 185-187. old.).

A mélyebb vízben is használható eszközök már nyéllal is rendelkeztek, ezek a pók vagy kukucska nevet viselik. A pók egy nyél végére három vaslábbal erősített vasabroncs karika, amire csonka kúp formájú hálót húztak. A háló alsó, szélesebb része az abroncsra került, a felső, keskenyebb a karikára (lásd 15. melléklet kép). A halat az abronccsal lenyomták, aztán ráeresztették a karikán lévő hálót, amibe belegabalyodott. A kukucska esetén a nyél és az abroncs szerepét egy szétágazó faág veszi át, általában hasított végű tölgyfa rúd. Az előbbi sokkal nagyobb és a nem látott halakra eresztették rá, míg a kukucska jóval kisebb, mivel ahogy a neve is sejteti a látott fogásra használták. Vannak csúszógyűrű nélküli szerszámok, amiknek az abroncs egyik oldalán van a háló (Andrásfalvy 2014, 187-189. old.).

A mozgékony halászat másik szerszámtípusa a dobóháló (lásd 16. melléklet kép). Ez egy szabályos kör alakú háló 2 m körüli átmérővel, szélén ólomgolyókkal, kötéllel, aminek másik vége a háló közepén lévő karikán át a dobónál van. Egy ilyen háló akár 6-8 kg súlyú is lehetett. A kötelet a bal kezükben, a hálót a bal vállukon tartva a jobb kezüket használva dobják el. A háló húzás által záródik be benne a felkavart halakkal. A csobbantó 1,5x1,5 m-es emelőháló, amit egymáson keresztbe tett hajlított kávéra szereltek, a kereszteződésbe ér a nyél, amivel emelik. Az átfúrt fa vagy bőr pöckök kiemelve a hálót megakadályozzák a háló szétterülését (Andrásfalvy 2014, 189-190. old.).

A 19. század végétől a fent ismertetett ártéri halászat tiltva volt, orvhalászatnak volt tekintve.

A fenti eszközök közül egyedül a dobóháló volt alkalmas nyílt folyóvízben való használatra, azonban a 100 m-nél is nagyobb kerítőháló, a gyalom vált elterjedté az álló vagy lassú folyású vizekben (Andrásfalvy 2014, 190. old.).

A csontos kece egy tükör nevű nagyszemű és egy sűrű léhés nevű hálóból áll, aminek ráájára két téglát kötnek súlyként, illetve további lólábszárcsontokkal látják el a halak felzavarása véget, az így kialakult szerszámot egy kötéllel húzzák (Andrásfalvy 2014, 191. old.).

A helyhez kötött eszközök a vejsze és az azt kiegészítő kürtő. Ehhez nád (*Phragmites australis*), gyékény (*Typha spp.*) vagy bodzavesszőfalat (*Sambucus nigra*) állítanak gyékénnyel fonott 2 m-es lészát, amit a feneken lévő karókhöz rögzítenek. A hal, ha beleütközik, mélyebbre igyekszik menekülést találni, emiatt belemegy a balogfejbe, amit a tetején hálóval, fonatokkal vagy gallyakkal lefedtek, hogy a hal ki ne ugorjon. Előfordulnak olyan változatok, amikben a lésza nincs rögzítve, a vízben mozog, valamint az ikervejsze, amivel két irányból érkező halakat lehet fogni (Andrásfalvy 2014, 191-194. old.).

Védelmi és határoló célú építmények, kerítések

Egészen a 18. század közepéig nem vette körül minden telket kerítés a falvakban, hanem csak egy közös védelmezte a települést, illetve az ólaskert köré emeltek. Kezdetben a kerítés egy földbe ásott árok volt, valamint szűrős cserje. Kerítést először az udvaron belül alkalmaztak a kisebb méretű állataik körül a rókák, nyestek és tolvajok ellen. Ezek főleg fekvő sövénykerítések voltak. Miután elterjedt használatuk a telek határának kijelölésére, hamar nem csak a védelem és biztonság, hanem a gazdagság kifejezésének eszközévé is vált (Istvánfi 1997, 237. old.).

Az 1800-as évek végén szálanyag kerítéseket javasoltak a gyümölcsösök és a faiskolák gazdáinak, mivel valamivel védeni kellett munkájukat a nyulak által okozott károktól. Azért is kiváló megoldás valamilyen szálanyag struktúrájú kerítés, mivel egyszerű és olcsón előállítható, hisz kéznél van minden olyan anyag, eszköz és tudás, amivel a kertészettel, mezőgazdasággal foglalkozó ember bír. Ráadásul könnyen szétszedhető, szállítható és újra összerakható, így mindig csak azt a rész kerítették vele körbe, ami éppen veszélyeztetett vagy a bekerítendő terület növekedését nem akadályozza, hisz könnyen átköltöztethető, illetve, ha javítás, esetleg bővítés szükséges, azt bármikor megtehetik (Angyal 1894, 199-200. old.).

A következő fejezetekben az egyes szálanyag-struktúrájú hagyományos kerítéseket mutatom be.

Nádkerítés

Nádból (*Phragmites australis*) készült kerítés készítésének menete a következő: 5-6 cm vastagon összefogott nádat kell alul-felül egy-egy léchez kötözni vagy kettő-kettő közé fogni, alul 50 cm, felül 25 cm túllógó részt hagyva a szálból. 2-3 m hosszú lécz, 125 cm távolságra javasolt. Az így készült felületet akác, nyár, fenyő oszlopra erősítve állítjuk fel a 2 m magas kerítéshez (lásd 20. kép). Ilyen módon elkészíthető ugyanez sarjából, vadrózsa vesszőkből (lásd 21. kép) (Angyal 1894, 199-200. old.). Egy időben az Alföldön tűzveszélyességükre hivatkozva tiltották a nádkerítések használatát, helyette vályogot részesítették előnyben (Istvánfi 1997, 237. old.).

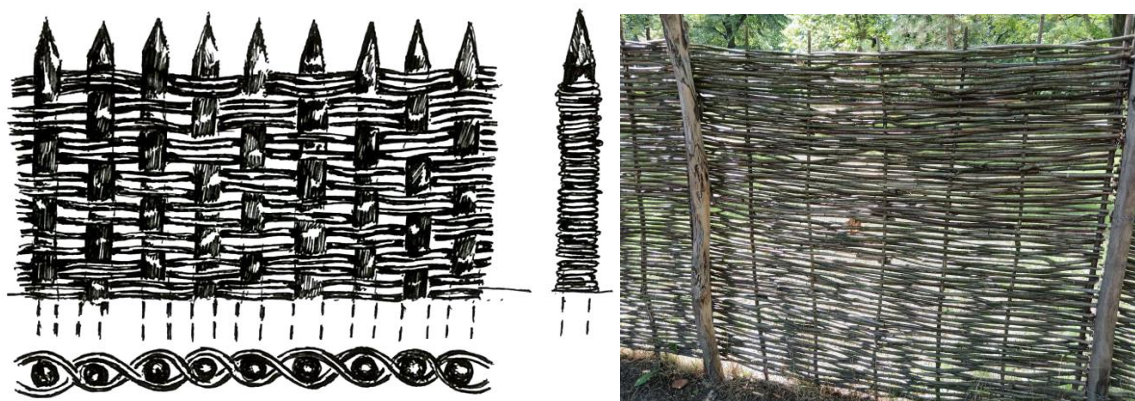

20-21. kép, Nádkerítés 3 nézete; Ugyanezen elven alapuló kerítés vesszőből a háttérben
 Forrás: saját rajz Demjén 2007, 35. old. 3. ábra és Angyal 1894, 200. old. 44. ábra alapján; Fortepan / Vizsnyiczai Erzsébet Képszám: 130628 2025 október 27.

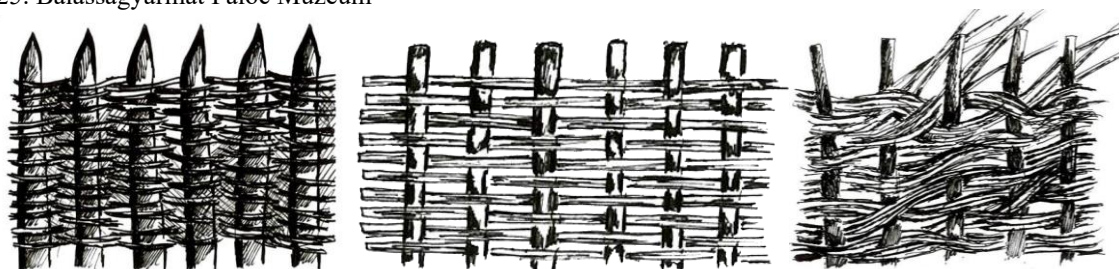
Vesszőfonatos kerítés

A nád kerítésnél masszívabb vesszőfonatos kerítés esetén 35-50(-70) cm-re egymástól leszúrt dorongok közé hajlékony fűz (*Salix spp.*), nyár (*Populus spp.*), tölgy (*Quercus spp.*), som (*Cornus spp.*), gyertyán (*Carpinus spp.*) gallyakból építhetünk. A tetejére tövises vadrózsa (*Rosa canina*), kökény (*Prunus spinosa*), galagonya (*Crataegus spp.*), akác (*Robinia pseudoacacia*) vesszőket helyeznek az esetleges tolvaj elleni védelem erősítésére (lásd 1. melléklet táblázat) (Angyal 1894, 199-200. old., Istvánfi 1997, 139. old.). Normál kerítés méret 1,5-2,1 m magasság közé tehető, jellemzően a vesszőfonatos kerítések ennél alacsonyabbak, közepes, alacsony, sok esetben csak jelképes szinten fordulnak elő pl. ágyás szegélyként (Dalányi 1998, 158., 137. old.). A keresztmetszetükben ép vesszőkön kívül kettéhasított szálak is előfordultak sövény alapanyagként, ilyenkor főként mogyorófát (*Corylus avellana*) használtak (lásd 25. kép). Ezeket úgy nyerték, hogy a térdükön finoman hajlították szakaszonként a vesszőt, miközben késsel áthaladtak rajta (Kós 1985, 87-88. old.).

A fonások készülhetnek váltakozva soronként (lásd 23-24. kép), két vagy akár több vessző sor összefogásából is váltakozva (lásd 22. kép), illetve az egyes sorokat egymáson át bújtatva is használják (lásd 26. kép; 17. melléklet kép). Vastagabb „vetülékfonalak” alkalmazásakor a „láncfonalakat” is nagyobb távolságra kell helyezni egymástól (lásd 18. melléklet kép).

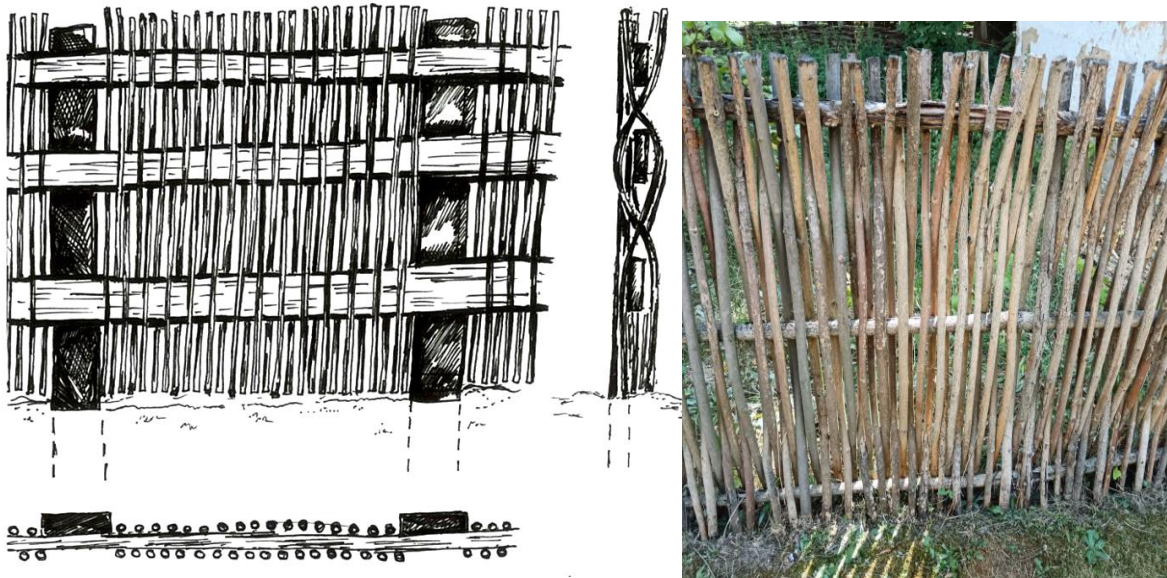
22-23. kép, Vesszőfonatos kerítés 3 nézete dupla vessző használatával; Fekvő vesszőfonatos kerítés váltósorosan
 Forrás: saját rajz Demjén 2007, 35. old. 1. ábra és Angyal 1894, 200. old. 45. ábra alapján; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum

24-25-26. kép, Változatos vessző kerítések horizontális fonással; egyszerű kötésmóddal egész vesszőkkel soronként; hasított mogyoróvessző egyszerű szimpla kötésmóddal; több vessző kötegbe fogva, egyszerre alkalmazva több sor egymáson átbújva, Forrás: saját rajz; saját rajz; saját rajz

Bökdösött kerítés

Mogyoró-, fenyő- (*Pinus spp.*), tölgy- vagy bükkfából (*Fagus spp.*) készülnek az úgynevezett bökdösött kerítések, azaz a függőlegesen fonott kerítések, amikben a függőleges vesszők a vízszintes lécekhez simulnak, annak mindkét oldalán keresztbe fonva (lásd 27-28. kép; 21-22. melléklet kép; 1 melléklet táblázat). Ezen vesszőket teljes hosszukban, sudárral együtt meghagyják, ezért akár a 3 m magasságot is elérhetik. Ezt a típusú kerítést a telken belüli konyhakertek elkerítésére alkalmazzák, hogy a baromfik ne repüljenek be és túrják fel a veteményest (Gönczi 1905, 293-294. old.). Ennél a típusnál 25-30 cm távolságban vízszintesen helyeződnek el a dorongfák, amik közé kerül a fonat. Ilyenkor az oszlopok 1-2 m-re is állhatnak egymástól (Dalányi 1998, 158. old.).

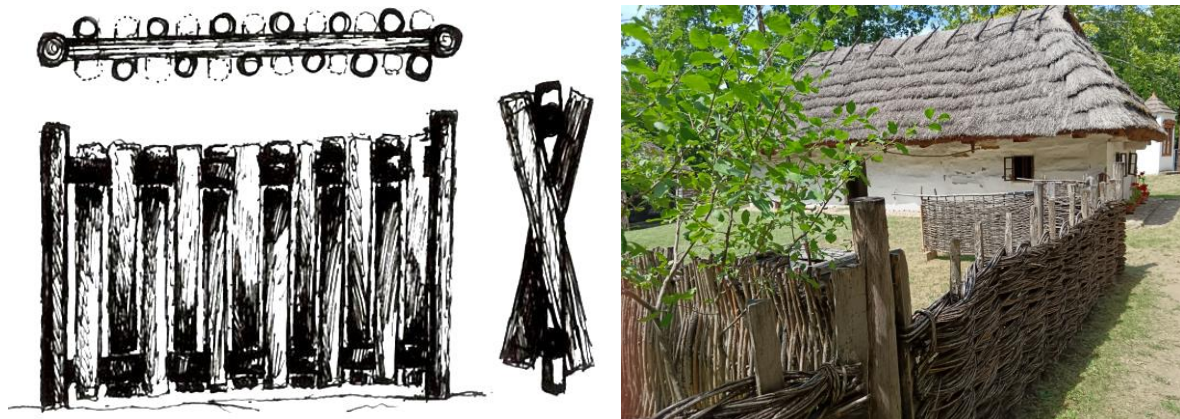

27-28. kép, Bökdösött kerítés 3 nézete; Bökdösött kerítés

Forrás: saját rajz Demjén 2007, 35. old. 2. ábra alapján; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum

Dorongfa kerítés

Függőlegesen fonott dorongfa kerítés esetén két oszlop közé 3 lécs kerül, melyek közé kerülnek a hasított dorongfák. Érdeemes hajlékony dorongfát használni, így erősebb a védelem, illetve se szögre, se sodronyra nem lesz szükség, de vékonyabb gallyakból is készülhet (lásd 29. kép) (Angyal 1894, 199-200. old.).

29-30. kép, Dorongfa kerítés 3 nézete; Különböző szálasanyag-struktúrák, kerítés típusok együttes alkalmazása

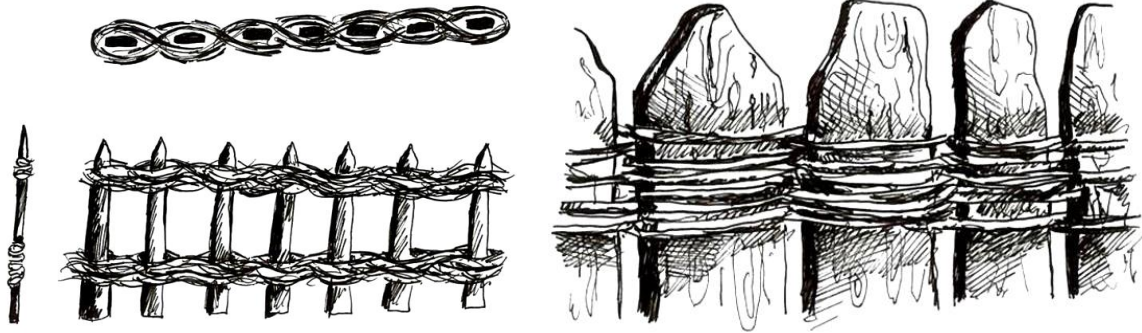
Forrás: saját rajz Angyal 1894, 200. old. 46. ábra alapján; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum

Hasován kerítés

Hasován kerítés ritkán fordul elő a többi típushoz képest (lásd 30. kép) a bizonyos helyeken nehezebben elérhető tölgy és bükkfa deszkák miatt, amiket egymás mellett szorosan helyeztek el. Készülhettek fonás nélkül is, de fonással a deszkák tetejét szabálytalan formákban faragták, hogy közöttük megmaradjon a vesszőfonat (lásd 31-32. kép). Kedvelt, erős kerítés, ha

módukban állt használni, akkor rendszerint az utcafronton helyezték el (lásd 23. melléklet kép) (Gönczi 1905, 293-294. old.).

Hasonló struktúrájú kerítés más kultúrákban és napjainkban is előfordulhat (lásd 24. melléklet kép).

31-32. kép, Hasován kerítés 3 nézete; Hasován kerítés fonott részlet szabálytalan deszka végekkel
Forrás: saját rajz Gönczi 1905, 293. old. 3. ábra 5. kerítés alapján; saját rajz Gönczi 1905, 293. old. 3. ábra 5. kerítés alapján

Kapuk

Kapu fontos szimbolikus eleme a portának, összeköt és egyben elválaszt, két tér közötti áthaladást biztosítja. A nagyobb gazdasági épületeken készült kapuknak alkalmasnak kellett lennie arra, hogy a nagy megrakott szekérnek utat engedjen. Emberek közlekedésére általában kisebb bejárásokat helyeztek el az épületen (lásd 25. melléklet kép). A kapufélfára, a földbe rögzített erős oszlopra rögzítették a kapuszárnyakat (lásd 33. kép). Gémes vagy tőkés kapunak hívják az egyszárnyú kaput, ami sövényfonattal készült. Ennek ellenére nehézségeket vehetett fel mozgatása, ezért a kiforduló végén csúszka vagy kerék állt (lásd 34. kép). Kétszárnyú kaput már tömörebb szerkezettel látták el, elsősorban városi alkalmazása volt (Istvánfi 1997, 237-238. old.).

33-34. kép, Sövényfalas porta kapu; Fonott pajta kapu borosánból Lendvajakabfán, 1963.
Forrás: saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum; Hungaricana, Leltári szám: 3533, Készítő: Dr. Szentmihályi Imre, 2025. június 15.

Kerti berendezési és használati tárgyak

Kemence és tartozékai

A külső kemencéket a házak udvarának magasabb pontján vagy a falu végében lévő emelkedőre állították, esetleg pásztorszállásokon. A kemence padkáját fél méter magasra vályogból készítették, amibe feltöltés került, ebben állt a 6-8 végében összekötözött fűzfa karó, ami megadta a domború kúp formáját az építménynek, ezt vesszőfonással is megerősítették időnként, de létezett csak vályogból készülő is. A sárba rakott vályogot úgy helyezték egymásra, hogy elől maradjon egy négyszögletű nyílás a kemence szájának, illetve egy kisebb kör alakú nyílás is a hátán, amin át a füst távozott. A száj előtt két mélyedést alakítottak ki, egyet a víznek, másikat a perjének. Ha elkészült, hagyták kiszáradni, majd tapasztás után pár nappal bemeszelték. Két jellegzetes formája a szabadon álló vagy védőtetővel ellátott boglya formájú, a másik a kéménnyel rendelkező kemence, aminek szabadon álló változatát rövid kéménnyel készítették, míg a fedett kemence kéménye a tetőn kivezették. Aminek nem emeltek védőtetőt jellemzően hegyesedő csúccsal csinálták, hogy a csapadék gyorsabban csurogjon le rajta. Tavasszal évente újra tapasztották őket a téli ártalmak után (Sabján 2024, 112-118. old.).

Löszön területeken előfordultak partoldalba vájt kemencék, illetve egyéb építmények pl. pince, nyári konyha. Ezek elejét vályogból vagy téglából falazták. Fél méterrel a kemence szája felett alakítottak ki félköríves szellőző nyílást. Jellemzően dongaboltozattal alakították ki, alapja téglaburkolat volt homokon. Külső kemencék elterjedése a hagyományos tüzelőberendezések elhagyása után vált általánossá. Előtte kivételt képeztek a székelyek kemencéi, amiket a házon kívül helyeztek el egy külön épített helyiségben (Sabján 2024, 119-120. old.).

A sövény kemence a legősibb építési eljárás, amit magánál a kemencénél is nagyobb padkára építettek. Jellemzően csak a szélét építették meg a padkának, belsejét feltöltötték. Ennek tetejére került a hőszigetelő réteg, ami lehetett cserép vagy homokba kevert üveg. A vesszővázakat a kemencefenék szélénél szúrták bele a padkába, ezért ebben az esetben téglaburkolat nem került alá. A vázat ujjnyi vastagságú som, fűz, gyertyán vagy mogyoró vesszőből állították (lásd 35. kép). Ezeket boltívesen hajlították meg és két hegyesre faragott végüket leszúrták, ha félgömb alakút akartak, de fent összekötve a már említett kúp forma jött létre. Csonka kúp forma úgy jött létre, hogy a vessző végeket egy kerek abroncshoz kötötték hozzá. Ezeket plusz fonással szilárdították meg. A vékonyabb vesszőkből emelt változatokat abronccsal húzták össze. Elkészülte után tapasztották 15 cm vastagra (Sabján 2024, 162-164. old.).

A már említett karóvázis kemencék alapja polyvás sárból készült (lásd 36. kép). Az alap tetejére

a trágyadomb aljáról nyert agyag került, aminek a hőtartás fokozására alá cserepet vagy vassalakat tettek. Csapufa volt az a nyár, mogyoró vagy gyertyán karó, amit négyszöget kirajzolva helyeztek le, amit vesszővel vagy szalma kötéllel fonták meg, majd polyvás sárral tapasztottak meg. Több hétig pihenni hagyták, azután baltával nyílást vágtak bele, szellőző lyukat fűrtak, kiégették a karókat. Kör alaprajzú kemence is készülhetett karóvázsal, ez esetben 70-80 cm hosszú befelé dőlő karókat rögzítettek egy abronchhoz. Használhattak villás ágú karókat is a vázhoz (Sabján 2024, 165-166. old.).

Előtte a kemence szájának betámasztására való eszköz, aminek alakja igazodik a kemenceszáj formájához, anyaga meg igen változatos lehet. Somogy megyére jellemzőek a vesszőből font és tapasztott tévők, míg fában szegény, alföldi területeken a szalmás sár használatos, egyéb területeken agyag, fa vagy vas. Akkor teszik rá, mikor parázs van láng nélkül. Készítési menete a következő: egy lécet átlyukkagatnak úgy, hogy nagyjából félkör alakuljon ki a lyukakba tűzdelt pálcákból, amiket vesszővel átfonnak, majd sárral betapasztanak. Miután kiszáradt, be is meszelik (Madarassy 1905, 296-297. old.).

Gyümölcsök aszalására készítettek tapasztással boltozott apró kemencét, aminek tetejére fonott vesszőtáblát helyeztek el, majd ezekre rakták a terméseket. A vesszőtáblát túró készítésénél is alkalmazzák (Kós 1985, 77-78. old.).

35-36. kép, Vesszőkemence váza, (Szentendre-Csököly, 2005); A karóváz befonása szalmakötelekkel (Szentendre-Szengyörgyvölgy, 1979)

Forrás: Sabján 2024., 162. old. kép; Sabján 2024., 165. old. kép

Kosarak, tárolók, egyéb használati tárgyak

A hazai sövénykerítések, kukoricakasok és paticsfalak a fonás legegyszerűbb formáját testesítik meg, azonban az előbbieknél jóval kisebb berendezési tárgyak esetében megfigyelhetünk összetettebb fonási struktúrákat is. Az úgynevezett csigás vagy spirális fonás szerint egy rostköteget csigavonalban vezetnek és az egymással érintkező kötegeket körbefogó fonalak összehurkolásával hozzák létre a formát. Méhkasok, kosarak és gyékény szakajtók készülhetnek így (Kós 1985, 87-88. old.).

A kosárfonás jellemzően a különösen szegény emberek és a vándorló cigányok foglalkozása volt, hiszen csak egy kés jelentette a munkaeszközt (Kós 1985, 88. old.). A sokféle felhasználású kosarakon (lásd 26. melléklet kép; 37., 39., 40. kép) kívül olyan sűrűn fonott betéteket is készítettek, amik használatával megakadályozhatták az apró termények szétszóródását. Erre példa a szekérkas (Bihari és Pócs 1985, 56. old.). A szárnyasok számára nem csak ólakat és keltető kosarakat készítettek szálanyagból (lásd 38. kép), hanem kúp alakú, madárkalitkára emlékeztető csirkeborítókat is, amivel egyhelyben tudták tartani az állatot (Bihari és Pócs 1985, 55. old.). Gyékényből fontak egyszerű ágyakat, fekhelyeket, amiket az istállóban éjszakázó férfiak használtak (Bihari és Pócs 1985, 54. old.).

Használati tárgyaik elkészítéséhez, használatához szükség volt kötözésre is, amit sokszor gúzzsal oldottak meg. Ilyenkor a vesszőből a vastagabb végénél fogva karikát formáltak és a vékonyabb végével a vesszővel körbefonják azt. Vesszők és vízparti növények felhasználásával kötelet fontak. Ehhez két köteget sodortak jobbra. (NAGY és VIDÁK 1978, 12-13. old.) Korcolással is megoldhatták ezt. Ebben az esetben a vékonyabb vesszőt sodorják rá önmagára, a vastagabb végére, míg egy kis hurok nem képződik. (NAGY és VIDÁK 1978, 16. old.)

37-38. kép, Változatos struktúrájú kosarak; Tyúkkeltető fonott vesszőkosarak

Forrás: saját kép 2025. május 10. Schloss Hof-i kert; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum

39-40. kép, Szálasanyag-struktúrák kosárral az előtérben; Modern fonott kosár

Forrás: saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum; saját kép 2025. május 10. Schloss Hof-i kert

Kortárs alkalmazási lehetőségek megvizsgálása hazai és külföldi példákkal

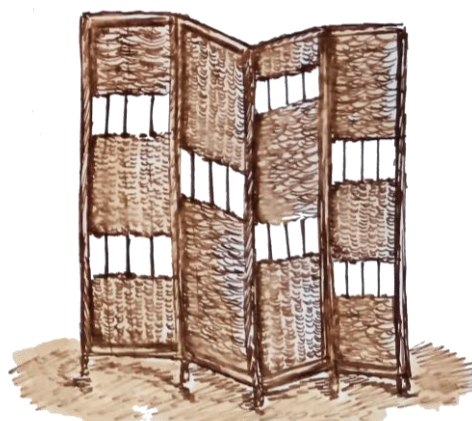
Kerti, főként magánkerti alkalmazás módjai

Fonott vessző kerítések magukban és más anyagokkal vegyítve

A kerítés feladata mindenekelőtt a védelem mind a környezeti ártalmaktól, mind a behatolóktól, illetve a lehatárolás, a magánterület jelzése. Ezen kívül szerepet kap az esztétikai hatás, a vizuális zárás, valamint a tértagolás több funkció megjelenése esetén. Díszítő jellegű kerítés különösen fontos lehet emlékművek, jelentős épületek, szobrok, műemlékek környezetében, hogy így is megmutatkozzon a hely jelentősége. Vizuális zárást képző elemek, térrácsok oltalmazzák egy hely intimitását. Tértagolási szerep fontos lehet ott, ahol több lakó osztozik egy területen és abból kisebb részeket különítenének el maguknak pl. üdülő- vagy társasházak esetében (Dalányi 1998, 132-135. old.).

Míg a paraszti kultúrában ezek a szerkezetek teljes értékű kerítésként kerültek alkalmazásra, addig manapság inkább a kerteken belüli térrácsként, árnyékolóként, vizuális zárást és térelválasztást szolgáló berendezési tárgyként érdemes megjeleníteni (lásd 41. kép). Könnyű tömegük miatt akár el is mozdíthatóak, így paravánok anyaga lehet, amit aztán az alkalomnak, az évszakoknak, a nap és a szél járásának, a kert változásainak megfelelően lehet ide-oda áthelyezni. Mivel térelválasztók esetében a takarás kevésbé fontos szempont, mint a kerítésekénél, így lehetőség nyílik változatos mintázatok képzésére (lásd 41-42. kép).

Nem magánkerti felhasználása során pedig elsősorban az esztétikai, erős hangulatkeltő és múltidéző szerepe miatt veszik elő, illetve a természetes, környezetet nem terhelő, abba vissza bomló anyag miatt. Az alábbi fejezetekben inkább a magánkerti felhasználásra nézünk pár esetet, melyek közt lesz metropoliszi, vidéki nagyvárosi és vidéki (falusi, tanyasi) példa is.

41-42. kép, Előregyártott dekoratív áttört fonott panelek; Áttört fonott vessző mozgatható paraván
Forrás: INT-05 2025. június 13.; saját rajz

43-44. kép, New York-i társasház, példa nagyvárosi használatra; Meleg színek és felületek harmóniájára példa
 Forrás: INT-03 2025. június 16.; INT-03 2025. június 16

A fenti példánál (lásd 43-44. kép) jól megfigyelhető, hogy a szabályosan, egyforma vastagságú vesszők összefogásából és színeik szerinti használatból egy közletről izgalmas, finom textúrás, míg messzebről egy nyugodt, barátságos felület jött létre. A vesszők meleg, természetes árnyalatai kiválóan illeszkednek a vörös téglá és a világos faanyag használatához. Az egyszerű bejárat és burkolat hagyja érvényesülni ezeket. Nagyvárosi használatra azért is kiváló példa, mivel ez a technika úgy nyújt teljes belátás mentes vertikális felületet, hogy nem hat nyomasztóan.

Az alkotók a Living Willows nevű cég keretein belül Roseville, Ohio területén működnek 1999. óta. 13 ha-os biogazdálkodáson közel 1 millió fűzfa kap helyet 80 fajtaból. A németországi Lichtenfelsben található kosárfonó iskolában tanulta ki a mesterséget Howard Peller, mielőtt feleségével megalapította a céget. Magán-, köz- és kereskedelmi célra egyaránt nyitott, holt és élő anyaggal is dolgozik, tanfolyamokon oktat (INT-03). A további fejezetekben több munkája is megjelenik példaként.

Azonban hazai példák is akadnak fonott kerítésekre lakó funkciójú épületek körül. Egy gödöllői példa kiválóan szemlélteti, hogy modern alkalmazása is lehetséges úgy, hogy megfeleljen minden a kerítésekkel szemben támasztott mai igénynek, jogi követelménynek. Az egyszerű, meleg árnyalatra festett zsalukő lábazat és oszlop keretezés minimalizmusa nyugodt felületet nyújt a szemnek, miközben a fonott mogyoró vesszőjú kerítésmező kontrasztot képez vele az izgalmas felületével, a szerkezetből adódó fény-árnyék játékkal (lásd 45-46. kép).

45-46. kép, Gödöllői családi ház kertjének kerítése fonott vessző kerítésmezővel; Gödöllői családi ház kertjének fonott vessző kapuzata

Forrás: saját kép 2025. július 18.; saját kép 2025. július 18.

A kerítések fa anyagának védelmére, mintegy fedlapként szolgáló vizuális zárást is nyújtó elemek létrehozásához különböző megoldások jöhetnek szóba. Az alábbi két példán megfigyelhető egy finomabb és egy nyersebb, dominánsabb ötlet. Az előbbi egy a mai Románia területén egy kis faluban valósult meg, ahol a sötét vesszők tetejére egy szintén vízszintesen alkalmazott szálanyag, nádköteg került rögzítésre (lásd 47. kép). Az utóbbi tanyasi példán Nagycserkesz közigazgatási területén, Nyíregyházához közel pedig egy a Tisza partjáról összegyűjtött akác vesszőkből készült kerítésen kis nyeregetetőt alkotnak a lapos faragványok. Világos színe és függőleges csíkozottsága kontrasztban áll a kerítés alapszerkezetével. A 120 m-en használt kerti elem formai megoldása hagyományos, azonban anyaga tájidegen, mivel invazív akác felhasználásával készült, ezáltal újabb ellentétet jelenít meg, miközben a hazai növényvilágnak is jót tesz (lásd 48. kép) (INT-04). Mindkét megoldás a kerítésre kiválóan illeszkedik vidéki környezetébe.

47-48. kép, Széki fonott kerítés nád köteg fedéssel; Magyarbokori tanya fonott akác vessző kerítése

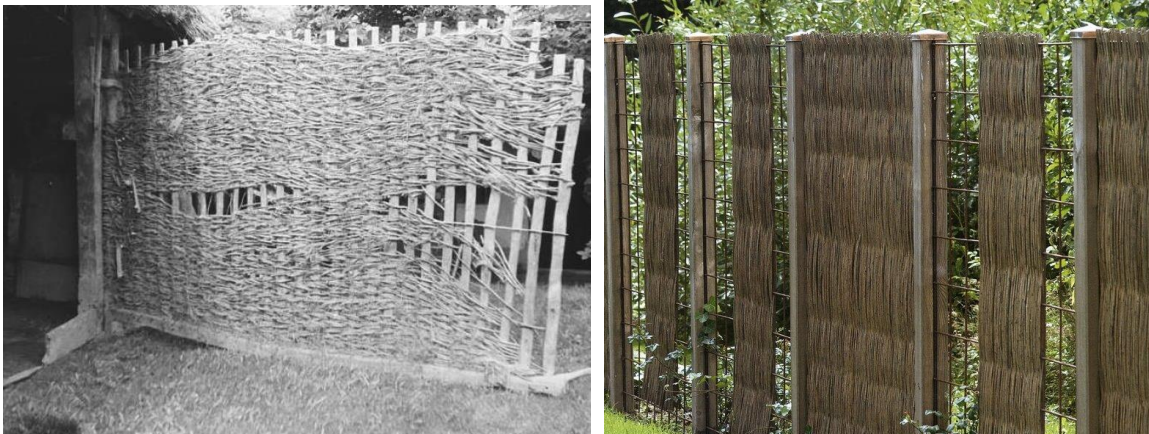
Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2025. február 07.; INT-04 2025. szeptember 07.

Kézzel fonott kerítések, térelválasztók formagazdagsága, mintázási lehetőségek

A kézzel fonott vessző kerítések egyszerű elven alapulnak, ennek ellenére rendkívül formagazdagok, a létrehozható felületek, mintázatok száma szinte végtelen. Nincs belőle két teljesen ugyanolyan.

Az egymást keresztező vesszők már a különböző méretük, vastagságuk miatt mutatni fognak minimális, elkerülhetetlen eltéréseket a mintázatban. Ehhez hozzájárul a hosszadalmas, ismétlődő kétféle munka. A hol sűrűbben, hol lazábban kapcsolódó szálak enyhén hullámzó vonalvezetést vesznek fel. Erre az alkotó rá is játszhat, művészi, dinamikus felületet képezhet, ha nem erőlteti az egyenes vonalat, hanem hagyja az anyagot kibontakozni (lásd 49. kép).

A szabadon alakíthatóság lehetővé teszi, hogy bizonyos időközönként a mintázat megszakadjon, majd gond nélkül folytatódjon pár sorral feljebb. Ezzel a sűrű szövődékbe, mely megátol bármiféle átlátást, így horizontálisan elfekvő keskeny réseket hoznak létre, mely fokozhatja a téri élményt (lásd 49. kép). Ugyanezt függőlegesen is meg lehet oldani, főleg egyéb anyagokkal történő együttes alkalmazása során (lásd 50. kép).

49-50. kép, Horváth Gyula boronaépületének pajta kapuja hullámzó nyitott résekkel Alsószenterzsébeten, 1966.; Vertikális vessző kerítés fém ráccsal kombinálva

Forrás: Hungaricana, Leltári szám: 5309, Készítő: Dr. Szentmihályi Imre, 2025. június 16.; INT-03 2025. június 16.

Egyaránt létrehozhatunk laza vagy sűrű szövetet, attól függően milyen anyaggal dolgozunk. Vékony, rugalmas vesszők szorosan egymás mellett beláthatatlanul sűrű táblát eredményeznek (lásd 54. kép), azonban vastagabb, nehezen hajló gallyakból már szabálytalanul áttört felület jön létre (lásd 27-28. melléklet kép). Az előbbit intim hatású kertrészleteken érdemes alkalmazni (lásd 29. melléklet kép), míg az utóbbit inkább a kerti koncepció átláthatóságáért az egyes funkciók jelzés szerű elkülönítéséhez (lásd 28. melléklet kép). Hasonló a helyzet az utóbbihoz, amikor a felület ketté hasított mogyorófa vesszőből áll össze. A sűrűség többek között függ a függőleges dorongok egymáshoz viszonyított távolságán is. Még erőteljesebb hatást érhetünk el, ha a függőleges dorong vagy deszka lényegesen vastagabb a vesszőkhöz képest vagy esetleg eltérő vastagságú vesszőket alkalmazunk több rétegben.

A kötésminta szintén befolyásolhatja a sűrűséget. Szabályosan váltakozó szálak tömöttebb hatást nyújtanak, de készülhet egy-egy dorong kihagyással a szlalomozó vessző sor, illetve az

egyes sorokat át is lehet bújtatni egymáson és egyéb megoldások is léteznek a mintaképzésre (lásd 30. melléklet kép). Ezeket kombinálva és figyelembe véve izgalmas felületet alakíthatunk ki, egy textíliához hasonlóan. Ezeket a kombinációs lehetőségeket leginkább a fonott bútorokon figyelhetjük meg.

Nem kizárólag a vesszők mérete és hajlékonysága határozza meg a végeredmény esztétikáját, hanem annak színe is. A barna, szürkésbarna, sárgásbarna, zöld sokféle árnyalatán kívül bizonyos fajok élénk színű vesszőkkel is szolgálnak, vörös, narancs és citromsárga színekkel (lásd 51. kép). Fűzek és somok között több feltűnően színes vesszőjú faj, fajta van (lásd 52-53. kép). A kettéhasított mogyorófavessző szíjács része világosabb, mint a kéreg, így a fehéres árnyalatok is képviselve vannak.

Többlet dísz jelenthetnek a kerítésünkön a vessző túske vagy tövis képződményei, amik ugyan megnehezítik a vele való munkát, de ráadás védelmet nyújtanak betolakodók ellen, illetve izgalmasabbá teszi a látványt is.

51. kép, Változatos fűz vessző árnyalatok a Water Willows cégben
Forrás: INT-05 2025. június 13.

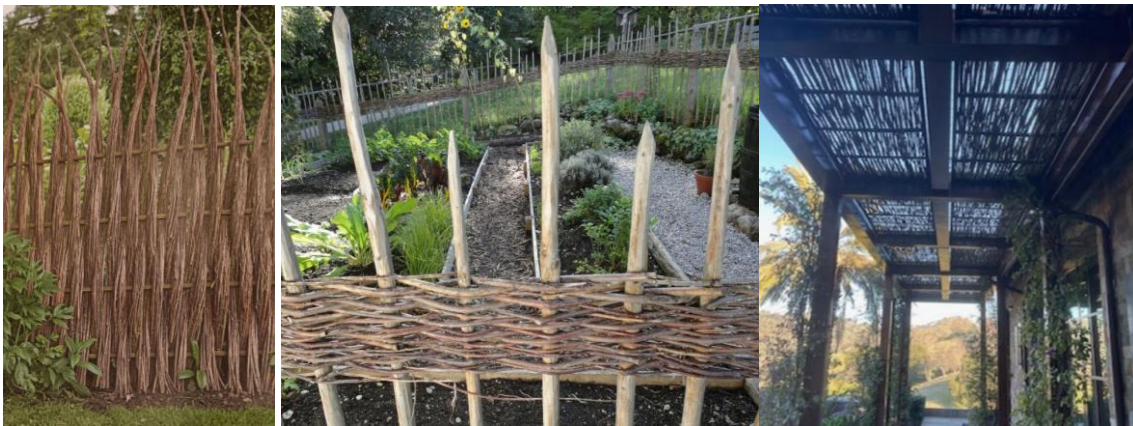

52-53. kép, Fűz betakarítás; Frissen vágott fűzvesszők esomókba kötve
Forrás: INT-03 2025. június 17.; INT-03 2025. június 17.

Legalább 1 m hosszúságú vesszőket érdemes felhasználni és mivel bele kell kalkulálni a hajlítások okozta kitérőket az egyenesen, így min. a 1,5-szeresét kell venni vessző hosszban a kerítés, tábla méretének. Vastagságokat vegyük figyelembe előkészítésnél, ha csak vékonyak

állnak rendelkezésre csomókban is alkalmazhatóak (lásd 54. kép) (INT-06). Ugyanakkor nem szükséges az összes rendelkezésre álló teret kitölteni, használhatjuk a vesszőfonatot egy kis részen is, ahogyan azt korábbi fejezeteknél, a hasován kerítésnél láthattuk. Figyelni kell arra, hogy az elemek összekötése és a stabilitás így is megvalósuljon (lásd 55. kép).

A térelválasztás nem csak oldalirányban történhet, hanem a fejünk felett is lehatárolhatjuk. Ilyenkor árnyékolnak, időjárástól bizonyos fokig védelmet nyújtanak ezek a vázszerkezetek. Mivel magasabban áll felettünk érdemes vékonyabb alapanyagot alkalmazni és könnyedebb szerkezeteket létrehozni, hogy ne érezzük nyomasztónak a lezárást, elnyomónak a többi kerti elemmel szemben (lásd 56. kép).

54-55-56. kép, Egyedi, dekoratív, modern bökdösött kerítés vékony vesszőkből összeállított csomókban; Hasován kerítés elvén alapuló belső kerítés; Pergolához erősített árnyékoló vessző felület, Living Willow termék
Forrás: Christina Freiberg (2015): 500 kerti ötlet - Tippek & Trükkök, Terc Kereskedelmi És Szolg.Kft., Budapest, 14. old., 014. ötlet Kreislehrgarten Steinfurt kert; Hobbikert honlapja
<https://hobbikert.hu/magazin/sajat-fuszerkertet-szeretnel-igy-fogj-bele.html> 2025. október 05.; INT-03, 2025. június 17.

Előregyártott és kézzel készült fonott táblák ágyás szegélyként

Fonott vesszős előregyártott kerítéselemek előnyei a természetes, mégis rendezett, minimalista megjelenés, az egyszerűség és a kombinálhatóság, ezenfelül a sűrű szövet miatti takarás, árnyékolás, szélvédelem. Meleg, barna, természetes színei és izgalmas felülete teszi hangulatos, bájos kerti elemmé. Összecsukható paravánt is készítenek belőle, ami még dekoratívabbá varázsolja és teraszon is alkalmazhatóvá teszi, mint elmozdítható térelválasztó. Különböző méretű táblákat helyezve egymás mellé változatosságot és ritmust csempészhetünk a kertbe, sőt ezeket használhatjuk különféle funkciók betöltésére. Kerítésként 160-180 cm magasságút, míg térelválasztóként 120 cm körüli táblát, illetve ágyásszegélynek 20-50 cm tartomány a legmegfelelőbb méret.

Ágyásszegélyként való alkalmazása különösen praktikus lehet, mivel akadályt képez a nem kívánatos terjedésnek, illetve a kis kedvencek, szárnyasok elöl is nyújt valamennyi védelmet.

Bizonyos időszakokban visszahúzódó növények helyét is jelzi, illetve vegetációs időszakban oltalmazza a növényt a széltől, portól, esetleg még kis árnyékkal is segítheti a növény kiteljesedését a nagy nyári melegben. Egyaránt előfordulhat szabályos (négyzet, kör, egyéb sokszögek) (lásd 57-58. kép), illetve szabálytalan alkalmazási mód is, illetve sorolt (lásd 59. kép) vagy önmagába záródó alak, ezek szögletes vagy akár íves formában is, ha saját kezünk munkája (lásd 60. kép). Ezekbe az ágyásokba növényfuttatókat helyezhetünk el szintén előregyártott vagy házilag készített módon változatos megjelenéssel (lásd 58. kép).

57-58. kép, Water willows kerek kis fonott ágyásszegélyek; Water willows négyzetes kis fonott ágyásszegélyek
 Forrás: INT-05 2025. június 13.; INT-03 2025. június 13.

Nemcsak a szintben álló ágyakat keretezheti, hanem megfigyelhető a mintázata magassági alkalmazása esetében is, amit akár több szintben is fokozhatunk (lásd 31. melléklet kép). Ilyenkor kiemelten fontos a stabilitás, teherbírás, ezért érdemes vízzáró réteggel együtt alkalmazni és erős, tartós alapanyagot választani.

Lehetséges, hogy a szegélyként való alkalmazása során nem az a cél, hogy körül vegyük az ágyást, védjük, jelöljük vagy hogy elválasztjuk más növényektől, hanem háttérképzés és dekoráció a fő motiváció. Ez esetben egyoldali, border kompozíciót kell létrehozunk figyelembe véve a potenciális rálátási irányt, magasságot és szöveget. Ajánlott ekkor a növény maximális magasságának min. kétszeresére kialakítani a sövényfalat (lásd 32. melléklet kép).

59-60. kép, Kézzel készült fonott ágyásszegély egyenes sorokban; Kézzel készült íves ágyásszegély Forrás: Christina Freiberg (2015): 500 kerti ötlet - Típek & Trükkök, Terc Kereskedelmi És Szolg.Kft., Budapest, 99. old., 124. ötlet Park der Garten, Bad Zwischenahn kertje; 038. ötlet Kuhbier Kulpin kertje 2025. április 10.

Claire és Julian Askham-Conroy előregyártott fonott fűz termékek árusításával, tanfolyamok lebonyolításával és megrendelésre készült egyedi építmények megalkotásával egyaránt foglalkozik. Ehhez az alapanyagot ők maguk termelik meg fűz ültetvényeiken Milton Keynes falu közelében a Water Willows nevű cégük keretein belül (61-62. kép). 1999-ben kezdték ezen tevékenységüket és mára közel 130 fajta fűzfát termesztnek vegyszermentes biogazdálkodásukban, amiben a fákat fűvel vetik alá, hogy a gyorsabban felmelegedő talaj fokozza a növekedést. Hívják őket alkotni iskolákba, kórházakba és a Kew Királyi Botanikus Kertbe is. Változatos termékeik közt különféle fonott panelek, boltívek, alagutak, kupolák egyaránt megtalálhatóak. Ezek között különböző ágyásszegélyeket találhatunk meg, de egyedi tervezéssel, kivitelezéssel is szolgáltathatnak szegélyeket, magaság falakat (INT-05).

61-62. kép, Water willows biogazdálkodás fűz ültetvényei; Water willows fűzfa ültetvényei Milton Keynes falu közelében Forrás: INT-05 2025. június 13.; INT-05 2025. június 13.

Előregyártott nádszövet

Kerítés vagy erkélykorlát kiegészítőként gyakran láthatunk nád vagy fűzfavessző szövetet, ami fokozza az intimitást a kertben a belátás mérséklésével. Költséghatékony, bár nem a legtartósabb megoldás. A kerten belül árnyékoló, szélvédő, térelválasztó szerepe lehet a fentiekhez hasonlóan. A fonott vessző kerítésekhez képest a párhuzamos szálak lényegesen könnyedebb, légies megjelenésűek. Egyöntetű, de függönyszerű és áttetsző belátás sejtelmes hatást eredményez egy-egy dekoratívabb darab esetén, azonban az esetek többségében nem mondhatóak esztétikusnak a mindennapi használata, mivel viszonylag könnyű, gyenge a szövet. Bambuszról is kaphatóak ugyanazok a termékek. Világos színű, többféle árnyalatban elérhető termékek.

Bútorok, kosarak, egyéb berendezési és dekorációs tárgyak, komposztálók

A hazai növények közül fűz és a nád alkalmasak arra, hogy bútort készítsenek belőlük, ám ezeket az időjárás viszontagságaitól védeni kell (Kíác 1975, 75. old.). Ezen szerkezeteket egyaránt alkalmazhatjuk síkban és térben, sőt a holt anyag mellett az élő is kivitelezhető. A különféle kosarakat sokféleképpen felhasználhatjuk, növényt növeszthetünk benne

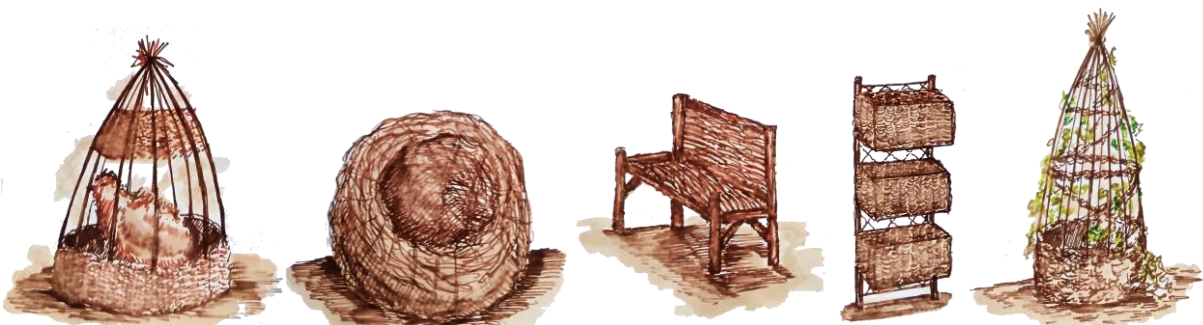
balkonládaként, cserépként vagy ámpolnaként hasznosítva, ezenkívül a kiszedett gyomot, gyümölcsöket, zöldségeket gyűjthetjük össze velük vagy háziállatnak fekvő-, baromfinak keltető helye lehet (lásd 63-64-65-66. kép). Csirkeborító használatával könnyebben elkaphatjuk a szárnyasokat (lásd 68. kép). Madáretető készítésére is alkalmas technika, ugyanis barátságos, természetes megjelenést nyújt, ami a madarak fészkére emlékeztet, illetve organikus, amorf formák kialakítása is lehetővé válik, miközben könnyedsége miatt a fákra, gerendákra is kifüggeszthető (lásd 67. kép).

63-64-65-66-67. kép, Széles, alacsony fonott kosár kisállatnak; Magas fonott kosár gyümölcszedéshez; Fonott kosár cserépként használva; Fonott kosár ámpolna; Fonott madáretető
Forrás: saját rajzok

Bútorként is megválaszthatjuk, hogy az alap szerkezet is szálanyagból valósuljon meg vagy csak felületkitöltő szerkezetként legyen jelen. Jelen esetben kiemelten fontos, hogy tartós és stabil szövet képződjön, illetve, hogy a vesszők sima felületűek és a szálak eldolgzottak legyenek, az esetleges balesetek elkerülése végett (lásd 69-70-71. kép).

Kimondottan hasznos, a jellemzőket előnyösen kihasználó, funkcionális alkalmazása a rózse szerkezeteknek a különféle szélfogók és árnyékolók. Ezeket főleg kiemelt tartózkodó, pihenő helyek közelében állítsuk fel (lásd 33-34. melléklet kép). Formájukat, megjelenésüket tekintve a variációk száma végtelen. Izgalmas fény-árnyék hatásokat, árnyék mintázatokat érhetünk el áttört felületek alkalmazásával.

68-69-70-71-72. kép, Vessző csirkeborító; Fonott vessző forma variációk ülő funkcióra: Vesszőfonás térben; Vesszőfonás síkban; Fonott virágládák polc rendszerben; Növényfuttató fonott kúp
Forrás: saját rajzok

A szálanyag struktúrák berendezési tárgyak, dekorációk kiválóan alkalmasak a növényekkel való együtt alkalmazásra, mivel maguk is növényi eredetűek, így természetes hatás és karakteres hangulat érhető el velük. Boltívek egészíthetik ki a tértároló kerítéseket, egyedi ágyásszegélyeket (lásd 73. kép), miközben egy különleges pontját képezik a kertnek és a küszöbét két térnek (lásd 74. kép). Szegélyként keretez (lásd 73. kép), támaszként kiszolgálja (lásd 75. kép), futtatóként, kúszó felületként együtt él a növényvel (lásd 72. kép). Az egyes vesszők közti hézagokban a kacsok, szárok megkapaszkodhatnak, esetenként teljesen benőhetik a szerkezetet (lásd 35. melléklet kép), de akár önmagában is dekoratív lehet (lásd 36. melléklet kép), illetve élő növényből is készülhet (lásd 37. melléklet kép). A növényfuttatókat együtt lehet alkalmazni ágyásszegélyekkel, ívekkel, növény ládákkal. A formájuk ezeknek is változatos lehet, legegyszerűbb a kúp vagy gúla forma, aminek belső szerkezetét tovább lehet variálni (lásd 38-39-40. melléklet kép). Érdekes egy kertben csak egyféle vázszerkezetet alkalmazni. Ezek alakja emlékeztethetnek bennünket a korábbi fejezetekben tárgyalt pásztor építmények formáira.

73-74-75. kép, Amorf bezárodó ágyásszegély; Fonott boltív dísz kúszó növényvel; Növénytámasz vékony vessző sor

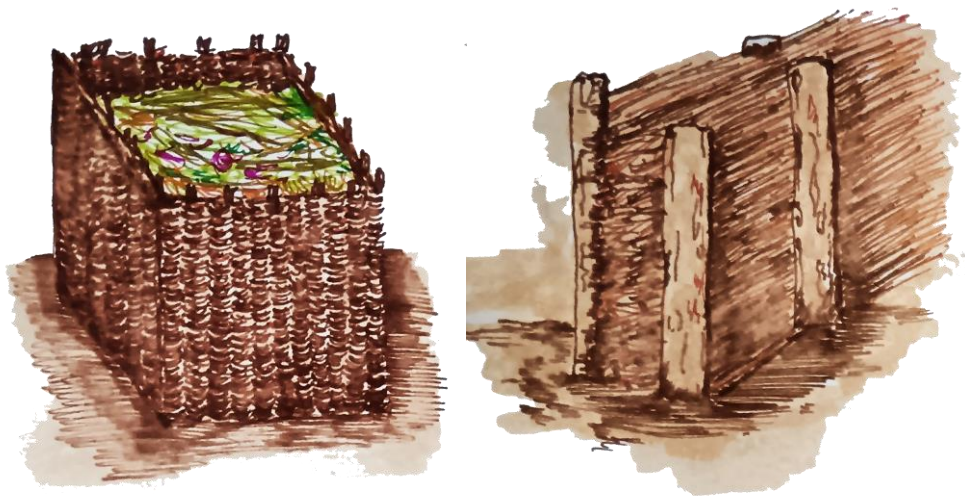
Forrás: saját rajz; saját rajz; saját rajz

A kertben megjelenő szál anyag struktúrák változatos funkciójuknak és megjelenési formájuknak köszönhetően kiváló ismétlődő, finoman visszatérő elemei lehetnek kertünknek, amik a hasonló anyagú, fa vagy faanyag maradványok felhasználásával készült elemek kísérő társaként is alkalmazhatjuk (lásd 41-42-43.; 44-45-46. melléklet kép). Kertészeti- és virágboltok kirakatának is kiváló, hangulatos díszei lehetnek (lásd 47-48-49. melléklet kép).

A számtalan felhasználási mód közé tartozik a komposztálás. Komposztládaként használhatjuk a fonott táblákat, köröket, de maga a vessző is lehet egymaga a bomlandó anyag, ennek az utóbbinak is rendezett formát adhatunk, mely akár térhatárolóként, ragadozó állatoktól védő

kerítésként is funkcionálhat (lásd 76-77. kép). Kör, sokszög és íves formában is megmarad. A lemetszett, levágott vesszőket kerítés készítésére is felhasználhatjuk kertünkben (lásd 50. melléklet kép).

Ökológiailag értékesek az utóbbi sövényfalak, sok rovarnak otthont adnak, madaraknak menedéket, főleg, ha kúszó növényekkel is beborítjuk és sűrűsége miatt a szélről is véd. Hermann Benjes a '80-as években népszerűsítette ezt a típust. Természetes hatású kertekben, extenzív parkrészekben és fa anyaghasználatú játszótéren jellemző, utóbbi esetben a kiálló, hegyes vesszőket kerülni kell ezen holtfa sövényeknél (lásd 51. melléklet kép) (INT-07). A maradék rózse felhasználásának, mint vázkitöltő anyag a kortárs viszonyok között is lehet szerepe (lásd 52. melléklet kép).

76-77. kép, Háztartási hulladék komposztáló sík fonott táblákból; Levágott vessző komposztáló kerítésként is használható hátsó kertben

Forrás: saját rajz; saját rajz

Közterületi, közhasználatra szánt területeken való előfordulása

Fonott lamellás deszkakerítések gyakran állnak utak mentén

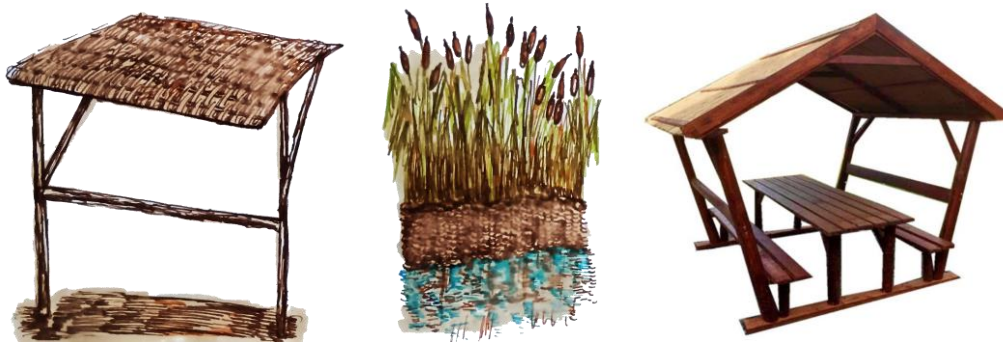
Fonott deszkás előregyártott kerítéselemek általában 180 x 180, 90 x 90, 180 x 90 cm méreteken készülnek. Készülhetnek műanyagból is, nem csak fából és kivágásokkal növényfuttatás céljára is alkalmassá tehető (Seitz 2002, 15. old.). Gyakran alkalmazzák őket utak és gazdasági területek mentén, de előfordul magán kerti alkalmazása is. Tömött struktúrája miatt több árnyékot nyújt a legtöbb kerítésnél. Teljes takarást, vizuális zárást biztosítanak, ezért erős terület elválasztó elem. Például a dorogi Baross Gábor lakótelep egyik végén a játszókerti részt határolták el ilyen markáns kerítéssel a forgalmas úttól. Mivel a közvetlen közelében áll a református templom, ami körül míves, faragott kerítések és kapuk sorakoznak, így a fa alkalmazása jogos a műanyaggal és betonnal szemben. A növény futtatásra is kiváló példa (lásd 53-54. melléklet kép).

Víz és strand közeli, tóparti alkalmazás

Mivel jelentős számú szálas alapanyag eredeti élőhelye áll vízpartokon, vizes élőhelyek közelében, így ottani használatuk különösen indokolt és kedvező, sok előnnyel járó döntés (lásd 79. kép). Ezek a víz közeli területek lehetnek mesterséges vagy természetközeli környezetű strandok, fürdők, gyógyfürdők, horgásztavak, dísztavak, vízparti kirándulóhelyek, tavak, patakok, víz közeli üdülőhelyek, (lásd 55-56. melléklet kép) egyéb rekreációs területek.

A nád és a fűz eredeti vizes élőhelye, könnyed szerkezete és kiváló árnyékoló funkciója miatt a strand bútorok visszatérő szereplői a belőlük készülő horgonyzott szövetek. Karakteresen nyári hatást érhetünk el nádtetős kerek napernyők, hintaágyak, strandkosarak és sörpadok alkalmazásával (lásd 80. kép). A strandkosár olyan fotelszerű bútordarab, melynek háttámlája a rajta ülő ember feje fölé emelkedik, így védve őt a napsütéstől és a széltől. Tehát egyszerre bútordarab és árnyékoló szélvédő. Ezek strandokon való alkalmazása régről ismert, bár manapság már nagyon ritkán látni ilyet (lásd 82. kép). Ezeket egyéb fonott bútorokkal kombinálhatjuk. Nyári étkezdék, kocsmák is előszeretettel alkalmazzák a fonott struktúrájú természetes vagy szintetikus anyagú bútorokat. Igazi trópusi hangulatot lehet teremteni nád vagy egyéb fűféle fedésű napernyőkkel, árnyékolókkal, pavilonokkal. Kiemelt funkció a strandon az árnyékolás és kisebb mértékben a szélfogás a lenge, nedves ruházat és a nagy vízfelület miatt. A káros környezeti hatások elleni hatékony védelem biztonságosabb kikapcsolódást biztosít, így elégedettebb vendégeket, nagyobb forgalmat (lásd 78. kép). A

minél kellemesebb pihenést szolgálják a különféle napozóágyak, hintaszékek, hintaágyak, amik között gyakori a szálás struktúra, akár természetes vesszőből, szintetikus textilből vagy egyéb mesterséges anyagból készül (lásd 81. kép). Ezeket a termékeket magánkertben, üdülőhelyeken is alkalmazhatjuk a medence mellett. A fürdéshez öltözőkabinokra is szükség van, ehhez megfelelő, könnyű szerkezetű és belátást gátló, de jól szellőző megoldást jelent a szálás struktúrás szerkezet. Külön szempont a kabinoknál, hogy mivel rendszerint napos, száraz időben kerülnek használatra, így szezonon kívül ponyvával történő letakarása megnöveli az egyébként viszonylag rövidebb élettartamát és így jelentősen költség hatékonyabb megoldás egy épületnél, szilárdabb építménynél. Sokféle kész terméket lehet kapni strandon való alkalmazáshoz, bútoráruházakban, nagyobb kertészeti vállalkozásoknál, esetleg külön a szálanyag struktúrákra szakosodott kereskedőknél.

78-79-80-81-82. kép, Árnyékoló fonott vessző tetővel; Vízparti partvédő; Sörpad nádtetővel; Vessző függőágy; Strandkosár

Forrás: saját rajz; saját rajz; SörpadGyár <https://sorpadgyar.hu/termek/nadtetos-filagoria-ronk-kerti-kiulo/> 2025. június 16., saját rajz; Fortepan / Korenchy László Képszám: 44413 2025. november 01.

Olyan természetes vagy mesterséges tavak, egyéb vízpartok, egykori bányatavak, csónakázó tavak, amelyek fürdőzésre, vízi sportolásra, kirándulásra vagy egyéb rekreációs tevékenységre szolgálnak jó otthont nyújtanak különféle szálanyag struktúrájú tárgyainak. Ezek nem zavarják

meg a természeti élményt, sőt felerősítik azt, ha a látogató szeme elé tárul, hogy az ember alkotta tárgyak képesek lehetnek belesimulni a tájba, együttműködést alakulhat ki. Erre kiváló példa az alábbi műalkotás.

Hollandiában, a Dommel folyó partjain, Eindhoven település területén jött létre az alábbi vegyes anyagú fűzépítmény, mely ezen országban őshonos babiloni szomorúfűz (*Salix babylonica*) és a kosárfonás jellemző alapanyaga, a vörösfűz (*Salix cordata*, *Salix americana*) vegyítésével valósult meg. Ráadásul az élő részt az élő nagy fa csüngő vesszői alkotják, így a bútorzat része a fának, vele együtt nő, alakul, jelennek meg új levelek. A bele ülő ember súlyától indítatva még erőteljesebb növekedést is produkál a növény a hasznosított részeken, ahogy a (lásd 83-84-85. kép) képen megfigyelhető. Az alkotó fiatalember, Gerardo Osio egy helyi kosárfonó, Mieke Langenhuizen segítségével a Design Academy Eindhoven egyik mesterképzése keretében fejlesztette ki. Weeping Seat projekt során igyekeztek kutatni a természettel való szorosabb, illetve felelősségteljesebb kapcsolódást a tervezők által (INT-08).

83-84-85. kép, Függhinta élő fűzfán alkotójával; Függhinta élő és holt fűzből élő fűzfán lógva folyó mentén; Függhinta élő és holt fűz anyagának kapcsolata, csatlakozása
Forrás: INT-08 2025. szeptember 10. képeket készítette: Felix Bell

A népi fürdők, gyógyfürdők felújítása helyi anyagokból, hagyományos építési technológiák felhasználásával és a helyi közösség bevonásával készülnek, ahogyan azt a székelyföldi példa is mutatja. Itt a sokszínű domborzat, az elszigeteltség változatos gazdálkodást és sok apró települést szült, ami így megteremtette a hagyományok megtartásának feltételeit, igényét. Ebbe tartozik bele a jótékony hatású ásványvizeinek évszázados felhasználása, a hideg vizes fürdőkultúra kialakulása. Ennek a kommunizmus évei alatt lerombolt tradíció újra felélesztése önálló örökségvédelmi programmá, mozgalommá nőtte ki magát az utóbbi évtizedekben az Ars Topia Alapítvány által, mely során építő táborok keretében helyi lakosok, szakemberek, szervezetek, önkéntes egyetemi hallgatók közös erővel dolgoznak azon, hogy tájjal, a

természettel együttműködő fürdőhelyeket hozzanak létre, újítsanak meg (INT-09).

Ebbe a koncepcióba kiválóan beleillenek ezen szálás szerkezetek. Sík fa felületekkel kiegészülve kiváló dísz lehet annak, illetve a nagy fa felületek, íves, szabadabb, kisebb fonott vessző részletekkel erősítik egymás hatását. Rézsűkön, talajmegkötőként való alkalmazása is indokolt lehet ezen vidéken. A szerkesztési technika egyszerű, bárki számára elsajátítható, biztonságos, így a helyiek és az egyéb érdeklődő közösségek bevonása könnyen kivitelezhető.

Műemlék-helyreállítás, műemléki környezete, skanzenek, szabadtéri múzeumok, tájházak, kastélyparkok, templomkertek

Ezeken a helyszíneken megidézhető a népi kultúra a hagyományos anyagok és struktúrák felhasználása miatt, azonban felmerülhetnek bizonyos problémák, elveszett tudásanyag, építési mód, nem megfelelő alapanyag az idő múlása miatt. Ilyen a műemlék-helyreállítás esetén nehézkes a rozsszalma beszerzése a zsúpfedéshez, ugyanis az új fajták rosszabb minőségűek, amiken a műtrágyázás is sokat ront, valamint nagy a munkaigénye a kézi szedésnek (Istvánfi 1997, 141. old.).

Kastélykertek körül megidézhetik a múltat, ezáltal rusztikus, romantikus hangulatot kölcsönöz a helyszínnek, illetve egy hatásos és hangulatos részlet a festői tájkép látvány kialakítása érdekében (lásd 57. melléklet kép). Mindez igaz a templomkertekben való alkalmazására is, azonban ebben az esetben a puritán, egyszerű és természettel összhangban lévő megoldás újabb indokkal szolgál erre a szerkezeti megoldásra, főleg református felekezet esetén. Fontos az egyes épületek, homlokzati részletek és az egyes szomszédos telkek elemei között is az összhang (lásd 86-87-88-89. kép).

86-87. kép, Zsúp fedéses, fonott oromzatos ház bökdösött belső és deszkázott külső kerítéssel; Zsúp fedéses ház bökdösött kerítéssel

Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen; Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen

88-89. kép, Szálasanyag-struktúrát mutató szerkezetek összhangja; Gazdasági épület udvaron

Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen; Dr. Sárospataki Máté 2023. március 13. Szennai Skanzen

Egyéb, külterületi előfordulás

Kocsola (község Tolna megyében) Településképi Arculati Kézikönyve növényvel befuttatott fonott sövénykerítéseket javasol külterületi, természetközeli rekreációs területeire, ahova halászat, horgászat miatt mennek ki az emberek elsősorban. Emiatt fontos a tájképi adottságokhoz igazodás. Tömör kerítés nem létesíthető ezeken a helyeken, így a sövényfal ideális megoldás a halastavakat, tavakat körülvevő horgászházak mellé (Gáspár 2018, 61. old.). Ugyanúgy elképzelhető kerítés megoldás szántók, mezsgyék, földutak mentén.

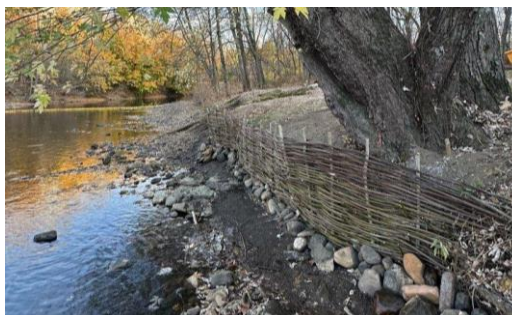
Rézsű-, talaj- és partmegkötés, támfalként alkalmazás, mint speciális funkciók

Patakok, tavak mentén vagy lejtős területeken természetközeli támfalként működhet (lásd 90. kép), melynek különösen nagy előnye, hogy nem hat tájidegenként, hanem esztétikusan belesimul a környezetébe (lásd 94. kép). Ez kiemelten fontos olyan természetvédelmi területeken, mint a székesfehérvári Sós-tó (lásd 58. melléklet kép). Így a madarak akár meg is pihenhettek az egyes oszlopokon. Adott esetben még növény is gond nélkül benőheti a szerkezetet, így még érzékenyebben, finomabban illeszkedik bele a helybe (lásd 92-93. sz. kép). Élő anyag alkalmazását nagymértékben megkönnyíti a víz és a nedves talaj elérhetősége, így az olyan vízigényes növény is, mint a fűz képes lehet életben maradni és a szerkezet stabil részévé válni. A vesszők hullámzó szálvezetése a víz mozgására, alap természetére is utal. Szabadon lehet ott tágítani, szűkíteni, növelni, csökkenteni a vessző falat sorait, ahogy a meder alakja, a part kialakítása és a víz mennyisége megkívánja.

90-91. kép, Patakmeder terasz kialakítás szálak struktúrával, Pittsburgh PA, Living Willow projekt; Teraszokat képző fonott táblák háttérben vessző kerítéssel
 Forrás: INT-03 2025. június 16.; saját rajz

A rajzon látható, hogy a különböző funkciókra hasonló megoldást alakíthatunk ki egy kompozíció belül, különösen magánkert esetén (lásd 91. kép). Ilyenkor nem érdemes sokféle struktúrát, szint, léptéket alkalmazni, legfeljebb hármat és azt is indokolt esetben, pl. funkcióként váltva. Kisebb támfalakat lehetséges létrehozni (lásd 95. kép), különösen vízzáró réteggel együtt alkalmazva, azonban észben kell tartani, hogy tartóssága pár évre szorítkozik.

92-93. kép, Patakmeder vesszőfonattal nyáron; Patakmeder vesszőfonattal télen, Blackstone, River RI, Living Willow projekt; Forrás: INT-03 2025. június 16.; INT-03 2025. június 16.

Magán és üdülő kerti alkalmazása kisebb léptékben jelenik meg, mint a nagy felületű tavak, hosszú patakok esetében. Szintén nagy felületű az egykori katonai, védelmi felhasználási mód, a lövészárkok rézsű megtartása. Esztétika és a rendezettség egyáltalán nem játszott szerepet, de a tartósság, a stabilitás, a könnyen elérhetőség annál inkább (lásd 59-60. melléklet kép).

94-95. kép, Székesfehérvár Sós-tó tanösvény vízpart védelme; Vízpartvédelem vesszőfonattal
 Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2023. március 14.; Dr. Sárospataki Máté 2025. március 28. Tiszacsege

Fűépítészet, előanyag lehetőségeit kihasználó speciális alkalmazás

A fűz tulajdonságai

A fűz vessző erős, mégis hajlékony, metszésre jól reagál, dús növekedést produkál utána. Gyökeresedési hajlama is kiemelkedő. Ezek a tulajdonságok biztosítanak alapot egy önhordó szerkezet létrehozásához. Egy fűzépítmény rendkívül gyorsan változik, akár két méteres hajtást is hozhat egy év alatt, az összeköltözés helyére összenövések lépnek. Napos, világos helyen bontakozik ki. Idősebb vessző könnyebben gyökeresedik. Több fajt is használnak fonott vessző felületekhez, kosárfonáshoz vagy fűzépítészethez (lásd 1. melléklet táblázat) (INT-10).

Az építés menete

Fűzépítéshez alkalmas vessző elágazás mentes, 1-4 cm vastag és a 3-6 m hosszú. Az építmény gödrének min. 80 cm mélynek kell lennie. A megtisztított vesszőket úgy kötegelik össze, hogy eltérő vastagságúakat alkalmaznak, belülre érdemes vastagabbakat tenni. Ha hosszú, 10 m körüli kötegre van szükség, akkor 1-3 m átfedések alkalmazásával 25 cm vastagon, így nem fog megtörni. Fontos, hogy a kötegelést vízszintesen végezzék, az íves kötegeknek nincs tartása. Ahhoz, hogy elnyerhesse végleges formáját még tele kell tűzdelni kisebb vessző darabokkal. A drótozás 60-80 cm-enként történik. Az építményt érdemes lemodellezni előtte, 1:20-as méretarányban cirokból. A fel állítás acélhuzallal történik, a gödörbe helyezést pedig annak öntözése előzi meg (INT-10).

Amikor rögzítve vannak a tartókötegek közöttük az oldalfalakat és a tetőzetet vékonyabb vesszővel fonják különféle mintákban. Ezek a halott részek 4-5 év alatt elkorhadnak, ezért fontos az új hajtásokat fokozatosan beépíteni a szerkezetbe, mely ezáltal mindig meg tud újulni. A magas fény igénye miatt nem fog befele hajtani. Alkalmas lehet kerti térrács, árnyékoló, kápolna, tábla tartószerkezet, kerítés, kapu, szaletli és kutyaház készítéséhez (INT-10).

Példák alkalmazásra

Mivel természetes anyagból készül és a karakterét ez nagymértékben befolyásolja, így kirándulóhelyek, természetközeli rekreációs területek közelében hangulatos, esztétikus az alkalmazása az ilyen szerkezeteknek. Erre jó példa az I. Bakonyalji kaláka során Kislődön, Csurgó- kút kirándulóhelyen, 2003-ban fűzépítészet technikáját felhasználva készült információs tábla tartószerkezet és ezen kívül még erózió elleni fonat is épült a turistautak mentén (INT-10).

Nemcsak természeti környezetben funkcionál és mutat jól egy fűzépítmény. A népi építészetre

jellemző, hogy helyben felhasználható anyagokat dolgoznak fel, így olyan városi zöldfelületeken is indokolt lehet a fűszerkezeteknek az alkalmazása, ahol népi ihletésű elemek megjelennek. Csíkkozmási kalákán a helyi népi gyógyfürdő nedves zöldfelületeire állítottak árnyékot nyújtó kápolnát 2003-ban. Pallóburkolaton rönk padokat is elhelyeztek, közepén sztélének emelt kővel (lásd 63. melléklet kép) (INT-10). Ez azért is kiváló megoldás, mert a fű számára adott a kellő mértékű nedvesség és fény a növekedéshez, miközben víz indikátor fajként erős hangulati eleme is a fürdőnek.

96-97-98. kép, Fűz alagút belülről tavasszal; Fűz alagút kívülről télen; Fűz alagút távolabbról nyáron, Living Willow projekt Double Tunnel with Gathering Space, Roseville OH
Forrás: INT-03 2025. június 16.; INT-03 2025. június 16.; INT-03 2025. június 16.

A fenti külföldi példa (lásd 96-97-98. kép) kiválóan átadja mennyire változatos képet mutat a fűzépítmény évszakonként, hisz folyamatos növekedésben van. Lombtalan állapotban láthatóvá válik maga a statikai szerkezet és annak ritmikus ismétlődése, vonalvezetése, egyébként meg a leveles gallyakkal sűrűn benőtt alagút izgalmas textúrája, szín és fény-árnyék játéka gyönyörködtet minket. Éppen azért, mert élőanyag ápolást is igényel, metszés, igazítások, öntözés szükséges az esztétikus látványhoz.

Játszószerek, búvóhelyek, élő- és holt anyagból, fűzépítészet gyerekek számára

Fűzépítészet alkalmas lehet arra, hogy óvodák, iskolák számára olyan játszóteret alakítsanak ki, melynek elkészítésébe és fenntartásába bevonhatják a használókat is, így elősegítve azt, hogy jobban megbecsüljék, illetve a sajátjuknak érezzék, ezáltal csökkenthető az esetleges károkozás, illetve együttműködésre és kreativitásra sarkall. A jellemző fűz játszó eszközök között szerepel a labirintus, különféle csövek, alagutak, búvóhelyek (Kalberer és Remann, 1999, 18-19. old.), de ezeken kívül is létre lehet hozni megannyi egyéb szerkezetet (lásd 61-62. melléklet kép).

A bécsi Schloss Hof-i kert díszudvara mellett egy kis gyepes területen kis székek, hullahopp karika, dobójátékok és egyéb egyszerű szabadtéri játékszerek várják a nagyjából 3-6 év közötti

gyerekeket és családjukat. Egy fa árnyékában 3 db kúp alakú kis fonott búvóhely is elhelyezésre került egy sorban egymástól kb. 3 méterre. Magassága és átmérője valahol 1 és 1,5 m között található, bejárata kb. 50 cm magas, 30 cm széles. A kisgyerekek számára izgalmas búvóhely, a tágas gyepfelület lehetővé tesz olyan fogócska és bújócska játékokat, amiben megjelenhet ez az elem, akár biztonságos „házként”, akár el kell tudni találni, melyikben rejtőztek el, amihez a 3-as db szám pont megfelelő, de egyéb felhasználási módok is megjelenhetnek. Azért is jó játékszer, mivel nem megszokott, nincs meghatározva, hogy pontosan milyen játékhoz is használjuk, így a képzeletet is igénybe veszi, miközben természetessége miatt nem tűnik oda nem illőnek a barokk kastély környezetben. Fontos szerepe az is, hogy kimagaslik a többi játék közül, messzebről is észreveszik és oda vonzza az embereket, akiknek figyelmét egyébként elkerülnék a fűre kipakolt tárgyak. Egy vonalban való alkalmazása le is zárja a teret, jelzi eddig tart a játékra kijelölt rész. A fonott mintázat az itt-ott elhelyezett tároló kosarakon visszaköszön (lásd 99-100. kép).

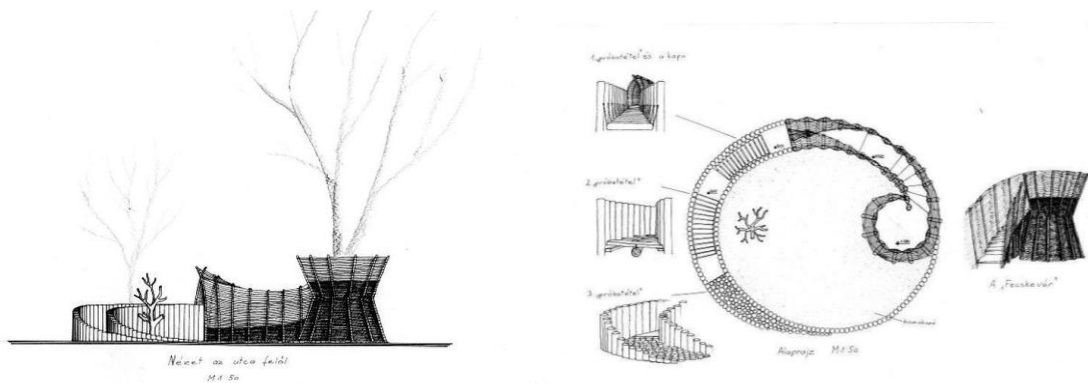
99-100. kép, Schloss Hof-i kert játszó gyep fonott búvóhellyel; Schloss Hof-i kert fonott gyerek búvóhely székkel, Forrás: saját kép 2025. május 10. Schloss Hof-i kert; saját kép 2025. május 10. Schloss Hof-i kert

A kúp felépítése tagolódik mintázat és vessző vastagság alapján. Legelső sávban sor elejétől sor végéig horizontálisan végig haladnak a vékonyabb vesszők egyesével váltakozva az egyes függőleges vesszők (amik kettésével állnak) között, ami soronként felcserélődik, ezzel sűrű szerkezetet létrehozva. Eggyel felette már duplázva alkalmazzák a vesszőket úgy, hogy minden második vessző haladása megegyezik az előtte lévővel és az utána következő ellentétesen halad a kettős függőleges „vetülék” vessző között. Lazább szerkezetű, látványban is nagyvonalúbb. A harmadik sávban és a negyedikben erős váltás figyelhető meg, ugyanis az eddig vízszintes fektetést felváltja a spirális haladási irány, amiben minden második bújtatás felette van az eggyel jobbra lévőnek, így szűkülhet a tölcser. Innentől váltakozik a szimpla vagy dupla vesszőjű sávok a kúp tetejéig, míg egy keskeny sávban egymásba fonódnak a vesszők 3 vonalívben, aztán következik a lezáró süveg (lásd 101-102-103. kép).

101-102-103. kép, Schloss Hof-i kert fonott búvóhely vessző mintázata; Schloss Hof-i kert fonott búvóhely frontális nézete; Schloss Hof-i kert fonott búvóhely 3 elemes sora Forrás: saját fotók 2025. május 10.

Hazai játszótéri példák is előfordulnak, mint a Sárospatakon építészmérnök hallgatók által létrehozott Fecskevár, ez nagyobb léptékű a bécsi példánál. Kis Marianna tervei alapján 2007 környékén valósult meg a Sárospataki Szerves Építészeti Tábor folyamán 11 nap alatt Turi Attila tartotta Szerves építészet 2 nevű tárgy keretein belül. A spirális forma három játszóelemet foglal magába, mint egy mese három próbatétele. Rönkfa és palló egyensúlyozó elemeket követi egy függőhíd, majd maga a fonott erődítmény jutalomként (INT-11) (lásd 104-105. kép). Ez a példa nem csak a gyermeki képzeletet megindító szálanyag struktúrárt képző játszószerek létrehozására kiváló, hanem hogy érzékeltesse azt, hogy ez a technika a legalkalmasabb arra, hogy visszahozzon valamit abból az időből, amikor az építés egy közösségben belül kalákában történt és nem fizetett szakemberek által. Nem csak az anyag ősi jellege és a természetessége, hanem az alakításának kézművessége és közösségalkotó tulajdonsága is nosztalgikusan hat ránk, olyan értékeket nyújt, amitől a tömegtermelés megfosztotta az embereket (lásd 106-107. kép).

104-105. kép, Sárospataki Fecskevár terve Kis Marianna munkája; Sárospataki Fecskevár játszó elemeinek terve Kis Marianna munkája

Forrás: INT-11 2025. június 12.; INT-11 2025. június 12.

106-107. kép, Sárospataki Fecskevár fonott erődítménye; Sárospataki Fecskevár egyensúlyozó fa játszószer
Forrás: INT-11 2025. június 12.; INT-11 2025. június 12.

A kérdőív eredményeinek értékelése

https://docs.google.com/forms/d/1sWjbm-SBKdsJFnPL8p_U0Go_OjYQHhXwIk1B2ZiJLlK/viewform?edit_requested=true

A kérdőív kérdéseinek (lásd fenti link) összeállítása során azokra a kérdésekre kerestem a választ, hogy az emberek milyen arányban láttak már fonott kerítést és melyek voltak ezek a helyszínek. Mi az általános benyomásuk róla, otthon milyen szálanyag-struktúrát mutató terméket használnának vagy használnak most is, valamint hol látnának-e szívesen egyéb specifikus szabadtér-építészeti helyzetekben ilyen elemeket. Esetleg az ezen kérdésekre adott válaszok mutatnak-e összefüggést azzal, hogy kipróbálták-e már a technikát, milyen közel áll hozzájuk a természet és/vagy a kézműves tevékenység.

A kérdőív 14 kérdésére 130 fő válasza érkezett meg. Ebből 69% *nő* és 30% *férfi* neműnek vallotta magát (lásd 2. kérdés; 2. grafikon), életkor szerint a fiatalok (*18 év alatti* 21%, *18-25 év közötti* 35%) vannak többségben (lásd 1. kérdés; 1. grafikon). 29%-uk *kisvárosi* lakóhelyen él, 24%-uk *nagyvárosban* és 23%-uk *fővárosban* (lásd 3. kérdés; 3. grafikon). A válaszadók 73%-ának nincs olyan végzettsége, foglalkozása, mely a témához kapcsolódik (lásd 4. kérdés; 4. grafikon). A kitöltők 52%-a nyilatkozta azt, hogy még nincs tapasztalata vessző alakítással, kosárfonással (lásd 5. kérdés; 5. grafikon). A válaszadók többségéről általánosan elmondható, hogy természetkedvelők és foglalkoznak kétkézi alkotó tevékenységgel, illetve láttak már élőben vessző kerítést és tartanak otthonukban szálanyag-struktúrájú tárgyat (lásd 6., 7., 8., 10. kérdés; 6., 7., 8., 10. grafikon).

Az egyes speciális zöldfelületek esetében megfigyelhető mintázat, hogy inkább a *természetközeli területeken, botanikus- és állatkertekben, viz közelben* látnának szívesen ilyen szerkezeteket az emberek, azt követően népi kultúrához kapcsolódó helyeken, majd csak azt követően *vidéki helyszíneken, kertekben, parkokban*. A legnépszerűtlenebb az *iskola és óvoda kertek* kategória (lásd 14. kérdés; 14. grafikon). Ezek az eredmények összhangban állnak más kérdések eredményeivel is, mivel a 9. kérdésnél a legtöbben a *természetes* (65%) jellemzőt jelölték meg, azt követően a *falusias* (55%), *hangulatos* (49%), *hagyományos* (44%) jelzők következtek, de a *rusztikus* (31%) hatás is jelen van az emberekben (lásd 9. kérdés; 9. grafikon). Ezenkívül a negatív jelzők közül az *instabil* (22%) vezet, amit összefüggésbe lehet hozni azzal, hogy gyerekek számára kevesebben tartják ideálisnak ezeket a szerkezeteket (lásd 9., 12. kérdés; 9., 12. grafikon). Ez utóbbi kifejeződik abban is, hogy az *egyiket sem* válasz lehetőséget a legmagasabb arányban a 12. kérdésnél (7%), a játszótérek kapcsán jelölték meg (lásd 11., 12.,

13., 14. kérdés; 11., 12., 13., 14. grafikon). Ez a jelenség ugyancsak tetten érhető a magánkerti alkalmazás felmerülő lehetőségein is, hiszen a kisebb berendezési tárgyak (*kosarak, balkonládák, növényfuttató ívek, növénytámaszok, ágyásszegély, kis dísztárgyak*) magasabb értékeket mutatnak, mint a bonyolultabb, komolyabb szerkezetek (*kerítés, kapu, építmény, kis pavilon, gyerekjátzó szer*) (lásd 11. kérdés; 11. grafikon). Az *instabil* (22%) hatást sajnos nem ellensúlyozza kielégítően a *könnyed* (25%) megjelenés (lásd 9. kérdés; 9. grafikon).

A jövőbeli alkalmazási javaslatok a kérdőív eredményei alapján

Botanikus kertek

A szálanyag struktúrájú tájépítészeti építmények, berendezési tárgyak botanikus kertekben való alkalmazása egyrészt a hangulatteremtő és egységes összkép kialakítását segíti elő, másrészt az ott felhalmozódó ágak, vesszők, nád- és bambusz szárok nem végzik zöldhulladékként. Állatkertek, botanikus kertek esetében kimagaslóan fontos a fenntarthatóság és az erre irányuló oktatási szándék, amihez erősen hozzájárulhat pár esztétikus kerítés és egyéb szerkezetek, mint például keleties hatású bambusz, esetleg eukaliptusz szárból (INT-12). A helyben megtalálható anyagok felhasználása költséghatékony és energiatakarékos, azontúl a látogatók számára is inspiráló, oktató hatással lehet, hogy otthon is hasonló megoldásokkal álljanak elő. A kérdőív kitöltők 63%-a nyilatkozott úgy, hogy szívesen látna szálaanyag-struktúrájú tárgyakat botanikus kertekben, ezzel az egyik leginkább népszerűbb, elfogadottabb alkalmazási helyszín volna (lásd 14. kérdés; 14. grafikon). Esztétikai egységességet alkothatnak a különböző rovarhotelek, madáretetők, ismeretterjesztő táblák, padok és egyéb épített elemek formai és anyagbéli megoldásaival az árnyékolók, növénytámaszok, térelválasztók, ágyásszegélyek, komposztálók és egyéb szerkezetek. Rézsűkön vagy víz mellett különösen izgalmas megjelenést kölcsönöznek a kertnek és kifejezik a korai ember kötődését a természethez. Mivel a botanikus kertek olyan tájépítészeti terek, amikben a növényzet a fő alkotóelem, így olyan építmények egészíthetik ki a természeti elemeket, amik nem hatnak idegennek és nem vonják el a figyelmet, hiszen növényi eredetűek, illetve olyan szerkezetet képeznek, olyan mintázatot mutatnak, amik az ősidőktől fogva ismertek az emberiség számára. A kosarak, növénytámaszok és díszek árusítása is kiváló lehetőség.

Állatkertek, állatsimogatók

Állatkertekben az áttetsző és a természetes anyaghasználat jelentős az épített kerti elemek esetében, előbbi a látogatók számára nyújtandó közelség élmény és látvány miatt, utóbbi a hangulat fenntartásához szükséges. Mindkét elvárásnak eleget tesznek a szálás struktúrát mutató szerkezetek. Kevésbé esztétikus, de biztonsági okokból szükséges szerkezetekkel együtt alkalmazva, azokat kiegészítve, elfedve működhet. Különösen a hagyományos háziállataink tartásához illeszkednének ezek a kerítések, kapuk, tető megoldások, mivel így az állat mellett bemutatásra kerülne, hogy milyen körülmények közt tartották őket, míg aktívan részt vettek az emberek mindennapi életében azzal, hogy a gazdasági udvarokban mellettük éltek. Pont ezt a

népi kapcsolódást használta fel Kós Károly is a Fővárosi Állatkert egyes épületeinek tervezésekor. Ugyanakkor egzotikus állatok élőhelyének bemutatására is alkalmas lehet, példaként hoznám fel, hogy távol-keleti állatok kifutóján a bambusz megoldásokat, illetve egyéb bizonyos népcsoportokhoz, földrajzi területhez, őslakosokhoz kapcsolódó ezáltal a magyar néprajztól idegen anyagok, struktúrák, kötésmódok, formák, eszközök, kunyhók és szárnyékok is megjelenhetnek. Vízi élőhely megidézéséhez az egyes halász eszközöket is érdemes megmutatni. Ezekkel a megoldásokkal nemcsak maga az állat, hanem az emberrel való viszonyrendszere is megjelenítésre kerül. A válaszadók 60%-a örömmel venné az állatkerti, állatsimogatói szálanyag-struktúra alkalmazást, hiszen érzik a 9. kérdés válaszai alapján a természeti, vízi és népi kapcsolódást (lásd 9., 14. kérdés; 9., 14. grafikon).

Hagyományőrző táborok, rendezvényhelyszínek, lovardák

A hagyományőrző táborok és lovardák nem csak ezen szerkezetek elhelyezésére ideális hely, hanem elkészítésük bemutatására és kipróbálására is nyújthat lehetőséget. Az állatkertekhez, állatsimogatókhoz hasonlóan a háztáji haszonállatok hagyományos tartásmódok megelevenedhetnek. Ebben az esetben kiegészül a haszonállattartás bemutatása a takarmány és termés tárolásának ismertetési lehetőségével. Ezen helyszínek esetében ez azért is kiváló lehetőség, mert az állatkert és a skanzen passzív ismeretterjesztő tevékenységével szemben egy ilyen rendezvényhelyszín változatos és szórakoztató programokkal aktív résztvevőjévé teszi az élményben résztvevő embert, gyereket, miközben tanul felmenői életéről és megtapasztalja az alkotás örömét a kétkezi munka fáradtságán keresztül. Ezt a kutatási eredmények is alátámasztják, mert a hagyományőrző rendezvény helyszínek (59%) magasabb népszerűséget szerzett szálanyag-struktúra alkalmazásának tekintetében, mint a skanzen, tájház és műemléki környezet kategória (55%) (lásd 14. kérdés; 14. grafikon).

Iskolák, óvodák kertjei, játszóterek

A szálanyag struktúrák játszószerként való alkalmazásáról és konkrét példákról már korábbi fejezetben esett szó, viszont ebben a fejezetben általánosan vizsgáljuk meg ezek előnyeit további felhasználási területek után nézve. A fonott struktúrák és a fűzépítészet lehetővé teszi az olyan játszótéri elemek létrehozását, amelyek biztonságosak, egyszerűek és a gyerekek, nevelők által kreatívan felhasználhatóak. Ilyenek a különféle bújóhelyek, alagutak, labirintusok, várak. Ezeket fogócskák és bújócskák semleges helyű „házaiként” használhatják, esetleg különféle akadálypályákként szolgálhatnak vagy több egyforma rejtekhely esetén meg

kell tippelni, hol lehet az elbújt személy. A vessző elemek kiválóan kombinálhatók a deszka, rönk, palló és hálós elemekkel, hintákkal, mászóakkal, egyensúlyozókkal, így még változatosabb, izgalmasabb szórakozásra hívnak. Az űrlap 12. kérdése alapján a bűvőhely, házikó (67%) és az alagutak, labirintusok (66%) széles körben elképzelhető játszószerkek, azonban a nagyobb stabilitást igénylő akadálypálya, egyensúlyozó elemek (20%) és a várak még erősebb fa alapanyaggal vegyítve is (42%) kisebb támogatást élveznek. A különféle hinták a kettő között félúton, 52%-on állnak, miközben az egyik sem kategória viszonylag erősen jelen van. Látható az eredmények alapján, hogy az országban nagyon idegenül hat az ilyen játszótér gondolata (lásd 12. kérdés; 12. grafikon).

Árnyékoló és elkerítő elemként is jó hasznát vehető szerkezetek, játszótér esetében mindkettőre igény van. Az ilyen természetes, növényi eredetű játszótérek megfelelőek olyan környezetbe, ahol a műanyag és a gumi idegenül hat. Ezek a helyszínek lehetnek kertben vagy természeti közegben úgy, mint a már említett funkciójú területek, botanikus- és állatkertek, tábor helyszínek, de ezen kívül kiránduló helyeken, vízpartokon, nagyobb skanzenekben vagy extenzív fenntartású parkokon, parkerdőkön belül. Összesen 46% látna szívesen ilyen játszószerrel rendelkező kertet a kérdőív alapján, ami a többi helyszínhez viszonyítva meglehetősen alacsony (lásd 14. kérdés; 14. grafikon). Ennek tudatában is inkább a fent említett egyéb speciális zöldfelületeken belüli játszótérek esetében érdemes elgondolkodni használatukon.

Iskolák, óvodák kertjeiben is elképzelhetőek ilyen játszószerkek, kreatívan felhasználhatóak és kis léptékben biztonságos érzést keltenek. A fűzépítmények elkészítésében a gyerekek is aktívan részt vehetnek, ami arra sarkallja őket, hogy jobban vigyázzanak rá, ezenkívül fejleszti a kreativitásukat, kézügyességüket és a csapatmunkára való képességüket, illetve magabiztosságot nyerhetnek egy ilyen szokatlan feladattól. Egy ilyen építmény azonban gondozást igényel, az élőfűz számára sok víz szükséges, ezért, ha az építésben nem is vesznek részt, akkor a locsolás által gyakorolhatják a felelősséget és a gondoskodást, természettel való együttműködést. Már egy kisebb szerkezet, kosár, madáretető elkészítése is fejleszti a képességeiket és türelemre nevel.

Közösségi kertek

Közösségi kertekben hasonló szerepet töltenek be a szálasanyag struktúrát mutató építmények, mint az óvodák, általános iskolák udvaraiban. A paraszti alkalmazásuk során is nagy szerepe volt a kalának, az egy területen egymás mellett élők együttműködésének. Ez a hagyomány kell életre ebben az esetben. A holt anyagból készült szerkezetek megmaradnak úgy ahogy

elkészültek egy ideig, azonban az élőanyagból készülő fűzőépítmények folyamatos gondozást (öntözést, alakítást, metszést, formázást) igényelnek, amit így a közösség tagjai nyújthatnak. Ilyen építmény lehet különféle ívek, kapuk, térelválasztók, kápolnák, labirintusok, alagutak. A kérdőív tanulságai alapján az emberek 48%-a lenne nyitott az ilyen megoldásokra, tehát alkalmazásuk nem ajánlott akárhol (lásd 14. kérdés; 14. grafikon).

Vidéki kertek, falusi és tóparti üdülőhelyek

Magán kerti alkalmazása rendkívül sokféle és egyedi lehet egy ilyen építmény, a formai kialakításoknak szinte csak a képzelet szab határt. Rusztikus és természetes megjelenése illeszkedik a manapság népszerű vintage stílushoz, ezenkívül a fenntarthatóságra, környezetvédelemre törekvőknek is vonzó megoldást kínál. Beltérben előforduló fonott struktúrák lakberendezési tárgyak, mint például kosarak, esernyőtartók, lámpabúrák, fotelek, zsámolyok stb. keltette hangulat, stílus kültéri folytatásaként is megfelelő, alkalmas a kettő közötti összhang megteremtésére. Ez átmeneti terekben, teraszokon, tornácokon, erkélyeken fokozottan érvényes. Kedves, bájos megjelenésének a falusi turizmusban lehet kiemelkedő szerepe. A kitöltők 49%-a gondolja úgy, hogy szívesen látna ilyen tárgyakat, építményeket vidéki helyszíneken és 56%-a érzi falusias, 44%-a hagyományos, 30%-a rusztikus, 12%-a romantikus hatásúnak a fonott vessző kerítéseket (lásd 9., 14. kérdés; 9., 14. grafikon).

Kirándulóhelyek, tanösvények

Természeti környezetben különösen indokolt lehet ezen szerkezetek, technikák, anyagok alkalmazása, melyek nem ütnek el környezetüktől és egyedi, barátságos megjelenése vonzó lehet a látogatók számára. Ez megfigyelhető a kérdőív eredményein is, ugyanis aszerint a természetközeli, természetet utánzó helyszíneken (természeti területek, kirándulóhelyek 66%, botanikus kert 63%, állatkert 60%, vizes helyek 59%) vennék a legszívesebben az emberek ezen szerkezetek megjelenését (lásd 14. kérdés; 14. grafikon). Víz közelben a fűzvessző, illetve a nád és gyékény használata, míg erdős vidéken egyéb vesszők, vadrózsa, mogyoró, iszalag és a somok kerülnek előtérbe, valamint alföldi területeken a nád és az egyéb fűfélék illeszkednek a tájba. Tanösvény táblák, pihenő helyek bútorai, játszóterei, kis pavilonok, esőbeálló, kápolnák épülhetnek szálak struktúrájú szerkezetekből vagy vegyesen, vastagabb faanyagokkal kombinálva. Rézsűmegkötés, a vízpart védelme, teraszok kialakítása mind jellegzetes funkciója ezen anyagoknak.

Vízpartok, strandok, fürdő-, horgász- és csónakázó rekreációs vízterületek

A kérdőívben a 14. kérdésre 59% nyilatkozott úgy, hogy szívesen látna ezen területeken szálanyag-struktúrájú termékeket, a többi természetközeli területtel egyetemben a legelfogadottabb lehetséges alkalmazási területek egyike. A 13. kérdésre adott válaszok alapján a legtöbben (61%) gondolják úgy, hogy fonott bútorzatot örömmel használnának itt, míg 60% növényládákat, kosarakat jelölte. Miközben a nádtetős és egyéb árnyékolók, pavilonok 53%-os és a különféle fűz hinták 50%-os népszerűséget mutatnak, addig a mesterséges anyagból készült bútorzat (23%) és hinta kellékek (13%) kifejezetten alacsony számokat értek el (lásd 13. kérdés; 13. grafikon). Ebből látszik, hogy az emberek a szálanyag-struktúrájú termékeket jobban magukénak érzik természetes alapanyagból semmint mesterségesből, különösen természetközeli környezetben. Indokolt az alkalmazásuk, mert a nád, a gyékény, a fűz és egyéb szál anyagot képező növények vizes élőhelyhez kötöttek. Könnyed szerkezetük az időszaknak, időjárásnak és a hangulatnak is megfelelő. Szükség van árnyékoló és szélfogó berendezésre a felhőtlen nyári fürdőzéshez, szórakozáshoz. 41%-ot mutat az öltözőfülke, a természetes anyagú válaszlehetőségek közül a legalacsonyabb érték (lásd 13. kérdés; 13. grafikon). Ez azt mutatja, az emberek bizonytalanok a stabilitás, a kényelem, a zárhatóság és az átláthatatlanság tekintetében, azonban előnye az egyszerűség, a környezetbe illeszkedés és az átszellőzés.

Összefoglalás, előnyök és hátrányok értékelése

A népi felhasználás kutatása és a kortárs alkalmazási példák összegyűjtése, elemzése, illetve a kérdőív által az emberek véleményének megismerése során feltártam a szálanyag-struktúrák előnyeit, amiket táblázat formájában összesítettem. Ebben megfigyelhető, hogy az egyes pozitív tulajdonságok, lehetőségek kihasználása hogyan valósult meg egykoron és napjainkban (lásd 2. melléklet táblázat). Szintén a kutatási eredmények alapján összesítettem a szálanyag-struktúrát mutató szerkezetek növényi alapanyagait és azok általános felhasználását (lásd 1. melléklet táblázat).

Kétségkívül a szálanyag-struktúrák legnagyobb előnye a természetesség, amivel az egyéb építőanyagokkal, technológiákkal ellentétben képesek a tájba, természetközeli környezetbe illeszkedni. Az eredmények alátámasztják, hogy indokolt alkalmazásuk megfontolása olyan helyszíneken, ahol felmerülhet a látogatók igénye az épített városi környezettől való eltávolodásra és a természettel való szorosabb kapcsolat kialakítására. Természettel való szoros kapcsolódásuk nem csak az alapanyagok eredetében, hanem az organikus jellegükben, szabadon alakíthatóságukban is tetten érhető. A formai változatok száma végtelen. Ezáltal művészi értékük is kitűnik. A válaszadók többsége szívesen veszi ezt a szabad formaalakítást, hiszen az esztétikus jelzőket ezzel kapcsolatban (*művészi, egyedi, barátságos, kellemes, hangulatos*) gyakrabban adták meg, mint a taszító válaszlehetőségeket (*felesleges, bizonytalan, szegényes, rendezetlen, elhanyagolt, ódivatú*). Izgalmas, fény-árnyékkal játszó felülete *művészi* és *kellemes* hatást kelt, azonban egyes esetekben, ha nem megfelelő helyen, megfelelő arányban alkalmazzuk *rendezetlenség, korszerűtlenség, bizonytalanság* érzése erősebb lehet (lásd 9. kérdés; 9. grafikon).

Az eredményekből kitűnik, hogy a népi, hagyományos eredet inkább vonzó az emberek számára, ugyanis az ehhez kapcsolódó pozitív és semleges tulajdonságok (*hagyományos, rusztikus, falusias, romantikus*) sokkal magasabb értéket értek el, mint a negatív jelzők (*ódivatú, elmaradott, korszerűtlen, elhanyagolt*). Ezen egykori népi szerkezetek újra felhasználásával nem csak a természethez, hanem önmagunkhoz, az őseinkhez is kapcsolódhatunk, erősíthetjük egy hely értékőrző szellemiségét, múltidéző szerepét. Közösségi építés, használat, fenntartás során erősödhet az együttműködés képessége az emberekben a közös alkotás során, jobban értékelik azt, ami a saját kezük munkája, kifejezhetik kreativitásukat, fejleszthetik koncentrációjukat a felnőttek és a gyerekek egyaránt.

Láthatunk arra sok példát, hogy ha egyéb stabilabb, terhelhetőbb, tartósabb anyagokkal

kombináljuk a szálanyag-struktúrájú szabad tér építészeti elemeket hátrányos tulajdonságait tudjuk kompenzálni. Legyen ez akár az átlátszóság, bizonytalanság, korszerűtlenség, vagyis funkcionális, műszaki, esztétikai hiányosságok. Az anyaghoz másként érdemes hozzányúlni városi, falusi és természeti környezetben, ezekre is volt pozitív példa a dolgozatban.

A 21. századi emberben újra felmerült az igény a saját kezével, elmélyült alkotó folyamatok által megtapasztalt, kézzelfogható eredménnyel bíró kézműves tárgyak létrehozására. Ezekkel a berendezési tárgyakkal megoldást kínálhatunk e régi-új anyag és struktúra használatának visszahozására.

Irodalomjegyzék

Könyvek

MÁTYUSNÉ SZŰCS 2008, 1. old.

Mátyusné Szűcs Katalin (2008): Szálasanyagok alapanyagai, előállítás, késztermékek laboratóriumi vizsgálati módszerei II., Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest

ERŐS-HONTI 2018

Dr. Erős-Honti Zsolt (2018): A kertészeti növények alaktana egyetemi jegyzet, Szent István Egyetem, Kertészettudományi Kar, Budapest

KÓS 1985

dr. Kós Károly (1985): Mihez kezdünk a természetben?, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

BÁRTH 1982

Bárth János (1982): Magyar népi építészet, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest

ISTVÁNFI 1997

Istvánfi Gyula (1997): Az építészet története, Őskor, Népi építészet, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest

ANDRÁSFALVY 2014

Andrásfalvy Bertalan (2014): A Duna mente népének ártéri gazdálkodása, Ekvilibrium Kiadó, Szekszárd

DEMJÉN 2007

Demjén István (2007): Kertépítészeti szerkezetek, Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kara és a Mezőgazda Kiadó közös kiadása, Budapest

BIHARI és PÓCS 1985

Bihari Anna és Pócs Éva (1985): Képes magyar néprajz, Corvina Kiadó, Budapest

S. KOVÁCS 1983

S. Kovács Ilona (1983): Pásztorélet, pásztorművészet, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest

DALÁNYI 1998

dr. Dalányi László (1998): Környezetarchitektúra, Mezőgazda Kiadó, Budapest

SABJÁN 2024

Sabján Tibor (2024): Kenyérsütő kemencék, TERC Kft., Budapest

NAGY és VIDÁK 1978

Nagy Mari és Vidák István (1978): Kaskötés, kosárfonás; Mesterségek sorozat; Zelnik József szerk., Népművelési Propaganda Iroda, Budapest

KIÁ CZ 1975

Kiáczy György (1957): Kertmesterség, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

SEITZ 2002

Wolfgang Seitz (2002): Növénytámaszok, pergolák, rózsáivek, Cser Kiadó, Budapest

KALBERER és REMANN 1999

Marcel Kalberer és Micky Remann (1999): Das Weidenbaubuch: Die Kunst, lebende Bauwerke zu gestalten, AT Verlag, München

Folyóiratok, egyéb dokumentumok

ANGYAL 1894

Angyal Dezső (1894): Néhány olcsó kerítés minta, Gyümölcskertész, a községi faiskolák hivatalos közlönye, szerk: Molnár István, Földművelésügyi Magyar Királyi Minisztérium, Budapest, 1894 (4. évfolyam, 1-24. szám) 1894-10-25 / 20. szám, 199-200. old.

https://adt.arcanum.com/hu/view/KerteszetiEgyetem_Gyumolcskertesz_1894/?pg=202&layout=s

GÖNCZI 1905

Gönczi Ferencz szerk. (1905): Újabb adalékok a Göcsej tárgyi néprajzához, Néprajzi értesítő 6. évfolyam, 1905. Tanulmányok, Dr. Semayer Vilibáld szerk., Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1905, (6. évfolyam, 4. fl.), (279–295., ill., 9 ábr.,)

https://adt.arcanum.com/hu/view/NeprajziErtesito_1905/?pg=299&layout=s

MADARASSY 1905

Madarassy László (1905): Az „előte” vagy „tévő”, Néprajzi értesítő 6. évfolyam, 1905. Tanulmányok, Dr. Semayer Vilibáld szerk., Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1905, (6. évfolyam, 4. fl.), (296–297., ill., 2 ábr.)

https://adt.arcanum.com/hu/view/NeprajziErtesito_1905/?pg=317&layout=s

GÁSPÁR 2018

Gáspár Róbert (2018): Kocsola Településképi Arculati Kézikönyv, Kocsola Község Önkormányzata, Kökény

https://dalmand.hu/wp-content/uploads/2018/10/Kocsola_TAK_v1-62-90.-oldal.pdf

<http://tak.e-epites.hu/#>

Internetes források

INT-01

Játszva szerzett tudás, Hagyományos építőtudás élő megelevenítése az EUREVITA Pannonia projekt szakmai bemutató rendezvényének keretében képes útmutató, Vasi Skanzen, Savaria Múzeum, 9-10. old.

http://www.savariamuseum.hu/editor_up/Kepes_utmutato_EUREVITA_gyereknep_20210710_hu.pdf

2025. szeptember 27.

INT-02

ismeretlen szerző, Pankasz község hivatalos honlapja

<http://pankasz.hu/szoknyas-haranglab/>

2025. június 12.

INT-03

Howard Peller, Living Willow Farm honlapja

<https://www.livingwillowfarm.com/growing-and-making>

<https://www.livingwillowfarm.com/the-farm-and-artist-howard-peller>

<https://www.livingwillowfarm.com/woven-willow-portfolio/wattle-panels-fence-screen-courtyard>

https://www.livingwillowfarm.com/garden-wattle-fences-privacy-screens?ssp_iabi=1682701609289

<https://www.livingwillowfarm.com/willow-store/p/pergola-kit>

<https://www.livingwillowfarm.com/living-willow-portfolio/sculptures-landscape-art>

<https://www.livingwillowfarm.com/living-willow-portfolio/wattle-streambank-erosion-control> 2025. június 16.

INT-04

ismeretlen szerző, 24.hu

<https://sokszinuvidek.24.hu/kertunk-portank/2017/06/01/gyonyoru-keritest-fontak-akacvesszobol-egy-szabolcsi-tanyan/>

2025. szeptember 07.

INT-05

Claire Askham-Conroy és Julian Askham-Conroy, WaterWillows cég honlapja

<https://waterwillows.com/gallery-water-willows/>

2025. június 12.

INT-06

Megyeri Szabolcs, Megyeri Szabolcs kertészete Weboldal

<https://www.megyeriszabolcskerteszete.hu/vesszokerites>

2025. június 13.

INT-07

Ulrich Sobotta, Sobotta-sicherheitstechnik honlapja, Hermann Benjes alkotó

<https://www.sobotta-sicherheitstechnik.de/2022/01/10/totholzhecken-auf-kinderspielpl%C3%A4tzen/>

2025. június 16.

INT-08

Jane Englefield, dezeen.com, Gerardo Osio alkotó, Felix Bell fotós,

<https://www.dezeen.com/2021/04/19/gerardo-osio-weeping-seat-tree-chair/>

2025. szeptember 10.

INT-09

Min Wang - Chenyan Sha - Jianqiang Wu - Peng Li - Juan Tan - Shenfa Huang, MDPI.com

<https://www.mdpi.com/2073-445X/11/1/9> 2025. szeptember 14.

Albert Fekete, Ágnes Herczeg, Ning Dong Ge, Máté Sárospataki, Participatory Landscape Design and Water Management—A Sustainable Strategy for Renovation of Vernacular Baths and Landscape Protection in Szeklerland, Romania,

Special Issue: Sustainable Land Management and Land Tenure: Experiences for the Future

Institute of Landscape Architecture, Urban Planning and Garden Art Budapest, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences—MATE, Villányi út 35-43, 1118 Budapest, Hungary

INT-10

A Pagony Táj- és Kertépítészet Kft. összeállítása, Kis Fűzépítési Útmutató, Országépítő c. folyóirat 2005. évi tavaszi számának melléklete, 15. évf. 1. sz.

https://www.epa.hu/02900/02952/00072/pdf/EPA02952_orszagepito_2005_1m.pdf

2025. január 15.

INT-11

Csontos Gyula, Építészfórum

<https://epiteszforum.hu/sarospataki-fecskevar> 2025. június 12.

INT-12

AmaZulu.com

<https://amazuluinc.com/sustainable-zoo-construction-materials-bamboo-thatch-eucalyptus/>

2025. június 17.

Mellékletek

Képek, ábrák

1-2. melléklet kép, Álló vessző kerítés; Beltéri vessző falú tároló és gyékény fekhely
Forrás: saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum

3-4. melléklet kép, Mándi templom a Szentendrei Skanzenben; Tákosi református templom
Forrás: Reformáció MNL honlap
https://reformacio.mnl.gov.hu/orokseg/mandi_reformatus_templom 2025. október 05.;
Középkori Templomok Útja Egyesület honlapja
<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/takosi-reformatus-templom> 2025. október 05.

5-6. melléklet kép, Torkos pajta; Kukoricagóré zsúpfedéses tetővel, háttérben jelképes álló vesszőfonatos kerítés
Forrás: saját fotó 2021 augusztus 25. Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum; Dr. Sárospataki Máté 2022. március 13. Szennai Skanzen

7-8. melléklet kép, Lakóépület meghosszabbítása tárolási céllal; Fonott tyúkeltető kosarak

Forrás: saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum

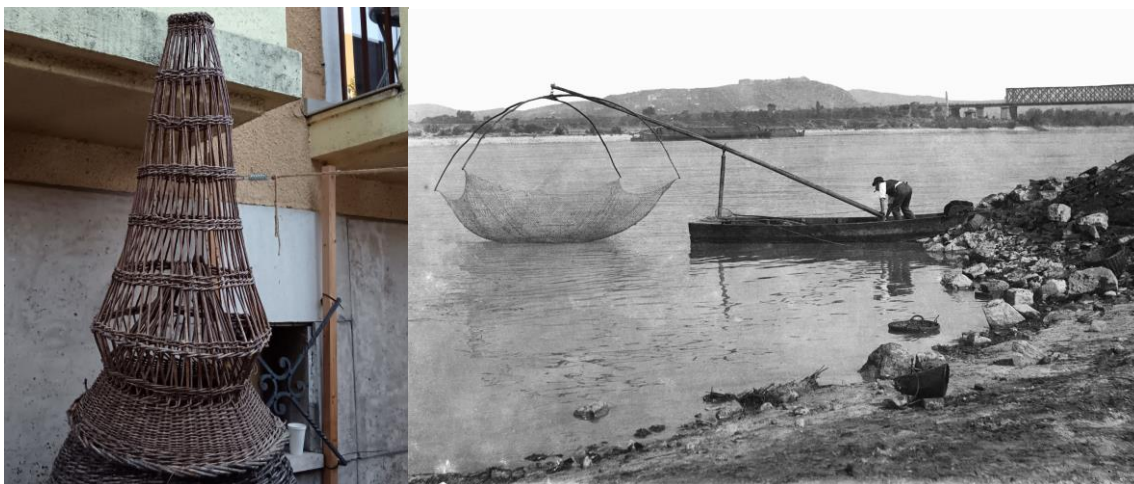
9-10. melléklet kép, Méhkasok; Méhkas polc

Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2022. március 13. Szennai Skanzen; Fortepan / Glatz Ödön Képszám: 156522 2025. október 29.

11-12. melléklet kép, Ideiglenes pásztorépítmény az Alföldön nádból; Pásztor kunyhó a Hortobágyon

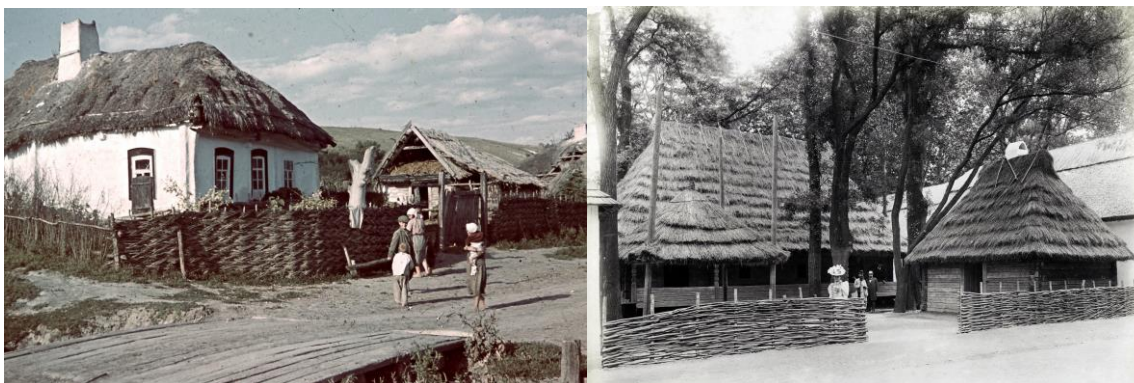
Forrás: Fortepan / Urbán Tamás Képszám: 125526 2025. október 28.; Fortepan / Magyar Földrajzi Múzeum / Erdélyi Mór cége Képszám: 96241 2025. október 27.

13-14. melléklet kép, Varsa halászeszköz; Nyomó halászeszköz
 Forrás: saját kép 2025. június 21. Esztergom Duna Múzeum belső udvara játszószarok; Fortepan / Deutsche Fotothek / Brück und Sohn Képszám: 277709 2025. október 30.

15-16. melléklet kép, Pók halászeszköz; Dobóháló halászathoz
 Forrás: Fortepan / Zichy kúria, Zala Képszám: 263967 2025. október 30.; Fortepan / Eisner Ferenc Képszám: 200322 2025. október 30.

17-18. melléklet kép, Sorváltós fonott kerítés, 1942; Fonott vessző kerítés, Városliget, Millenniumi kiállítás, rutén ház Bereg megyéből
 Forrás: Fortepan / Konok Tamás id Képszám: 42577 2025. június 17.; Fortepan / Budapest Főváros Levéltára / Klósz György fényképei Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.09.191, Képszám: 82839 2025. október 30.

19-20. melléklet kép, Fügőleges vesszőkerítés lazán fonva; Fügőleges vesszőkerítés fonott kapuval
 Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2022.03.13. Szennai Skanzen; Dr. Sárospataki Máté 2022.03.13. Szennai Skanzen

21-22. melléklet kép, Kemence-patak vessző kerítéssel, háttérben a római katolikus Kisboldogasszony-templom,
 1936; Változatos vesszőkerítés használat bökdösött típussal előtérben
 Forrás: Fortepan / Schermann Ákos Képszám: 95550 2025. május 5.; saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat
 Palóc Múzeum

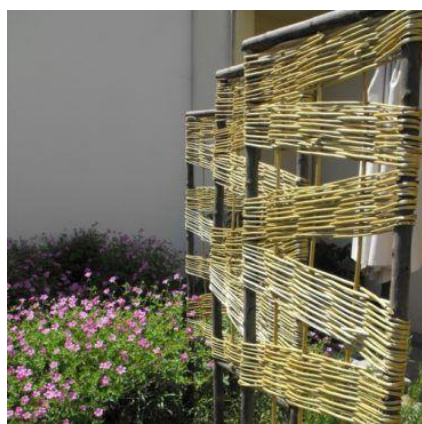
23-24. melléklet kép, Hasován kerítés, Városliget, Millenniumi kiállítás, vend ház Vas megyéből; Hasonló elven
 működő modern kerítés idegenhonos struktúrával
 Forrás: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára, Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.09.182
 Klösz György, 1900 Képszám: 82830; Ildáre, antik bútorok honlapja
https://ildare.unas.hu/spd/ildare_998175/Antik-kerites 2025. október 20.

25-26. melléklet kép, Bökösített kapu gazdasági épületen, fekvő sövényfallal; Fonott kosarak zöldséghez
 Forrás: saját kép 2025. július 25. Balassagyarmat Palóc Múzeum; Fortepan / Urbán Tamás Képszám: 87271
 2025. október 31.

27-28. melléklet kép, Akácfa lécekből készült függőleges vessző kerítés; Funkciókat elválasztó belső kerítés ritkás függőleges vesszőfonatból
 Forrás: Ildáre, antik bútor honlapja https://ildare.unas.hu/spd/ildare_998175/Antik-kerites 2025. október 07.;
 Media Coab mediasalt.ru honlapja https://proremont.mediasalt.ru/kak_krasivo_oformit_svoy_ogorod_23_interesnye_idei_avtorskiy_dizayn_vmesto_skuchnyh_gryadok 2025. október 07.

29-30. melléklet kép, Növénnyel futtatott intím hatást keltő álló vesszőfal térelválasztó; Áttört dekoratív kerti térelválasztó egyedi cikk-cakkos mintázattal vízszintes vesszőfonással
 Forrás: Familjen Greps trädgårdsliv honlap <https://familjengrep.blogspot.com/2013/07/forsta-semesterveckan.html> 2025. október 05.;
 Un brin d'imaginaire honlap <https://carolinechomy-vannerie.fr/osier-stabilise/> 2025. október 05.

31-32. melléklet kép, Többszintes kör alaprajzú vessző magaságy; Háttérképző kerítés border ágy mögött
 Forrás: Diverzitás Alapítvány honlapja SZIA kertje Gödöllő <https://diverzitasalapitvany.hu/2024/05/13/csaladi-nap-a-szia-kertben/> 2025. október 05.;
 My Garden Inspo honlap <https://mygardeninspo.com/cheap-fence/> 2025. október 05.

33-34. melléklet kép, Szabad hatású organikus megjelenésű szálanyag struktúrák kerti árnyékoló; Kerti pihenő fonott árnyékolóval
 Forrás: magyarmezogazdasag.hu honlap 2025. október 05.; <https://magyarmezogazdasag.hu/2019/08/20/kertek-termeszetesen/>, Csemege-kertműhely facebook oldal <https://www.facebook.com/profile.php?id=100038120414487> 2025. október 05.

35-36-37. melléklet kép, Búvóhellyel vegyített növényfuttató; Szabálytalan, egyedi növényfuttató; Élő fűz rácsos növényfuttató és térelválasztó
 Forrás: Kapanyél.hu https://kapanyel.blog.hu/2015/04/29/ultessunk_babsatrat_arnyat_is_etket_is_ad_146 2025. október 05.; Gartenbild Agentur Friedrich Strauss honlap <https://www.friedrichstrauss.de/bilder/12156269-Selbstgebaute-Rankhilfe-aus-Weide-4-4> 2025. október 05.; Osier Vivre honlapja <https://www.osier-vivre-63.fr/mes-creations/osier-vivant> 2025. október 05.

38-39-40. kép, Növényfuttatók mintázat variációk, Egyenesen körbefont növényfuttató; Spirálisan körbefont növényfuttató; Keresztben csomózott négyzetes növényfuttató
 Forrás: INT-03 2025. október 05.; INT-03 2025. október 05.; About the Farm honlap <https://villagelife.designxpro.com/en/ogorod/goroh/opora.html> 2025. október 05.

41-42-43. melléklet kép, Nádtetős madáretető; Városliget Mőcsényi botanikus kert részlet; Nádtetős rovarhotel
 Forrás: saját fotók 2025. július 10.

44-45-46. kép, Csemete-kertműhely tervező és kivitelező iroda kertje Somorjai-Tamássy Zsolt tervezésében egymást erősítő finom szálanyag strukturás részletek egyéb hasonló anyagokkal összhangban; Rovarhotel; Ösvény szegély; Kúp madáretető
 Forrás: Csemete-kertműhely honlapja, tervezte: Somorjai-Tamássy Zsolt Gödöllő
https://kertmuhely.hu/portfolio_8.html 2025. október 05.

47-48-49. melléklet kép, Vessző fal virágbolt kirakati alkalmazása; Nádszövet és vessző kompozíció dekorációs és kirakati szerepeltetése; Szabadon hajló vessző kompozíció
 Forrás: saját kép 2025. szeptember 29. Agócs Virágüzlet; saját kép 2025. május 10. Schloss Hof-i kert; saját kép 2025. május 10. Schloss Hof-i kert

50-51-52. melléklet kép, Vesszőből készült függőleges sövényfal kötésmód nélkül tartó dorong vázzal; Vesszőből készült vízszintes sövényfal kötésmód nélkül tartó dorong vázzal; Rőzsebútor
 Forrás: <https://hu.pinterest.com/pin/727401777340432809/> 2025. június 16.; INT-07 2025. június 16.; Behance honlap, Tervező: Tomas Vacek, Fénykép: Jiří Vacek, Cég: studiovacek.cz, [https://www.behance.net/gallery/10334085/HALUZ-\(rocking-chair\)#](https://www.behance.net/gallery/10334085/HALUZ-(rocking-chair)#) 2025. november 01.

53-54-55-56. melléklet kép, Fonott lamellás kerítés télen; Fonott lamellás kerítés növény futtatással; Előregyártott fonott tábla kerítésként egy Palatinus-tó parti nyaralóház előtt; Üdülőház anyagához illő kerítés
 Forrás: saját kép 2025. február 09. Dorog; saját kép 2025. február 09. Dorog; saját kép 2025. február 03. Dorog, Esztergom-Kertváros; saját kép 2025. február 03. Dorog, Esztergom-Kertváros

57-58. melléklet kép, Bonchidai kastély és környezete; Székesfehérvár Sós-tó tanösvény vízpartja rönkfa támasztotta vessző fallal, Forrás: Dr. Sárospataki Máté 2025. február 07.; Dr. Sárospataki Máté 2023. március 14.

59-60. melléklet kép, Vesszőfalas lövészárók, 1917; Vesszőfallal támasztott lövészárók, 1917
 Forrás: Fortepan / Österreichische Nationalbibliothek Képszám: 212698 2025. június 14.; Fortepan / Papp Éva Képszám: 229244 2025. június 14.

61-62-63. melléklet kép, Szálasanyag-struktúra, mint focikapu; Árnyékadó kápolna, Csíkkozmási Sósézfürdő
 Forrás: Osier Vivre honlapja <https://www.osier-vivre-63.fr/mes-creations/osier-vivant> 2025. október 06.; INT.design honlap Architecturama <https://int.design/en/projects/faire-pousser-une-architecture-vivante-2/> 2025. október 25.; INT-10 8. old.

Kérdőív kérdései és eredményei

Kérdőív és grafikon forrás: Google Űrlapok https://docs.google.com/forms/d/1sWjbm-SBKdsJFnPL8p_U0Go_OjYQHhXwIk1B2ZlJLk/viewform?edit_requested=true

1. Az Ön életkora: *

- 18 év alatti
- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-60
- 60 év feletti

1. kérdés

2. Az Ön neme: *

- Férfi
- Nő
- Nem adom meg/egyéb

2. kérdés

3. Az Ön lakóhelye: *

- Főváros
- Agglomeráció
- Nagyváros
- Kisváros
- Falu
- Tanya

3. kérdés

4. Önnek van-e/lesz-e az alábbiak közül valamilyen végzettsége, foglalkozása? *

- Tájépítész
- Kertészettel kapcsolatos egyéb
- Famegmunkálással kapcsolatos
- Textiliákkal kapcsolatos
- Egyéb kézműves vagy tervezői tevékenység
- Egyik sem

4. kérdés

5. Van tapasztalata Önnek kosárfonással vagy vessző alakítással?

- Igen, elkészítettem már pár munkadarabot.
- Igen, kipróbáltam már.
- Egyéb famegmunkálásban van tapasztalatom.
- Textíliákkal, fonalakkal való munkában már van tapasztalatom.
- Sose próbáltam.

5. kérdés

6. Mennyi időt tölt a természetben?

- Rendszeresen kirándulok, igyekszem minél több időt parkokban tölteni, kerteket is ápolok.
- Időnként kirándulok, sok időt töltök a kertemben vagy parkokban.
- Ritkán járok kirándulni, inkább néha-néha kimegyek a kertembe vagy egy közeli parkba.
- Nem jellemző rám, de ha időm engedi olyankor jól érzem magam kint.
- Egyáltalán nem jellemző rám, nincs rá igényem se.

6. kérdés

7. Mennyi időt tölt kézműveskedéssel, kétkézi alkotó tevékenységgel?

- Rendszeresen, többféle technikát, anyagot is ismerek, fontos számomra az alkotás.
- Van egy-két kézműves hobbim, azokkal igyekszem minél több időt foglalkozni.
- Alkalmadtán szívesen készítek magamnak vagy szeretteimnek valami apróságot.
- Nem jellemző rám, ritkán töltöm kézműveskedéssel a szabadidőmet.
- Egyáltalán nem jellemző rám.

7. kérdés

8. Látott-e már fonott vessző kerítést vagy egyéb kültéri falat? *

- Igen, magánkertben, üdülőhelyen.
- Igen, tájházban, skanzenben, néprajzi múzeumban.
- Igen, természeti környezetben, vízpart mellett, tanösvényen.
- Igen, egyéb helyen.
- Nem, sehol sem.

8. kérdés

9. Milyen hatást kelt Önben általánosan egy fonott vessző kerítés látványa, milyen jelzőkkel
illetné? *

Forrás: 1-3. saját fotók

természetes

rusztikus

hagyományos

romantikus

falusias

könnyed

szokatlan

egyedi

barátságos

művészi

kellemes

hangulatos

bizonytalan

rendezetlen

felesleges

szegényes

ódivatú

instabil

elhanyagolt

elmaradott

korszerűtlen

9. kérdés

10. Otthonában tart-e fonott vessző vagy egyéb szálas struktúrájú termékeket? *

Igen, a lakásban van kosár, dísz tárgy, zsámoly, lámpabúra vagy egyéb fonott tárgy.

Igen, a kertben van kosár, növénytámasz, zsámoly, fotel vagy egyéb fonott tárgy.

Igen, a lakásban és a kertben is használom őket.

Nincs, de szeretnék.

Nincs és nem is szeretnék.

10. kérdés

11. Milyen fonott vessző szerkezetet, fűzőpítményt vagy egyéb szálas anyag struktúrájú elemet, *
tárgyat látna szívesen kertjében, teraszán, erkélyén?

Forrás: 1. <https://www.dezeen.com/2021/04/19/gerardo-osio-weeping-seat-tree-chair/>, 2. <https://>

- kerítés, kapu
- térelválasztó
- ágyásszegély
- növényfuttató ívek, obeliszk, apácarácsok, növénytámaszok

- kosarak, balkonládák
- árnyékoló, szélfogó
- bútorzat, asztal, szék, fotel, pad
- hintaszék, hintaágy
- komposztáló

- építmény, kis pavilon
- gyerekjátsszó szer, búvóhely, alagút stb.
- kis dísz tárgyak, madáretető, kis állatfekhely
- egyiket sem
- Egyéb: _____

11. kérdés

12. Milyen játszótéri elemeket látna szívesen fűzből az alábbiak közül? *

Forrás: 1. saját fotó, 2. <https://epiteszforum.hu/sarospataki-fecskevar>, 3. <https://www.livingwillowfarm.com/>

búvóhely, házikó fogócskához, bújócskához

akadálypálya és egyensúlyozó elemek

várak, akár fa pallóval, deszkával vegyítve

alagutak, labirintusok

hinták, függőhinták, hintaszékek, hintaágyak

egyiket sem

Egyéb: _____

12. kérdés

13. Strandon, fürdőben, tóparton milyen szálanyag struktúrájú épített elemeket látna szívesen? *

Forrás: 1. <https://www.joom.com/hu/products/66bc743e2c0b51010a166d74>, 2. <https://www.kosarhaz.hu/>

fonott vessző vagy rattan bútorzat, padok, strandkosár

fonott, nem vessző, hanem mesterséges anyagú bútorzat, padok, strandkosár

fonott fűz hintaágy, hintaszék

fonott, nem fűz vagy vessző, hanem mesterséges anyagú hintaágy, hintaszék

- nád- vagy fűtetős árnyékoló, sörpad, pavilon
- nád, bambusz vagy vessző öltözőfülke
- növényládák, növényfuttatók, kosarak
- egyiket sem
- Egyéb: _____

13. kérdés

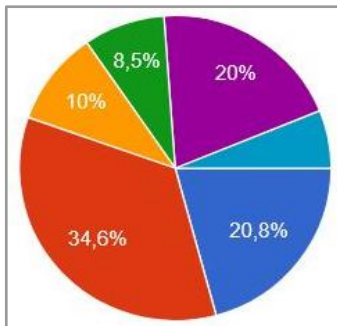
14. Milyen egyéb területeken, helyeken látna szívesen szálanyag struktúrájú szerkezeteket, kerítéseket, építményeket? *

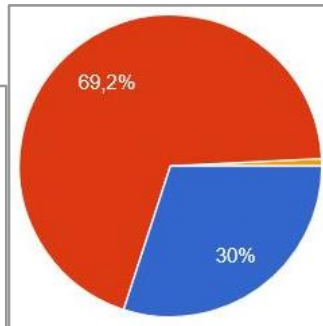
Forrás: 1. Dr. Sárospataki Máté, 2-3. saját fotók

- botanikus kert
- állatkert, állatsimogató
- hagyományőrző táborozó és rendezvény helyszínek, lovardák
- játszóterek, óvodák, iskolák kertjei
- közösségi kertek, közösségi komposztálók
- vízpartok, strandok, fürdő-, horgász- és csónakázó rekreációs vízfelületek
- vidéki magánkertek, parkok, falusi üdülőhelyek, gyümölcsösök, szőlőskertek
- természeti területek, parkerdők, kiránduló helyek, tanösvények
- skanzen, tájház, szabadtéri múzeum, emlékművi környezet, templom kert
- egyik sem
- Egyéb: _____

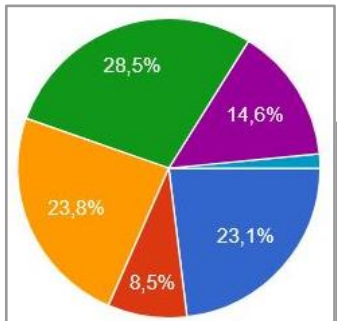
14. kérdés

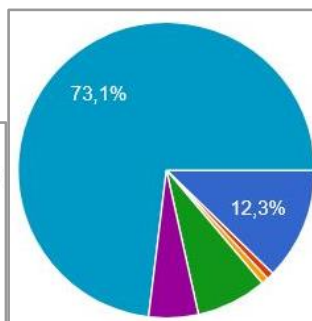
1. grafikon "Az Ön életkora:"

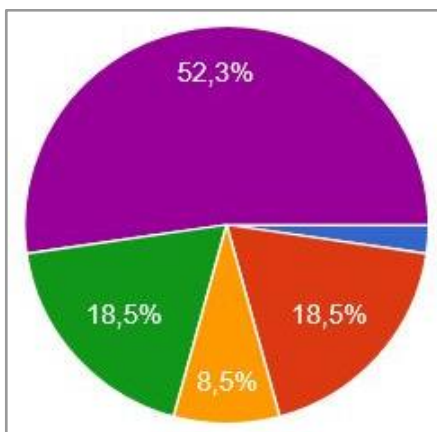
2. grafikon "Az Ön neme:"

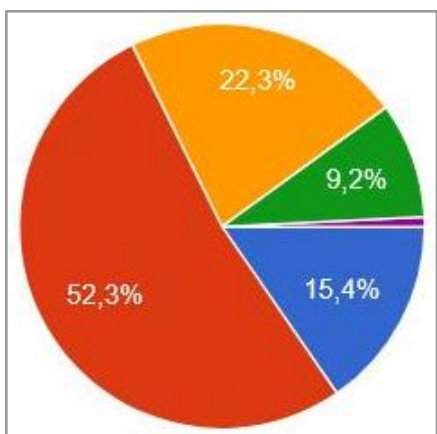
3. grafikon "Az Ön lakóhelye:"

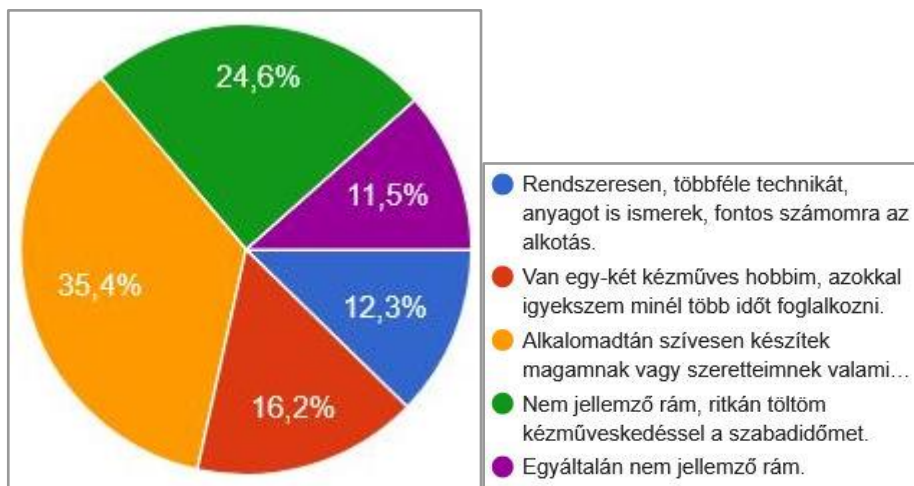
4. grafikon "Önnek van-e/lesz-e az alábbiak közül valamilyen végzettsége, foglalkozása?"

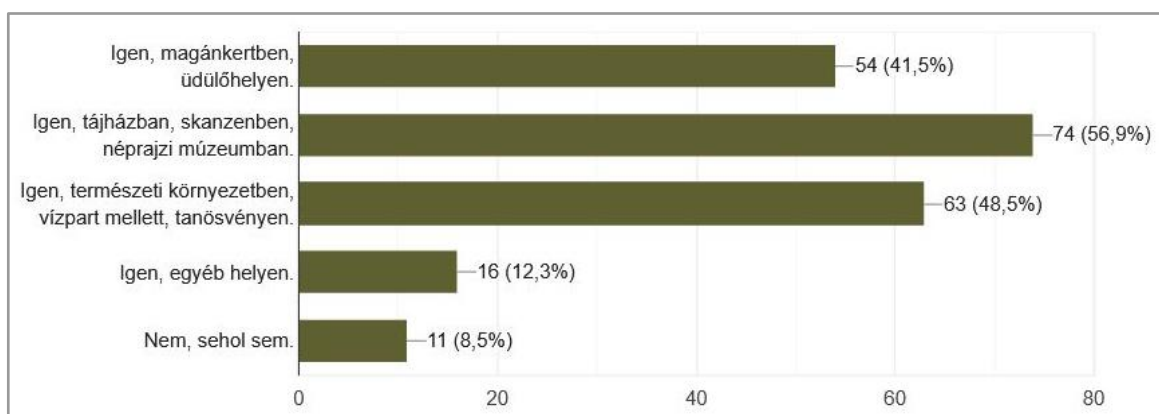
5. grafikon "Van tapasztalata Önnek kosárfonással vagy vessző alakítással?"

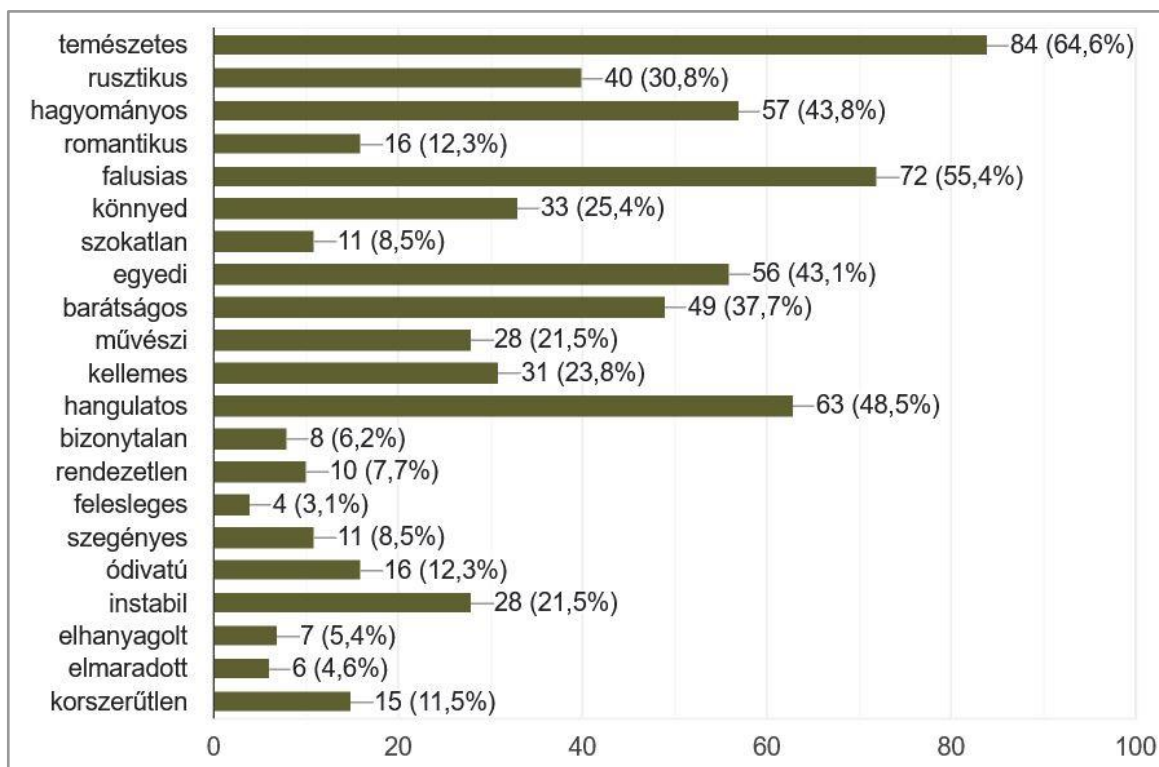
6. grafikon "Mennyi időt tölt a természetben?"

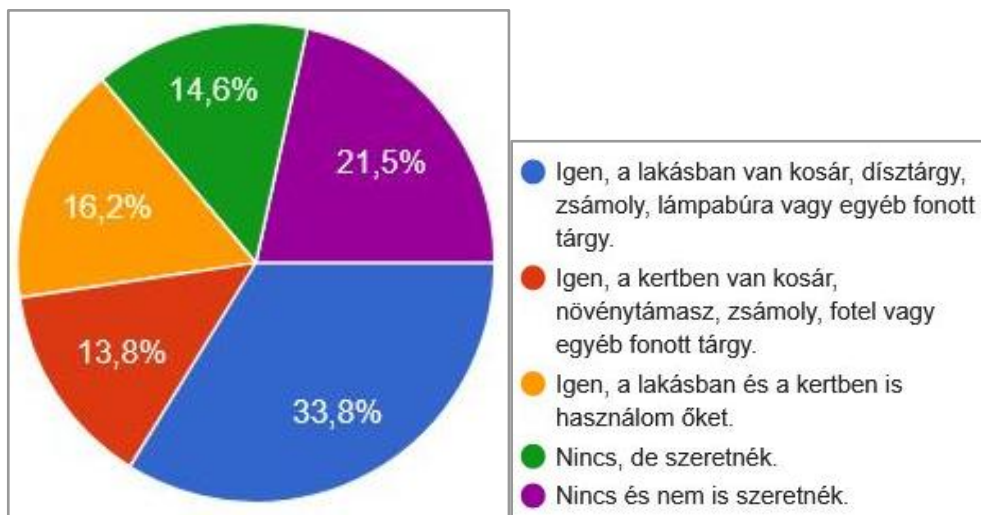
7. grafikon "Mennyi időt tölt kézműveskedéssel, kétkézi alkotó tevékenységgel?"

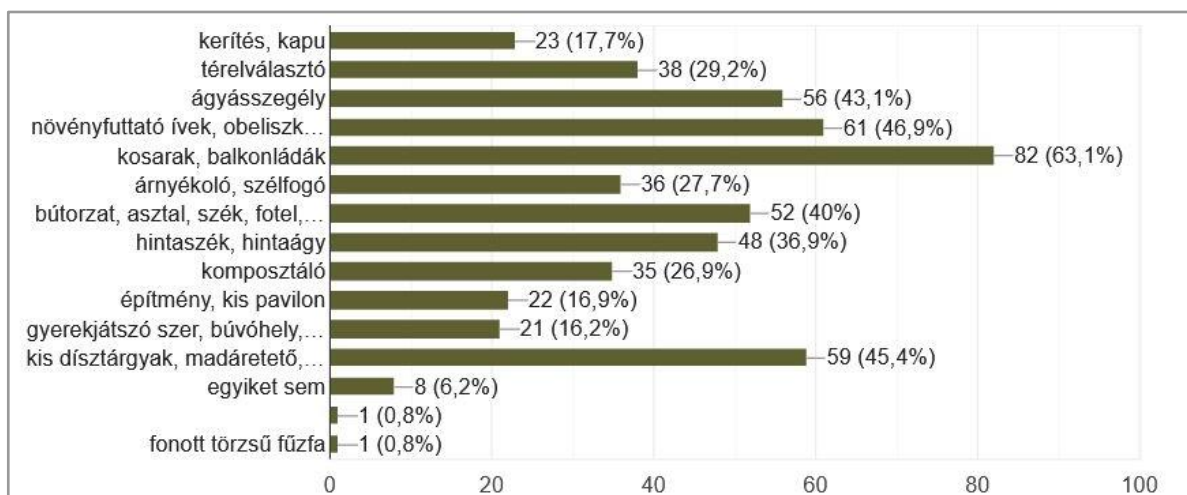
8. grafikon "Látott-e már fonott vessző kerítést vagy egyéb kultéri falat?"

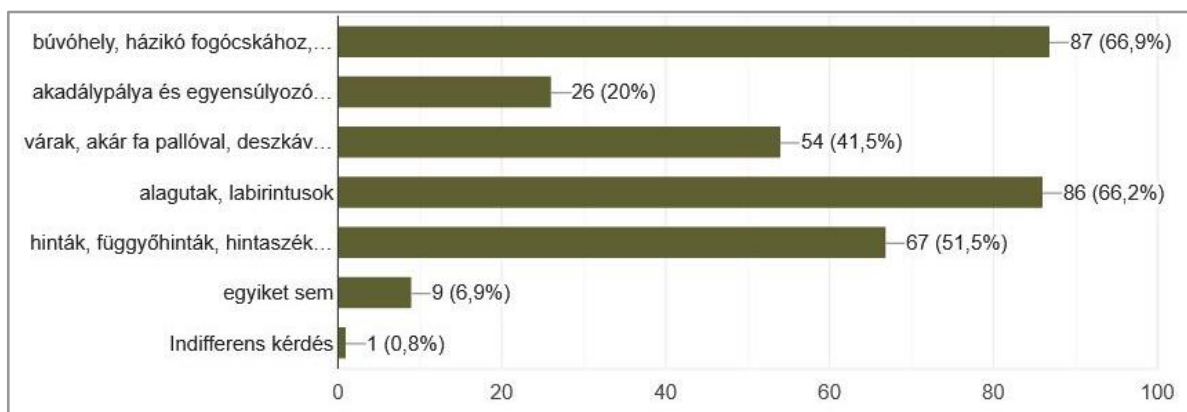
9. grafikon "Milyen hatást kelt Önben általában egy fonott vesszőkerítés látványa, milyen jelzőkkel illetné?"

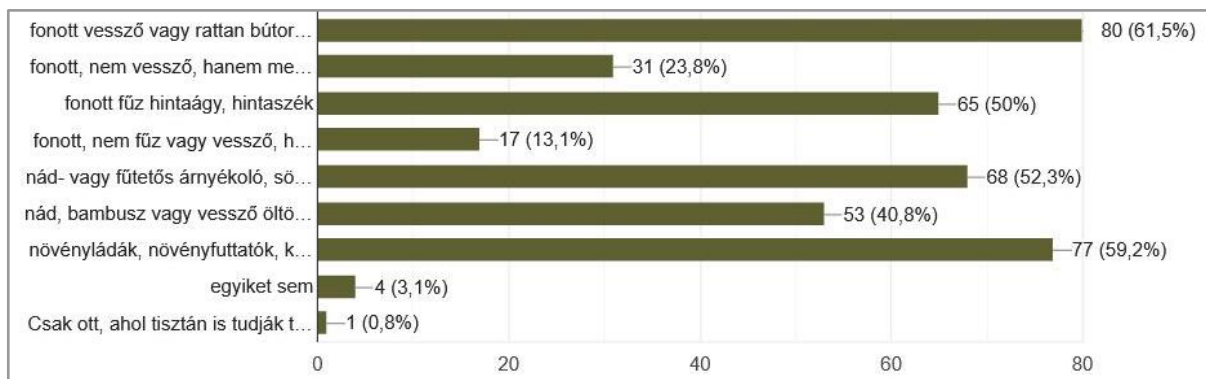
10. grafikon "Otthonában tart-e fonott vessző vagy egyéb szálak struktúrájú termékeket?"

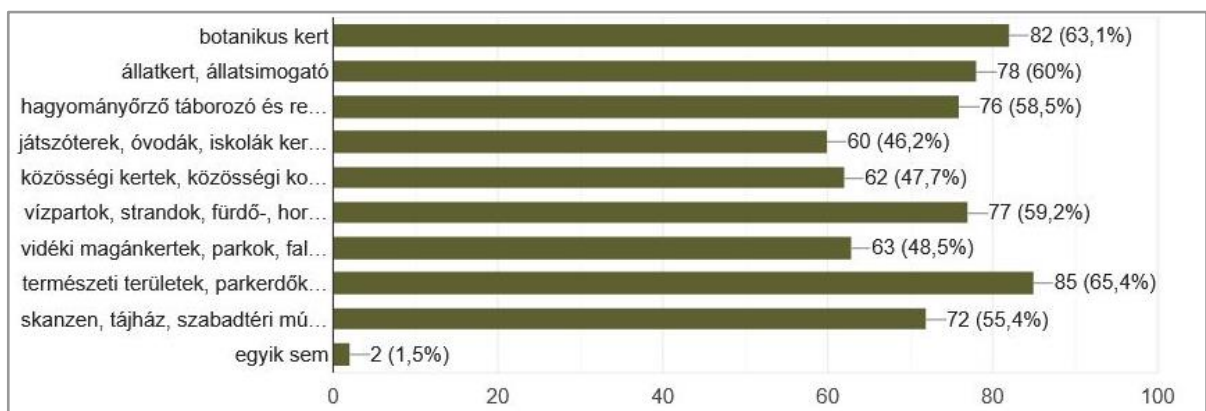
11. grafikon "Milyen fonott vessző szerkezetet, fűzépítményt vagy egyéb szálak struktúrájú elemet, tárgyat látna szívesen kertjében, teraszán, erkélyén?"

12. grafikon "Milyen játszótéri elemeket látna szívesen fűzből az alábbiak közül?"

13. grafikon “Strandon, fürdőben, tóparton milyen szálanyag struktúrájú épített elemeket látna szívesen?”

14. grafikon “Milyen egyéb területeken, helyeken látna szívesen szálanyag struktúrájú szerkezeteket, kerítéseket, építményeket?”

Néprajzi szavak, építészeti fogalmak gyűjteménye

Boronafal: vízszintes gerendákból épült fal csapolással rögzítve

[https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/b-71FB5/boronafal-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/b-71FB5/boronafal-7217D/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJib3JvbmFmYWwifQ)

[7217D/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJib3JvbmFmYWwifQ](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/b-71FB5/boronafal-7217D/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJib3JvbmFmYWwifQ) Magyar Néprajzi Lexikon

Cséphadaró: szíjas szerszám a gabona cséplésére nyélen forgó csépfejjel

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/cs-72291/csep-722EA/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJjc1x1MDBlOXBoYWRhclx1MDBmMyJ9> Magyar Néprajzi Lexikon

Kupujka: tojás és szemes termény tárolására szolgáló kerekded, domború, de szűk szájú és talpú gyékényből, szalmából vagy vesszőből spirál technikával font tároló

<https://mandadb.hu/tetel/465066/Kupujka> Magyar Nemzeti Digitális Archívum

Oromzat: épület rövidebb, utcára néző része, padlástér lezárása, sátoztetőnél nincs

[https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/o-7361B/oromzat-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/o-7361B/oromzat-73661/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJueWVyeZWd0ZXRcdTAxNTEifQ#Lexikonok%5ENeprajz-Lex-romzat)

[73661/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJueWVyeZWd0ZXRcdTAxNTEifQ#Lexikonok%5ENeprajz-Lex-romzat](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/o-7361B/oromzat-73661/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJueWVyeZWd0ZXRcdTAxNTEifQ#Lexikonok%5ENeprajz-Lex-romzat) Magyar Néprajzi Lexikon

Szarufa: födém gerendáira merőleges síkban támaszkodó gerenda

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/sz-4A3C0/szarufa-4AEA6/?list=eyJxdWVyeSI6ICJzemFydWZhIn0> A magyar nyelv értelmező szótára

Szárnyék: legelő állatok védelemre állított fala, mely az egyben tartást nem szolgálja

[https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/sz-73AFD/szarnyek-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/sz-73AFD/szarnyek-73B86/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJzelx1MDBlMXJueVx1MDBlOWsifQ)

[73B86/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJzelx1MDBlMXJueVx1MDBlOWsifQ](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/sz-73AFD/szarnyek-73B86/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJzelx1MDBlMXJueVx1MDBlOWsifQ) Magyar Néprajzi Lexikon

Tetőformák:

Csonkakontyos tető: ház rövidebb oldalát felső kis oromzattal látták el

Gúla/sátoztető: nyeregtető négyzetes alaprajzú változata, gazdasági épületeken jellemző

Kontyos tető: két végén ferde sík lezárást kap a ház rövidebb oldalán

Nyeregtető: olyan épület tető, amely két egymással szöget bezáró síkból áll, köztük

háromszög alakú oromfallal

[https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/tty-73D7D/tetoformak-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/tty-73D7D/tetoformak-73EC4/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJueWVyeZWd0ZXRcdTAxNTEifQ)

[73EC4/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJueWVyeZWd0ZXRcdTAxNTEifQ](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/tty-73D7D/tetoformak-73EC4/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJueWVyeZWd0ZXRcdTAxNTEifQ) Magyar Néprajzi Lexikon

Vesszőfal: egyik legősibb népi falszerkezet, 16-19. sz.-ban az országban a legjelentősebb, a gerendaváz függőlegesen beékelte karóit vesszőkkel körbefonták és pelyvás sárral betapasztották

[https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/v-74097/vesszofal-](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/v-74097/vesszofal-74187/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJzXHUwMGY2dlx1MDBlOW55ZmFsIn0)

[74187/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJzXHUwMGY2dlx1MDBlOW55ZmFsIn0](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/v-74097/vesszofal-74187/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeS16ICJzXHUwMGY2dlx1MDBlOW55ZmFsIn0) Magyar Néprajzi Lexikon

Zsúp: kézi erővel csépelte gabonának töretlen kötött szalmája tetőfedés céljára

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/zs-55787/zsup-55B67/> A magyar nyelv értelmező szótára

Zsindely: vékony fenyőfa 40-80 cm hosszú tetőfedő lemez, keskeny oldalukat egybekapcsolják hornyolóval

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/zs-74261/zsindely->

[74277/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeSI6ICJ6c2luZGVseSJ9](https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/zs-74277/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfNzFEQ0MiXX0sICJxdWVyeSI6ICJ6c2luZGVseSJ9) Magyar Néprajzi Lexikon

Táblázatok

Latin név	Magyar név	Család	Termőhely	Felhasználás	Tetőfedés	Fonott tárgy	Kötözés	Élőépítéset	Egyéb
<i>Acer spp.</i>	juhar	Sapindaceae	lomboserdők, útszélek	X	-	-	-	-	-
<i>Betula pendula</i>	közönséges nyír	Betulaceae	bozótosok, erdőszélek, lomboserdők	X	-	X	X	-	-
<i>Cannabis spp.</i>	kender	Cannabaceae	kültümvény	-	-	-	X	-	-
<i>Carex acutiformis</i>	fekete sás	Cyperaceae	vizes élőhelyek	-	-	-	X	-	-
<i>Carpinus betulus</i>	közönséges gyertyán	Betulaceae	gyertyános-tölgyesek	X	-	X	-	-	X
<i>Clematis vitalba</i>	erdei iszalag	Ranunculaceae	tölgyesek, üde lomboserdők, útszélek	-	-	-	-	-	X
<i>Cornus spp.</i>	som fajok és fajták	Cornaceae	tölgyesek, üde lomboserdők, útszélek	X	-	-	-	-	X
<i>Corylus avellana</i>	közönséges mogyoró	Betulaceae	erdőszegély, tölgyesek	X	-	X	-	-	X
<i>Crataegus monogyna</i>	galagonya	Rosaceae	erdőszegély, tölgyesek	X	-	-	-	-	X
<i>Fagus sylvatica</i>	közönséges bükk	Fagaceae	bükkösök	X	-	X	-	-	-
<i>Fraxinus angustifolia</i>	magyar kóris	Oleaceae	keményfás ligeterdők	-	-	X	-	-	X
<i>Helianthus annuus</i>	napraforgó	Asteraceae	kültümvény	-	X	-	-	-	-
<i>Linum spp.</i>	len	Linaceae	kültümvény	-	-	-	X	-	-
<i>Phragmites australis</i>	közönséges nád	Poaceae	sekély vizek, álló vizek partján	X	X	X	-	-	X
<i>Populus spp.</i>	nyár	Salicaceae	puhafás ligeterdő	X	-	X	-	-	X
<i>Poaceae</i>	pázsirfifélék	Poaceae	kültümvények	-	X	X	X	-	-
<i>Quercus spp.</i>	tölgy	Fagaceae	erdőszegély, tölgyesek	X	-	-	-	-	-
<i>Prunus spinosa</i>	kökény	Rosaceae	bozótosok, erdőszélek, útszélek	X	-	-	-	-	-
<i>Robinia pseudoacacia</i>	fehér akác	Fabaceae	kültümvény	X	-	X	-	-	X
<i>Rosa canina</i>	vadrózsa	Rosaceae	bozótosok, erdőszélek, útszélek	X	-	-	-	-	-
<i>Salix alba</i>	fehér fűz	Salicaceae	puhafás ligeterdő, síkvidéki vízpartok	X	-	X	-	X	-
<i>Salix caprea</i>	kecske fűz	Salicaceae	hegységek vízpartjai	X	-	X	-	X	-
<i>Salix fragilis</i>	törékeny fűz	Salicaceae	dombvidéki vízpartok	X	-	-	-	X	-
<i>Salix viminalis</i>	kosár fűz	Salicaceae	vízpartok bokorfüzesei	X	-	X	-	X	-
<i>Sambucus nigra</i>	fekete bodza	Adoxaceae	ligeterdők, erdőszélek, útszélek	X	-	-	-	-	X
<i>Schoenoplectus lacustris</i>	káka	Cyperaceae	vizes élőhelyek	-	-	-	X	-	X
<i>Tilia spp.</i>	hárs fajok	Malvaceae	tölgyes, bükkös és szurdokerdők	X	-	-	-	-	-
<i>Typha angustifolia</i>	keskenylevelű gyékény	Typhaceae	moesár, láp	-	X	X	X	-	X
<i>Typha latifolia</i>	széleslevelű gyékény	Typhaceae	moesár, lápvíz	-	X	X	-	-	X
<i>Urtica dioica</i>	csalán	Urticaceae	akácok, gyomtársulások	-	-	-	X	-	-
<i>Vitis spp.</i>	szőlő	Vitaceae	kültümvény	-	-	X	X	X	-

1. táblázat - A tájépítészet területén leggyakrabban szálal építőanyagként alkalmazott növények

Forrás: TERRA Alapítvány <https://www.terra.hu/haznov/index.html>, MÉTA Program Magyarország Növényzeti Öröksége, <https://www.novenyzetiterkep.hu/>

Egykoron (19. sz. és előtte)	Kihasználható előnyös tulajdonság	Korunkban (20. sz. második fele, 21. sz.)
kukorica góré	Fonott vessző szövét	kerítés, térelválasztó, ágyszegély, öltözőkabin
hombár, szekerek oldala, kosarak, bútorok	átszellőzés	télrelválasztó, paraván, ágyszegély, bútor, kosár, tároló, kaspó
tárolók apró magvakhoz	könnyű szerkezet, elmozdíthatóság	belátást gátló kerítés, térelválasztó, öltöző kabin, gyerek búvóhely
vasaló, cserény, pástyor kunyhók, ember és állat számára szárnyék	sűrű, tömött struktúra	kerítés, szélfogó, térelválasztó, ágyszegély, pavilon, strandkosár
pásztorepítmények, szegény emberek számára, koldus kosárfőnököknek	szélvédelem	magánkertek, vendéglátóhelyek, természeti környezet
pásztorepítmények, gyümölcsösök, szőlősök	könnyen beszerezhető alapanyag	természeközei helyeken, rézsümegek, komposztáló
helyi hagyományok szerint kerítések, kemencék, használati tárgyak	környezettudatos, lebomló	skanzenek, vízpartok, magánkertek, falusias környezet
pásztorok, pákászok, halászok eszközei	múlt idéző, hangulatos, rusztikus	külterületek, skanzenek, természetközeli területek, vízpartok
méhkas, kukoricagóré, tárolók, bútorok, kosarak, kemencék	természetes, tájbaillő	bútorok, építmények, szoborszerű elemek, növényfuttatók, alagutak
szekérfas, szikkasztó tábla, kemence tartószerkezete, cserény	szabadon íves formára alakítható	moduláris kerítés, térelválasztó és ágyszegély táblák, labirintus
kerítés és térelválasztó az udvaron belüli funkciók lehatárolására	szabályos négyzetes táblára formálható	kerítés, térelválasztó, bútor, növényfuttató rács, dekoráció, kollektciók
kalákában épített építmények, falak, tetők, kemencék, egyéb tárgyak	változatos struktúra és mintaképzés	iskolák, óvodák, játszótérek, közösségi kertek, hagyományörző táborok
	közösségben építhető	
	Nád, nádszövet	
kerítés, szárnyék, tetőfedés, bélelés	egyszerű, könnyen elérhető	kerítés, kerítés kiegészítő, térelválasztó, strandbútor
pásztorepítmény, szárnyék	gyorsan összerakható, elmozdítható	télrelválasztó, erkély korlát kiegészítő, strandbútor
pásztorepítmény, szárnyék, tetőfedés	egyszerű struktúra, felület	kerítés, kerítés kiegészítő, térelválasztó
pásztorepítmény, szárnyék, tetőfedés	könnyen beszerezhető alapanyag	kerítés és kiegészítő, térelválasztó, strandbútor, kerri építmény tetőfedés

2. táblázat - Szálas anyag struktúrák előnyeinek felhasználása egykoron és korunkban

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Sápi Henrietta
A Hallgató Neptun kódja: ZGANHT
A dolgozat címe: Szálasanyag-struktúrák tájépitészeti szerepe egykor és napjainkban
A megjelenés éve: 2025.
A konzulens intézetének neve: Tájépitészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Kertművészeti és Kertépitészeti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Dorog, 2025. év október hó 31. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Sápi Henrietta (név) (hallgató Neptun azonosítója: ZGANHT) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Budapest, 2025. november hó 1. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Sápi Henrietta
Neptun-kódja:	ZGANHT
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Szakdolgozat készítés "A" TETTD109N
A munka címe:	Szálasanyag-struktúrák tájépitészeti szerepe egykor és napjainkban

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet

	verziója, elérhetősége		bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Dorog, 2025. október hó 31. nap

.....

Hallgató aláírása

.....

Konzulens/Témavezető aláírása